

XVII. ARADVÁRMEGYE NEMESCSALÁDAI.

Egyes hatalmas dynasták mellett Aradban már a XV. században jelentékeny számmal voltak kisebb birtokosok, kik a nagyuraknál szívósabban ragaszkodtak a földhöz, melyen udvarházuk állott; napról-napra érintkeztek jobbágyaikkal, följártak a megyegyűlésekre, tisztségeket vállaltak stb., szóval igazi oszlopai voltak a vármegyének. A tizenhat nemzetség tagjaival fényben és hatalomban a XV. század újemerei, vagy a királyoknak külföldről behozott kegyeltjei vetekedtek, köztük királyok, fejedelmek, zászlósurak és hercegek s igen sokan olyanok, kik történelmi szerepet játszottak Magyarország államéletében. Ha ritkábban tartózkodtak is a vármegyében, már csak saját anyagi érdekekből sem engedték meg, hogy a király s a kormány teljesen közönyös maradjon e vidék fejlődése és haladása iránt.

E 242 család felsorolásában nem tarthattam magamat szorosan a magyar középkor határául használatos 1526. évhez; Aradnak középkori nemessége körülbelül 1566-ig maradt együtt és csak akkor züllött szét, hogy újabb nemességnek adjon helyet. A nemességről szóló fejezetben tehát ezt vettem normaévül. Arad családjai a következők:

Ajkay Péter fia, Mihály mester *csolti* nemes 1344-ben Aradmegye előtt bepanaszolta Miklós comest és az aradi prépostot, kik földje egy részét elszántatták¹⁾. A család később talán Veszprémbe származott át; legalább 1505-ben egy Ajkay János nevű követe is volt Veszprémnek.

András, kinek családi neve ösmeretlen, 1290-ben simándi nemes ember volt; fia, Péter, ugyanott élt 1339-ben. Volt Simándon egy másik András nevű nemes is 1290-ben; ennek 1339-ben 3 fiát említik: Bakót, Istvánt és Jánost²⁾.

Arady. A legrégebb magyar családok közé tartozik, melynek származásáról (59—60. l.) Arad vezér történetében volt szó. Törzsapja állítólag *Jób*, kinek fia Zsigmond 1030-ban sz. István hadvezére lett volna. Péter 1095-ben hadvezér, István 1156-ban udv. kapitány, Sámuel 1218-ban szentföldi vitéz. Ennek két fia közül Ugolin kalocsai érsek 1240-ben a tatárok ellen esett el, Benedek pedig 1255-ben hadvezér. — Fia Imre váradi püspök (1297—1317.) és Roland tárnokmester, kitől származott Tamás országbíró (1360.) Ennek utódai: Imre (1390.), Bernát (1430.), Demeter hadvezér (1490.) s Jakab ezredes, ki 1526-ban Mohácsnál esett el. Jakab fia 1598. István ezredes, unokája Lénárd kapitány (1625.) s dédunokája Bálint, ki 1652-ben Vezekénynél elesvén, sírba vitte családját³⁾. Az egész leszármazás tele van ellenmondással. Például néhai Arady

¹⁾ *Böloni* S. lt. Nagyváradon. — ²⁾ *Zichy-okm.* I. 557—9. — ³⁾ *Nagy*, Magyarország. csal. I. 63—4. az Esterházy-féle Trophaeum után (Geneal. auth. MSS. Mus. 207. I. kötet és *Hevenesi* MSS. GG. XXVIII.); bizonyítékok hiányában azonban nem tulajdonít hitelt e leszármazásnak.

Tamás fiai gyanánt 1369-ben Bertalan császmái kanonokot, Lőrinczet és Tamást említik¹⁾; Imréről szó sincs. Hallgat a leszármazás Arady Péter pécsi kanonokról (1341.) és nebojszai Arady György nemesről, kinek II. Ulászló 1511. nov. 14. meghagyta, hogy a négy Csuzy-testvér és a Szomor Balázs közt kötött osztály ügyében a nyitrai káptalan előtt vallomást tegyen²⁾. Ép így hallgat moróczi Arady Istvánról, ki 1532-ben zarándi nemes³⁾ és az Aradmegyében ősi családnak, minden valószínűség szerént,

Arady-czímer.

egyenes leszármazottja volt. Hallgat György lovaskapitányról, ki 1651-ben, a család állítólagos magvaszakadta előtt épen csak egy évvel, Rákóczy fejedelemtől a borosjenei vár tartozékaiból két falut (Felső-Árkos és Teczi) s Közép-Árkosban és Lugozóban két részjóságot kapott⁴⁾. Alkalmasint ugyanaz, kinek két ellopott lova miatt Bethlen fejedelem már 1624. jan. 28. vizsgálatot rendelt el⁵⁾. A család mellékelt címere újabb keletű. Az aradmegyei birtokok feledésbe mentek, magáról a családról azonban

így is meg kellett emlékezmem.

Ábrahámffy vagy **Ábránffy** (Gerlai) család, I. Csolt-nemzetség.

Ákos (Keszi) Miklós Ravazdy Péterrel együtt Aradmegye követe volt az 1505. évi országgyűlésen⁶⁾. Ugyanő 1507-ben mint szomszéd jelent meg Corvin János özvegyének Lippa és Solymos várába való beigtatásánál⁷⁾.

Bacsó (Asszonylakai és székegyházi) Tamás 1444-ben és 1450-ben aradmegyei birtokos⁸⁾.

Bagdy (Basarági)-család 1436-ban Berekszó, Rékás, Alsó- és Felső-Bagd s Bak aradmegyei helységeken földesúr⁹⁾. István 1510-ben aradhegyaljai szőlősgazda Paulis vidékén¹⁰⁾ s 1517-ben (Baghynak írva) Aradmegye egyik szolgabírája. — Fia volt Mihály s leánya Druzsina (Gyulai Gaal Györgyné), kiknek elhunytával I. Ferdinánd 1552. márcz. 20. a család aradmegyei javait (Györk falut, Alsó- s Felső-Bagd és Reka-secz részeit) Gyulai Gaal Andrásnak s Bertalannak adta¹¹⁾. Egy Bagdy Antal 1561. még szentmiklósi birtokos.

Baky (Basarági, baki, bói és berendi), Aradmegye egyik ősi családja, melynek törzsfészke a marosmenti Bak. 1414-ben Baky Fábán fiának, Miklósnak leánya, Margit (Kis Pál özvegye), Maróthy Jánosnak 400 forintért eladott egy szöllőt a Mátrahegy Szomolya nevű részén, Pálulése közelében¹²⁾. 1428. június 15. Baky Pál királyképe volt az aradi káptalan és a bizerei apát által perelt Molnári-pusztá ügyében¹³⁾. 1431. márcz. 21. János járt el hasonló tiszben az aradi káptalan és prépost közt folyt vizsályban¹⁴⁾. Úgy látszik, 1454. febr. 6. is ő szerepelt, mint királyképe gyanánt alkalmas ember, midőn Hunyadinak a kerekegyházi uradalomba való beigtatásáról volt szó¹⁵⁾. Közben 1439-ben már mint Keszi és Sárszó földesurát említik a családot¹⁶⁾. 1455-ben György¹⁷⁾, 1489-ben pedig László

¹⁾ Dl. 5770. — ²⁾ Anjoukori okm. IV. 87. Hazai okm. II. 394—5. — ³⁾ *Bölöni* S. lt. Nagyváradon. — ⁴⁾ *Liber Regius*, XXV. 320—322. (orsz. lt.) — ⁵⁾ Besztercebányai levéltár, fasc. 327. nro 56. — ⁶⁾ *Kovachich*, *Vestigia Com.* 266. — ⁷⁾ Münchener lt. Brand. fasc. 28. nro 214. — ⁸⁾ *Sztáray*-okl. II. 363., 470. — ⁹⁾ *Csánki*, I. 783., a muzeumi lt.-ból. — ¹⁰⁾ Münchener lt. limbusa. — ¹¹⁾ *Liber Regius*, 1552—75., 19. l. Orsz. lt. — ¹²⁾ Dl. 10267. — ¹³⁾ *Fábán*, I. 233—4. — ¹⁴⁾ U.-o. I. 205—6. — ¹⁵⁾ *Haan-Zsllinszky*, 68. — ¹⁶⁾ Dl. 13440. — ¹⁷⁾ *Csánki*, I. 783. György és Albert már 1449. ápr. 26. tanú gyanánt szerepelt Molnai (Molnári)-pusztá perében. (Tört. Adattár, II. 284—6.)

volt Aradmegye alispánja¹). Ezen László még Solymosvár tiszttartója (provisor curiae) volt 1480-ban, midőn Dóczy Imre eltiltotta őt és sógorát, Csályay Istvánt, az aradi Apácza és Udvari nevű falu használatától, vagy éppen megvételeitől¹). A következő évben Dóczy ellene és Baky Gergely ellen Hetényre (Hethin), Orothalmára és Oroltavára nézve emelt hasonló tiltakozást³). 1481-ben Baky János fiai, Menyhért és Boldizsár, Dóczy Imrével együtt, 26 aranyon zálogba vették unokatestvérük, Szedecsy Gellért, özv. Szedecsy Jánosné és Szedecsy Ilona temes-szedecsi részeit⁴). Baky László és Gergely tovább is viszálykodtak Dóczyval s vele csak 1488-ban egyeztek ki bizonyos sérelmek ügyében, melyek miatt Dóczyt perelték⁵). A többi Baky is tekintélyes ember lehetett. 1484. ápr. 23-án Mátyás király Lászlón kívül Baky Tamást és Zsigmondot is alkalmasnak tartja, hogy az aradi káptalan és a kalodvai pálosok közt folyó perben királyképe gyanánt szerepeljen s 1489-ben ő volt Aradmegye alispánja⁶), Domokos pedig 1485-ben Arad egyik szolgabírája⁷). A család jó papokat is nevelt a hazának. Ilyen Baky *Gáspár*, ki Berendről írta magát, de kiről tudjuk, hogy a csanádi egyházmegyében nemes szülektől származott. Eleintén a cseh hadjáratban, mint a vezér titkára szerepelt s később is, 1463. deczemberében, Jajcza ostrománál ő ügyelt föl az ostromágyúkra és nagy parittyagépekre⁸). Azonban megunván a tábori életét, papi életre szánta magát s mint Olaszországban iskolázott ifjú, már 1464-ben szepesi prépost lett. Mint ilyen húnyt el 1493. június 5.⁹) A másik pap Baky *Barabás* mester, váradi kanonok volt; ez Baky Miklóssal, Mihálylyal és Főrissal együtt halálra verette Haraszthy Ferencz tisztjét, Sarlai Horváth Mátyást, ki a pálülési szőlőhegyen boraikat kilenczedelni akarta¹⁰). Ugyanazon évben Baky Gáspár és Máté mint szomszéd volt jelen Corvin János özvegyének Lippa és Solymos várak birtokaiba való beigtatásánál¹¹). — 1510. a pálülési borkilenczed ügyében tanúk gyanánt szerepeltek Baky Mátyás deák és neje Krisztina, Baky Zsigmond özvegye Anna, Baky László özvegye Margit, Baky Máté neje Erzsébet, Baki Baky Miklós, Baky Gáspár, Gergely és Boldizsár¹²). A terjedelmes család megfelelő módon szerepelt Aradmegyében. Ennek egyik szolgabírája gyanánt működött Basarági Baky István már 1515-ben¹³). S viselte ezt a fontos tisztet 1517. decz. 12-én is, midőn Aradmegye alispánja Baky Gáspár, négy szolgabírája pedig Baky Mihály, bőii Baky Gáspár, Erdőskereki Szenttamásy János és Basarági Baky István¹⁴). Nepotizmus, vagy érdem állította-e őket ily nagy számban a megye élére, azon lehet tanakodni; de tény, hogy rendkívüli befolyásuk lehetett a közigazgatásra. — 1518. május 27-én az aradi káptalan s a király emberét, midőn néhai Baky László fiai, Gergely és Gáspár részére az aradmegyei Bak helység határát be akarták járni, Corvin János özvegyének iváncsi vajdája, Lázár, Pelletszigetről visszaüzte¹⁵). 1519-ben Ujlaky Lőrincz herczeg és országbíró, majd 1525-ben II. Lajos király felszólította Baky László özvegyét, Krisztinát s fiait, Gáspárt és Boldizsárt, adnák okát, miért mondtak ellen, midőn a magvaszakadt Csályay László aradmegyei javait Ulászló király Keserű Mihály bosniai püspöknek és Dóczy

1) Dl. 19470. — 2) Századok, 1870. — 468. l. — 3) Dl. 18490. — 4) Dl. 18532. — 5) Dl. 19351. — 6) Tört. Adattár, II. 354—5. és Dl. 19470. — 7) Dl. 19078., 19083. — 8) *Teleki*, III. 350. *Engel*, Gesch. von Serbien, 428. — 9) *Wagner*, Anal. Scepus. III. 69—72. — 10) Muzeumi Forgách-It. Bunyitay, II. 167. — 11) Münchener kir. It. Brand. fasc. 28. nro 214. — 12) U.-o. a limbusban. — 13) U.-o. fasc. 49. nro 391. — 14) *Közli Fibián*, I. 208. és Tört. Adattár, II. 455—6. — 15) Münchener It. fasc. 39. nro 296.

Ferencznek adta¹⁾. A felelet nem maradt reánk; de elképzelhetjük, tudva, hogy Csályay István sógorságban állott Baky Lászlóval. — 1554-ben Baky Pál Petrovics Péter követe volt a török portán és Szulejmán szultánnal Kis-Ázsiában is megfordult²⁾. 1561-ben Baky Menyhért még baki, Péter pedig tófáji birtokos volt; — azontúl azonban nem találkozunk többé e családdal, mely oly élénk részt vett az aradi közéletben.

Bakos Mihály nejjével, Haraszthy Annával, 1508-ban és 1518-ban nevezetes jószágokat kapott Aradban apósától, Haraszthy Ferencztől, kinek második felesége Bakos Anna (özü. Cseh Lászlóné) volt. (L. Haraszthy.)

Balázsnak, Tamás fiának nemességét 1335. szept. 20. az aradi káptalan előtt kétségbe vonta s a per alatt való megnemesítése ellen tiltakozott Lipvai Fodor Pál és Sály Pál³⁾.

Balogh Imrée volt 1561-ben az aradmegyei Szent-Miklós és Kisfalud 7 portával.

Barcsay Mihály 1489-ben földesúr volt Szent-Miklóson, hol még 1561. is bírt Barcsay Balázs⁴⁾. Kétségkívül e családból való Barczay János is, ki 1507. febr. 12. mint szomszéd volt jelen a Pethőknek a szódi kastélyba való beigtatásánál⁵⁾. L. a zarándi nemesszaládok közt.

Barthol (Bertalan?) arad-simándi nemes fiai 1290-ben Ágost és Balázs⁶⁾.

Basarághy László 1446—1456. aradi kanonok volt. E családból való lehet Basarági⁷⁾ Vid Lukács, a Jaksics-család szegelyi kastélyának gondviselője. Fia, János, 1529-ben Dombegyházán született s alig volt három hónapos, midőn törökök rohantak a falura, azt felégették s Vid Lukácsot feleségestül együtt rabságra vitték. A síró csecsemőt egy emberséges török mentette ki az égő házból, de bölcsőjében fekvé hagyta az utcán s többé nem gondolt vele. Anyjának testvére, Fodor Ferencz azonban a szomszéd Basarág községben dajkát fogadott mellé s így tartotta életben. A Vid-család állítólag ezóta nevezi magát Basaráginak. A gyermek utóbb mint theologus és orvosi író híresedett el. Meghalt Sárospatakon, 1575. ápril 12-én⁸⁾. 1561-ben Basarághy Balázs Aradban Ellősfalván bírt⁹⁾.

Báldy Ambrus 1561-ben ellősfalvi (alliosi) földesúr.

Bánffy, I. Buzád-nemzetség.

Bánrévy-család. L. a zarándiak közt.

Bánúry Péter 1561-ben basarági birtokos.

Báthory (Ecsedi)-család, I. a nemzetségek közt, 271—5. I.

Báthory (Irögdí) Péter 1510-ben Pálulése vidékén arad-hegyaljai szőlősgazda volt¹⁰⁾.

Bebek (Pelsőczi) György, kinek ősei már a sajói csatában (1241.) kitűntek s az Anjouk idejétől kezdve igen fontos méltóságokat viseltek, 1561-ben Aradban Szalafón (Salafén) 27 portával bírt és Zarádban Varsán-

1) Dl. 23253., 24046., 24105—6. — 2) *Szádeczky*, Izabella és János-Zsigmond. 37—40., 44., 80. — 3) *Hazai* oklevéltár, 206. — 4) Dl. 19470. — 1561-ben Földvárynál »Barczvay« áll a dicalis jegyzékben. — 5) *Hazai* okm. V. 399—403. — 6) *Zichy*-okm., I. 552.

— 7) Rendesen Balsarátinak írják. Ily nevű helység azonban sehol sincs s az összes körülmények egybevetése mutatja, hogy ez alatt Basarág neve lappang. Maga az irodalom-történetben emlegetett Balsaráti Vid János is Bassaraciusnak írta magát 1550-ben a wittenbergi egyetem anyakönyvében. — 8) *Bod*, Magyar Athenás, 18—24. — 9) A Földváry-féle dicalis összefrásban. Így másolta helyesen Vásárhelyi János 1840-ben. (Aradi lyceum Vásárhelyi-kéziratai, 2373. sz., 52. l.) A többi másolatban »Barátszegi« áll. — 10) Müncheni lt. limbusa.

don s Tamáson is voltak részjóságai. E vagyonát talán felesége, Pathócsy Zsófia kezével nyerte. György, Bebek Ferencz felvidéki kapitánynak, e valóságos rablólovagnak és Ráskay Dórának fia, Gömörmege főispánja, igen erőszakos természetű férfiú volt, ki pártállását ismételve változtatta. Neje, Pathócsy Zsófia, az egri nőkre emlékeztető hősiességgel védte a tornamegyei Szádvárát, melyet azonban I. Miksa vezére, Schwendi Lázár 1567. január 14. mégis kiostromolt. — Ezúttal Bebek maga is oly kitaratóan küzdött János-Zsigmond érdekében, hogy ez őt, ki konstantinápolyi fogságából 2 év előtt történt kiszabadulása után hozzá pártolt, serege fővezérévé s Bajom és Dézna urává tette¹⁾. György úr még azon évben elhunyt és sírba vitte nagyhírű családját. Négy leánya maradt, köztük Zsófia, somlyai Báthory István, krasznamegyei főispán felesége. Az özvegy Bebekné továbbra is megtartotta zarándi jóságait s 1575-ben Déznán a vár alatt csűrös kertet építtetett, mi diplomatiái felszólalásokra adott alkalmat²⁾. 1576-ban is békésen bírta Bebekné Déznát, hol, úgy látszik, nem-egyszer tartózkodott³⁾. 1583. szept. 1. hunyt el a bátor és jószívű asszony s a küküllővári templomban tették örök nyugalomra.

Becsey-családról 1311. óta sűrűn emlékeznek az okiratok, melyeknek nagy része a Zichyek levéltárában maradt fenn. Itt csak Araddal való összeköttetéseiket lehetett figyelembe venni⁴⁾. A család legkiválóbb alakja, Becsey *Imre*, kapzsi, vagyonszerző ember volt, ki ellen elég pört folytattak foglalás, határsértés, hatalmaskodás stb. miatt; 1326-ban pl. Ugrin mester a miatt panasolta be, hogy mikor harmadéve a király Erdélyben táborozott, atyjától két, negyven márkát érő lovat erőszakosan elvett, — a tárnokmester és lévai várnagy! Jellemére különben Záh Felicián családja iránt való viselkedése is árnyat vet. A délvidéken való birtoklásának első bizonyosága az aradi káptalan oklevele, melylyel 1329-ben Becsey Imre részére Lőrinczet, Szemleki Szemlek András comest és Salánky Dombót megidézte. Mikor azonban 1330. július 10. Becsey Imre személyesen megjelent Csanádmegye közgyűlésén, hogy alkalmat adjon az ellene vagy cselédei ellen való vádak elmondására, csupán Szemlek, Dombó és Fügedy Domokos szólalt föl ellene⁵⁾. Pedig Salánky Dombó, mint ezt Jára, Kenéz, Egrös és Alcsi lakosai bizonyították, bűnös volt, mert megölte a Becseyeknek Lőrincz nevű vörösmarti (csanádm.) jobbágyát⁶⁾ s két társával együtt jogtalanul igényelte Becseynek gyödsi (csanádm.) birtokát, melyet ez Károly-Róberttől kapott. Ezt 1330. aug. 1. Szemlekék beösmerték, midőn a király kegyenczével, akkor barsi főispánnal és lévai várnaggyal

¹⁾ *Istvánffy*, Hist., 24. könyv. (Vidovichnál 556. l.) — ²⁾ *Szalay*, Erdély és a porta, 270. és 312. — ³⁾ U.-o. 288. — ⁴⁾ A történelemben mennyire nem szabad jázsnai a nevekkel, épen e család története is mutatja. Így 1320-ban Lépes Miklós temesi comes és testvére, Miklós, elcserélte Perek és Bodpétőrfölde nevű falvait Becsey Imrének ugyanily nevű falujáért. (Orsz. It. Dl. 2019). A két fél azonban ezen, vagy más ügyben tovább is pörösködött, a mint kitűnik Lampert országbírónak és csanádi főispánnak Temesvárott 1320-ban Becsey Imre részére adott perhalmaztásából (Zichy-okm. I. 193—4.). 1321-ben a budai s más oklevélben a hévízi keresztetek konventje azt jelentette I. Károly-Róbertnek, hogy Miklós temesi főispán Becsey Imre tárnokmestert, kivel Bodpétő (itt Bochpetur) és Budymátyusfölde, másképp Perek nevű faluját elcserélte, midőn ez Pereken az általa ellenmondás nélkül emelt kápolna vagy imaház helyett a falu régi határában kőtemplomot akart állítani, az építéstől tiltotta, pedig a jó kő- és czeamentanyag már együtt volt. (U.-o., I. 200—2.) Bechey csanádi és a temesi comes, az Aradban is egymás mellett feküdt Pereg és Bodpétőrfölde, s Temesvár említettése a Maros mentére utal ugyan, de még sem változtat azon az igazságon, hogy ezt a Pereget és ezt a Bodpétőrföldét Fejérmegyében kell keresni. — ⁵⁾ Zichy-okm. I. 361. — ⁶⁾ U.-o. I. 356—8.

együtt a csanádi káptalan előtt személyesen megjelentek s kibékültek¹). Azonban aug. 26-án az aradi káptalan (a nádornak aug. 17. kelt parancsára) már ismét megidézte Becsey Imre ellenében Dombót, Szemleket és Lőrinczet²); 1331. júl. 22. pedig azt jelentette, hogy Szemlek, midőn saját háza leégett, nem tudni, mi jogon, Becsey Imrének gyódsí házába költözött át s most is ott lakik³). Szept. 29-én Becsey — az általa a királynak önként átadott Vörösmart helyett —, szintén Csanádban, Bodhida és Bodgorsája falvakat kapta⁴).

Becsey Imre nemsokára meghalt; fiai, *Tötös* és *Vesszős* azonban tovább folytatták a birtokszerzést. 1333-ban Tötös már zálogba vette Tigös Miklósnak csanád-szöllősi részjóságát⁵). 1340-ben a kalocsai káptalan ellenmondás nélkül igtatta be őt a csanádmegyei Botszortudja és Botanya vagy Botanyaegyháza (Batonya) — gyakran Aradhoz is számított falu — birtokába⁶); 1340. decz. 17. az aradi káptalan jelentést tett azon hatalmaskodásról, melyet Filei Jakab és János okt. 22. elkövettek, midőn Becsey Tötösnek az Ecse folyón Csanádban levő malmában Orros Miklós jobbágyot kemény káromkodások közt megverték⁷); 1341. márcz. 20. Károly-Róbert király előtt Becsey Vesszős kielégítette Péli Iván özvegyét és leányát, Katiczát, Pél-birtokból a hitbérré és leánynegyedre nézve⁸). 1343. márcz. 9. Márkusy István némely szolnok-, bihar- és Földvár nevű aradmegyei birtokát ezer márkáért Becsey Tötösnek eladta s ezt az esztergomi káptalan a vevőnek, ki kir. ajtónálló, óbudai várnagy és barsi főispán volt, kérelmére át is írta ápril 21-én⁹). 1346-ban ugyanő az aradi káptalan előtt megvette Szöllös és Feltimárteleke csanádi falvakat¹⁰); — 1347. ápr. 16. a csanádi káptalan, a királynak ápr. 5. kelt parancsára, beigtatta őt a csanádi Szöllösnek és az aradmegyei Veresegyháznak birtokába¹¹). Nem ment a dolog ily simán a vadászati uradalom megszerzésével. 1363. ápril 16—19-én ugyan abba is bevezette őt a csanádi káptalan, ápril 20-án azonban Sámolykeszy János és Albert kiverte Vadászbán hagyott tisztjeit, Illést és Miklóst. Bebek István nádor május 2. vizsgálatot rendelve el, május 9. a csanádi káptalan a vádat megerősítette¹²). 1418-ban a Becse-család egy ága a zarándi Egregyőről írta magát¹³).

Bene fiai, János és Gergely, 1290-ben simándi nemesek¹⁴). (L. Gergely).

Benke (Benkefalvi) Péter 1398-ban adományul kapta Ségét¹⁵). Mivel azonban igazságtalanul ütötte el az aradi káptalan kezéről, 1411. nov. 6. Rozgonyi Simon országbíró e falut a káptalannak ítélte vissza s azt a csanádi káptalan még azon évben (nov. 26.) bevezette¹⁶). Ugyanezen Péter és fia 1421-ben az aradi káptalan előtt megosztozott Kolozsváry Tamással az őket kir. adomány fejében illető Külső- és Belső-Csála, Tófája és Gergelyforra aradi falvakon¹⁷).

Berendy l. a zarándiak közt.

Bereczkffy (Vidi) Mihály mester, János király szakácsa, 1532. júl. 20. Budán a Csikszer-utczában egy házat, 1538. jún. 22. pedig Békésmegyében egy Szent-Miklós nevű falut kapott János királytól, kinek ekkor

1) *Zichy-okm.* I. 362—4. — 2) U.-o. I. 365—6. — 3) U.-o. I. 375. — 4) U.-o. I. 376. — 5) U.-o. I. 418. — 6) U.-o. I. 574—5. — 7) U.-o. I. 592—3. — 8) U.-o. I. 605. — 9) U.-o. II. 53—4. és 59. — 10) U.-o. II. 189. — 11) U.-o. II. 243—4. — 12) U.-o. III. 214—5. — 13) *Dl.* 10711. — 14) *Zichy-okm.* I. 552. — 15) *Dl.* 8354. — 16) *Fűbűn*, I. 163. és 249—250. — 17) *Dl.* 11116.

már főszakácsa volt. Urának özvegyét s fiát Lippára is elkísérte, hol egyik rokona, Péter, már 1536-ban egyik örököse volt Szakács Mihály polgárnak. Mihály Lippán telepedett meg; 1544-ben megvette ottan özv. Guth Lázárnénak a főtéren levő házát s Vad Bonaventurának a Zriniák-hegy alatt levő kaszálóját¹⁾.

Berthóti, I. Zarándban.

Bessenyey. L. Szalók-nemzetség. (E könyv 282—3. lapján).

Bélaváry György 1497—1511. az aradi káptalan tagja; a hasonló-nevű György 1559. aug. 1. I. Ferdinándtól Radnán részjóságot kapott²⁾. 1561-ben azonban már az egész Radna (22 portával) a királyé volt s így a beigtatás talán meg sem történt.

Bodó (Györgyi) György nemes jelen volt Lippán 1455. szept. 17., midőn Balázs deák solymosi várnagy és neje az aradi káptalan javára végrendeletet tett³⁾. Testvére lehetett Györgyi Bodó *Gáspár*, *Gergely* és *Miklós*. Gáspár együtt tanult Hunyadi Mátyással és Lászlóval s V. László 1457-ben ezekkel együtt őt is elfogatta. Már jún. 17-én megszökött fogóságából, de nem hallunk róla többet egészen 1490-ig, midőn hajdani játszótársának, Mátyás királynak holttestét Bécsből Székesfejérvárra hazavitte. Gergely 1458-ban Mátyás király tárnokmestere lett. Egy Bodó Miklós 1461-ben fejevári prépost, egy másik Miklós pedig 1462-ben erdélyi vajda volt. A harmadik Bodó *Miklós* 1512-ben solymosi és lippai várnagy lett. 1514-ben feladta Lippát a keresztseknek, miről bőven emlékezem a Dósa Györgyről szóló fejezetben, hol testvére, *Lajos* is szerepel. Györgyi Bodó *Ferencz* 1527-ben János király vitéz, de szerencsétlen hadvezére volt. A család aradi birtokai ösmeretlenek.

Bosory Istvánt és fiát, Temesváry Vinczét, az aradi káptalan 1458-ban beigtatta az aradmegyei Szécsény részirtokaiba, melyeket Mátyás királytól *új adományképen* kaptak⁴⁾. E szerint a család, mely ekkor már 2 ágból állt, régi birtokos volt Aradban.

Both (Bajnai) Bálint 1500-ban Aradvármegye főispánja volt. E család is Mátyás királynak köszönheti emelkedését. Both András horvát bán Mátyás jeles hadvezérei közé tartozott. Aradban csak a Botpataka, Botegyház, Botanya, vagy Botanyaegyháza, Botszortudja és Botfalu helynév emlékeztet rá, hogy valaha itt is volt birtoka a családnak.

Bothos (Harapкаи) János mester 1330. márcz. 30. megosztozott a Garay-testvérekkel Aradban Fellak és Serfesd s több más temes-, valkó- és somogymegyei javakon⁵⁾. Domokos, Zsigmond idejében, a pártütő Korpády Jánosnak elfogatása által (1388.) szerzett érdemeket. Családja mindvégig híve maradt Zsigmond házának. Bothos András temesi főispán, kit Albert király 1439-ben Keszi és Sárszők falvakkal jutalmazott⁶⁾, jelen volt 1440. május 15. a csecsemő V. László megkoronáztatásán, s nem-sokára, Hunyadi János ellenében a gyermeket védve, a Szegszárd és Bártaszék közt vívott csatában esett el (1440.). Két leánya s egy fia maradt; *Anna* Szekcsői Herczegh Pálhoz, *Margit* Bazini Gróff Györgyhöz ment férjhez. *György*, András fia, szombathelyi (aradi) jobbágyai által erőszakosan elfoglalta az aradi káptalan Molnai-pusztáját, melybe azonban ezt

¹⁾ *Újhelyi-lt.* fasc. 2. és 3., több szám. — ²⁾ Lib. Reg. Ferd. I. et Max., 407. —

³⁾ *Fábián*, I. 254—7. — ⁴⁾ Dl. 15294. (1488. évi átfirat.) — ⁵⁾ Anjoukori okm. II. 479—482. — ⁶⁾ Dl. 13440.

a csanádi káptalan 1449. ápr. 26. ismét beigtatta¹⁾. Györggyel fiágon magvaszakadt a családnak, s V. László 1455-ben a Valkómezei 18, szerémi 5, bácsi 2, baranyai 1, csanádi 9 és aradi 8 (Serfeld, Fellak, Farkasteleke, Szombathely, Dombegyház, Iratos, Két-Soffron és Vizes), összesen 43 falut a két leány közt egyenlően megosztotta²⁾.

Brandenburgi György. L. Hohenzollern, 309—313. l.

Budafi (Udvardi) Jakab, Mihály fia, 1318. mint szomszéd volt jelen a fülöptekei és rigácsteleki igtatásnál; noha végkép csak 1323-ban vették meg Budafi Péter és Pál comesek Benedektől, a Csanád-nemzetség tagjától, 50 márkáért az aradmegyei Fülöplakát³⁾. Budafalva (1455.) és Buda (1484.) aradmegyei falvak neve azt mutatja, hogy az ősi családok közé tartozott; történetét azonban nem ösmerjük.

Csanád, l. a nemzetségek közt, 265—7. l.

Csanády, u.-o. Más családból való Csanády János fia, László, lippai polgár, ki 1414-ben Margit nővérével egyetértve Maróthy Jánosnak adta el lippai öröklött szöllejét⁴⁾.

Csáky, l. Csák-nemzetség, 268. l.

Csákó (Besenyi) János 1507-ben mint szomszéd volt jelen Corvin János özvegyének Lippa, Solymos és Pálülése kastélyaiba való beigtatásánál⁵⁾.

Csályay-család törzshelye az aradmegyei Csálya, vagy Csála. Csála már a XIV. század elején tulajdonnév gyanánt használatos⁶⁾. A család okleveles nyoma Aradban 1341. kezdődik, midőn Csályay Pál, Péter fia, Tamáshida és Endrelaka azonosságának eldöntésében mint homo regius szerepelt⁷⁾. 1422-ben az aradi káptalan beigtatta Kolozsváry Tamást azon kis-csályai részjóságokba, melyeket Csályay Istvántól zálogjogon szerzett⁸⁾. 1451-ben Cs. Mózes volt Aradvármegye egyik alispánja⁹⁾. Ugyanőt és Cs. Tamást az aradi káptalannak Háromfűlű aradi pusztába való beigtatásánál 1449. jún. 21. Hunyadi kormányzó homo regius gyanánt ajánlta¹⁰⁾. 1480-ban Dóczy Imre az aradi káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy Apácát, melyet ő ugyan visszaváltott Gyanthei István aradi kanonoktól, ez azonban azt Baky Lászlónak és sógorának, Csályay Istvánnak s Endrődi Békés Benedeknek átadta, nevezettek a magukénak tekintsék s használják¹¹⁾. 1481-ben Cs. István egy csályai malomhelyet Dóczy Imrének engedett át¹²⁾; ugyanannak már korábban zálogba vetette jánosházi (zarándi) rész-birtokát, melynek megszerzésétől Dóczy most eltiltotta Somogyi András¹³⁾. Még ez évben elzalogosította fiai (Mihály, László és Demeter) nevében is az aradi Apácza és Udvari felét 50 aranyon «élete tartamára» Dóczynak¹⁴⁾, kit ebbe 1482. igtatott be az aradi káptalan¹⁵⁾. 1483-ban az aradi káptalan előtt 13 aranyért Varsányi Nagy Mihálynak Jánosházán általa zálogban bírt 3 jobbágytelkét szintén tovább zálogosította Dóczynak¹⁶⁾ s ugyanott 1487-ben örökáron adott el neki egy birtokot¹⁷⁾. Csályay Istvánnak nejétől, Pathócsy Orsolyától, 3 fia maradt; Mihály, László és Demeter, kik közül László 1510—1515. közt Aradvármegye alispánja volt¹⁸⁾, s kétség-

1) Tört. Adattár, II. 284—6. — 2) Dl. 14942. — 3) Anjoukori okm. I. 474. és II. 109. — 4) Dl. 10245. — 5) Münchener It. fasc. 28. nro 214. — 6) Hazai okm. VII. 358. és 364. — 7) Anjouk. okm. IV. 149. — 8) Dl. 11171. — 9) Szűráy-okl. II. 485. — 10) Tört. Adattár, II. 283—4. — 11) Századok, 1870. — 468. l. — 12) Dl. 18549. — 13) Dl. 18516. — 14) Dl. 18548. — 15) Dl. 18619. — 1485. történt az újabb beigtatás. Dl. 19040. — 16) Dl. 18825. — 17) Dl. 19265. — 18) Münchener It. limbusa és fasc. 49. nro 391. — 1511-ben, midőn mint homo regius működött (*Fábián*, I. 248—9.), alispánságát nem említik.

telenül fontos feladata jutott Dósa György támadása ellenében. 1517-ben már nem élt¹⁾ s magvaszakadtával Ulászló király az aradi Valka, Tófája, Fejéregyház falut s Telek pusztát, valamint a szintén aradi Csála és Csege faluban levő részjóságokat Keserű Mihály püspöknek és Dóczy Ferencnek adta. Ez ellen azonban tiltakoztak Csályay László nőrokonai (talán leányai), *Anna*, Haraszthy Ferenczné; *Krisztina*, özv. Baky Lászlóné; *Ilona*, özv. Bánrévy Pálné s *Klára*, özv. Thassy Lőrinczné²⁾. Valamely oldalágból származhatott nemes Csályay Gergely, ki 1548. jún. 20. jelen volt Petrovics Péternek a csálai uradalomba való beigtatásánál³⁾; egy Csályay (Challay) László 1585. december végén úgy tett végrendeletet, mint a kiben a család kihalt. Az ott említett ősmérősök jobbadán Zarándban laktak; így Király György, Maróczy Péter, Pisky János, Cséffy Balázsne és Cséffy Ferencz. Ő-maga világlátott ember volt s Konstantinápolyban is járt. Sarkad-Ősit a váradi pátérekre, ingóságai egy részét rokonaira hagyta⁴⁾. Rokonai csakugyan maradhattak, mert 1606-ban is van szó egy Lippán lakó Csályay Simonról. Az 1561. évi összeírás azonban már teljesen hallgat a családról.

Csegze-családot Aradban először 1434-ben említ egy oklevél⁵⁾. 1435-ben Csegze László és Gyerki János megcserélték az aradi Gyerken levő birtokaikat⁶⁾. 1477-en túlr⁷⁾ Aradban nincs nyoma e családnak.

Cseh Zsigmond, Haraszthy Kata férje, apósától, Haraszthy Ferencz főispántól és bántól 1508-ban és 1518-ban Aradban s máshol igen nevezetes jóságokat kapott. Haraszthy Ferencz második felesége Cseh László özvegye volt. (L. Haraszthy).

Csepán-család ősi fészke az aradi Csepánháza pusztja. — 1479-ben Gúti Országh Mihály s Aradmegye bizonyosága szerint, melyet Csepán Márton és György, valamint Szilasy János kérelmére adott ki, Csepánháza valóban Csepánék öröklött birtoka⁸⁾. A Csepán- és Szilasy-család közel rokonságban állhatott egymással. 1532-ben Csepán Boldizsár zarándmegyei nemes Szilasról írta magát⁹⁾.

Csepánagházy Tamás királyképe volt 1359-ben, midőn Lajos király vizsgálatot indított az aradi káptalan elfoglalt birtokainak, az aradi Mike-laka, Czemperd, Milona és Abád falvaknak ügyében¹⁰⁾.

Cserepes Péter nejét, Katalint, Muthnoky Dénes szödi várnagy, mint ezt 1484. okt. 30. Aradmegye főispánja és szolgabírái előtt önmaga kijelentette, fegyveres emberei által, kik Dóczy Imrének liki kuriájára törtetek, nem verette és nem sebesítette meg¹¹⁾.

Cséffy-család a vegyes házbeliek idejében bírt részjóságokat az aradi Hodos, Bodrog, Kökényfalva és Tóti falvakban, valamint a bihari Kötegyán, Remete, Sarkad, Sarkad-Őssi, Écs, Ant, Kötetarcsa, Semecse, Répáskeszi és Nagy-Vásári falvakban; s a Vizessyekkel együtt övé volt Zarándban Bánhegyes és Csanádban Királyhegyes. Mindezt Miksa cseh király a távollevő Ferdinánd magyar király nevében 1562. július 8. *új adományképen* adta Cséffy Balásznak, Vizessy Farkasnak és Vizessy

1) Dl. 22974. E szerint *néhai* Csályay László Jánosházán Marthoni Kis Ferencnek még atyja, Csályay László, által zálogba vett jánosházi részjóságát tovább adta zálogba (25 arany forinton) Mőre Zsigmondnak. — 2) Dl. 23253. — 3) Tört. Adattár, III. 302—5. és *Rács*, Zaránd, 114—7. — 4) *Márki*, Sarkad története, 151—4. — 5) A nagymihályi ltból *Csánki*, I. 783. — 6) Századok, 1873. — 248. — 7) *Csánki*, I. 783. — 8) Dl. 18183. — 9) *Böloni-lt*. Nagyváradon, Nro 17. B. — 10) *Fábián*, I. 204. — 11) Dl. 19001.

Petronellának¹⁾. 1563. máj. 9. Ferdinánd megerősítette őket a zarándi Nyék, Kiskirály, Gyulavarsány, Somos, Komlós, és Ósteleke falvak, Vizes és Pesze puszták, a soklói (siklói) nemesi kúria s a csanádi Kovácsháza ősi birtokában is, melyekre vonatkozó irataik elvesztek¹⁾. Balázsnak testvére lehetett Ferencz, ki 1552. Biharvármegye nagybirtokosai közé tartozott s élt még 1585-ben is, Cséffy Balázsnéval együtt³⁾. Nem valószínűtlen, hogy e család a Becse-Gregor-nemzettségből sarjadzott ki.

Csiray Benedek és Teleki Varjasy János 1463-ban az aradi káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy Csomorkány, Királyhegyese, Demeny, Rétkert, Fecskés, Nagyfalú, Harmad, Mezőhegyese, Palota és Sámson csanádi, — Szentandoriás (Szentandrás), Csabacsüde, Királysága, Donáttornya, Szentetornya, Kútas, Földvár és Kernye békési, — Kún-Ágota és Kupa zarándi s Dombegyház aradi falvakat, valamint az aradmegyei Két-Sopron, Kinged, Szihond, Szombathely, Batonya és Baktornya részjóságait a király eladományozhassa s tőle bárki is elfogadhassa⁴⁾.

Csiszár (Cyzar) aradi várjobbágynek 1232-ben birtoka volt az Anyaszihonddal határos Szoron⁵⁾.

Csolt és **Csolthy**, I. a nemzetségek közt, 268—70. I.

Csorba (Korsa) Ferencz, hűtlensége következtében, 1548-ban elvesztette aradmegyei jóságait⁶⁾.

Csornay-család 1484-ben kapta a magvaszakadt martoni Kis Ferencz csegezi birtokát⁷⁾.

Csuray (Chora) Jánost 1418. a Maróthyak eltiltották az aradi Keresztúr, Irögd, Hosszúaszó és Pálülése bitorlásától⁸⁾. 1418-ban e tiltakozást megújították⁹⁾. Csuray Ferencz 1484. ápr. 23. királyképéül volt jelölve a kalodvai pálosoknak a szombathelyi részirtokok miatt folyt perében¹⁰⁾. Fia, szintén Mihály, 1524-ben a bécsi egyetemen tanult. A család ősfiszeke Csura (másképp Ternova, a mai Szabadhely és Paulis közt).

Czeczey, I. a zarándiak közt.

Czibak, I. u.-o.

Dakó János 1518. máj. 27. besenyői birtokos¹¹⁾.

Dánfy (Dobozi) András szörényi bán 1491. decz. 13. II. Ulászlótól Békés-, Csongrád- és Aradmegyékben néhány jóságot kapott¹²⁾.

Derencsényi Péter 1497-ben zálogba vette a Bánffyaktól a lippai uradalmat¹³⁾, mely azonban, mint Corvin János jogos tulajdona, sohasem kerülhetett kezeire.

Dienessy (Illyei)-család törzse a hunyadmegyei Maros-Illye. 1455-ben a család Telegdy Lőrincztől megvette Fülöpkövét, Szalcsvát, Szlatinát, Pozsgót, Hidegfát, Gyoszánt, Ivánfalvát, s a lakatlan Hasznosfalvát, Sándorfalvát és Budafalvát 250 magyar arany forintért¹⁴⁾. 1466-ban a család zádorlaki, szöllösi, szentmáriai, deszki és liki részirtokait illetéktelenül megszerezvén meg Mezőgyáni Mihály és Muthnok Mihály, Dienessy János a

¹⁾ NRA. fasc. 1713. nro 88. Hivatkozik ez adományra 1729. szept. 1. III. Károly is; egy 1744. júl. 17. kelt másolat a Leel-Óssyek sarkadi levéltárában, 62. sz. a. — ²⁾ Lib. Reg. Ferd. et Max. 521—2. — ³⁾ Chállay végrendelete az Óssyeknél, Sarkadon, 33. sz. a. Közölte *Márki*, Sarkad tört., 151—4. I. — ⁴⁾ Dl. 15862. E falvak egy részét azonban még azon évben Szilágyi Erzsébet kapta. — ⁵⁾ *Haan*, Dipl. 6. — ⁶⁾ *Pábián*, I. 151. — ⁷⁾ A Forgách-ltból, *Csánki*, I. 783. — ⁸⁾ Dl. 10711. és *Haan*, Dipl. 47. — ⁹⁾ U.-o. és Békésm. tört. társ. évk. VIII. 120. — ¹⁰⁾ Tört. Adattár, II. 354—5. — ¹¹⁾ Münchener It. Br. fasc. 39. nro 296. — ¹²⁾ *Pesty*, A szörényi bánság, I. 287. — ¹³⁾ Münchener It. fasc. 39. nro 297. — ¹⁴⁾ Dl. 322.

maga és gyermekei (András, György, Miklós, Bernát, Tamás és Brigitta), valamint testvére András és ennek gyermekei (László, Tivadar, András, Katalin és Margit) nevében tiltakozott azok jogtalan használata ellen. És mindamellett is, hogy e javakat a család D. János fiainak, Jánosnak és Andrásnak, az erdélyi lázadás részeseinek hűtlensége következtében veszítette el s már az előbbi (1465.) évben tényleg be is igtatta az aradi káptalan Mezőgyánit és Muthnokyt¹⁾, — a nyolczados törvényszék kedvezően ítélte. E javak nagy részét 1471-ben már a Dóczyak szerezték meg, de a Dienessyek fentartották tulajdonjogukat s 1478 óta egyre pöröltek velök. 1483-ban Dienessy János fia, Bernát, Zádorlaka, Szöllös, Deszk és Liki aradi falvakban levő részeit 200 arany forinton elzálogosította ugyan Dóczy Imrének²⁾, de a pör már ekkor javában folyt, annyival inkább, mert Dóczy elmúlásztotta az esküt, melyet, 1482. évi ítélet szerént, tizenketted magával kellett volna letennie. 1496-ban a pört, melyet Illyei Dienes fiának, Jánosnak fiai (András, György, János, Bernát, Miklós, Tamás) és leánya, Brigitta, valamint D. András gyermekei (László, Tivadar, András, Katalin, Margit) indítottak, néhai D. János fiai, Miklós és Tamás, úgyszintén néhai D. András gyermekei (László, Katalin, Margit és Potentiana) már Dóczy Imre özvegye, Margit ellen folytatták³⁾. János fiai közül Tamás 1499-ben már mint váradi olvasókanonok vizsgálgatta a Székelyszegi Antal által az aradi káptalan javain elkövetett hatalmaskodást⁴⁾. Ugyanő 1499. febr. 10. — az erdélyi vajda igtató-parancsa szerént — Harinai Farkas Tamásnak zálogba vetette Hunyad- és Aradmegyékben levő részjóságait; a beigtatás után három nappal (ápr. 7.) azonban Dienessy Miklós, illyei nemes, ellenmondott⁵⁾. 1503. D. Tamás kanonok és testvére Miklós, — továbbá D. László kijelentette a királyi kúria elé került perben II. Ulászló királynak, hogy Dóczyékkel Zádorlaka miatt többé nem pörölnek⁶⁾. Szavukat azonban nem váltották be. Jellemző, hogy 1506-ban Bazini és Szentgyörgyi Péter gróf országbíró a Dienessyek javára ítélte ugyan⁷⁾, 1508-ban azonban mégis újabb halasztást eszközölt ki Dóczy Ferencz⁸⁾ s midőn, az országbíró ítéletlevele alapján, a Dienessyek erőszakosan is el akarták foglalni Zádorlakát, 1508-ban a király meghagyta az aradi káptalannak, hogy vizsgálatában terjeszkedjék ki a felperesek által Zádorlakán szított lázadás körülményeire is⁹⁾. Dóczy Ferencz ügyei 1511-ben oly rosszul állottak, hogy már egy paplan odaigérésével is kecsegtetnie kellett Perényi nádort, ha közte és Dienessy Tamás kanonok közt Zádorlakra nézve egyességet eszközöl¹⁰⁾; mit ez nem tehetvén, Zádorlakát és több más részjóságát zálogba vetette Tarcsay Miklósnak¹¹⁾. A csíny, úgy látszik, sikerült, mert Tamás kanonok és szöllösi plébános, valamint Dienessy András és Potentiana még 1519-ben is tiltakozott Dóczy Ferencz ellen aradmegyei javaik visszatartása miatt¹²⁾. A mohácsi vész után még csak egy adat van a Dienessyekről; Tamásnak (kétségkívül András fiának) özvegye, Petronella, 1548-ban Lippán 77 forintért vett egy házat¹³⁾. Más birtoka már nem volt a családnak.

Dóczy (Nagylucsei)-család a Hunyadiak által teremtett új főnemességhez tartozott. Szerencséjének megalapítója *Mihály*, 1440-ben Thallóczy

1) Dl. 16594. — 2) Dl. 18745. A pör kezdetét 1478-ra teszi a Dl. 22503. (1506-ból.) — 3) Dl. 19222. — 4) Károlyi-cs. It. 13., 44. Tört. Adattár, II. 379—381. — 5) U.o. III. 177—9. — 6) Dl. 21220. — 7) Dl. 22503. — 8) Dl. 21790. — 9) Dl. 21807. — 10) Hazai Okl. 452. — 11) Dl. 22134. — 12) Dl. 23236. — 13) NRA. fasc. 536. nro 13.

Matkó s 1443-ban Hunyadi János gazdatisztje és már aradi birtokos¹⁾. *György* 1458-ban világosi várnagy volt Lábathlan Gergelyvel együtt²⁾. A család legnagyobb jószágszerzője *Imre* és fia, *Ferencs*. Fenmaradt le-
véltárunknak gazdag töredékei³⁾ sok becses aradot szolgáltatnak Arad- és Zarándvármegyék történetéhez.

1470. Mezőgyáni Mihály az aradi káptalan előtt Zádorlaka falut, s Liki, Deszk, Szöllős és Szent-Mária aradi és Csenezháza temesi faluban levő részjóságait testvéri szeretetből Dóczy *Imrének* adta⁴⁾. 1471-ben D. Imre és László a gúti Országhoktól zálogba vette az aradi Kő és Gyarak felét⁵⁾. — 1472. D. Imre Újfalui Vámos Imrét és testvéreit megintette a csanádi káptalan által, hogy 600 frton visszaváltsák tőle Tótfő falut⁶⁾. 1473-ban 400 frton zálogba vette Nadaby Lázár nadabi, tótfalvi és háromházi javait⁷⁾, pedig épen azon évben intette meg a Nadabyakat némely zálogjóságuk visszaváltására⁸⁾. Ugyanakkor az aradi káptalan előtt inté özv. Muthnoky Mihálynét s fiait a zádorlaki uradalomra vonatkozó okiratok ügyében tett költségeinek megtérítésére s részjóságaik visszaváltására⁹⁾.

1474-ben Nadaby Pétertől Nadabon több telket s egy malomrészt vett zálogba 20 aranyforinton¹⁰⁾ és zálogjogon beigtattatta magát Zádorlaka, Szöllős, Deszk, Kő, Liki arad-, Peterd és Újfalú temesmegyei falvakba, Nadaby Lázár nadabi, tótfalvi és háromházi, özv. Nadaby Andrásné nadabi és tótfalvi, — Keczer Lukács székudvari s Országh Lőrincz péli — mind zarándi — részjóságaiba¹¹⁾. 1475-ben az országgyűlés elé vitte azon panaszát, hogy Likiben több jobbágyát elfogatta az aradi káptalan¹²⁾; ugyanakkor Nadabyéktól Nadabon 9, és Kesziben 2 jobbágytelket vett zálogba 28 aranyforinton¹³⁾. — 1476-ban Mátyás király a váradi káptalan ellen eskütételre utasította őt¹⁴⁾. Dóczy azonban nem esküdött meg arra, hogy Kis-Jenőből, mely a váradi káptalané volt, a káptalan 25 barmát el nem hajtatta¹⁵⁾. — 1477-ben Dóczy Jenei Losonczy Lászlót és Istvánt megintette, hogy zarándi Apa és Ároki nevű falujokat tőle visszaváltsák¹⁶⁾; ugyanakkor Dóczy *Lászlót* Aradmegye a kalodvai pálosok által ellene indított perben való meg nem jelenése miatt megbírságolta¹⁷⁾, s az aradi káptalan beigtatta őt nejével Veronikával s gyermekeivel (Erzsébettel és Orsolyával együtt) Losonczy Lászlónak apai és ároki részjóságaiba¹⁸⁾; Imre viszont Somosy Lászlótól vett zálogba némely görhei, erdőhegyi és szenteskirályi jószágot 50 arany forinton¹⁹⁾; Nadaby Ferencztől pedig 600 magyar arany forinton előbb zálogba, majd u.-a. összegért örökösen is megvette Szinke (Szintye) és Alátka zarándi falvakat²⁰⁾. 1478-ban a zádorlaki uradalom ügyében a kir. kúria tisztítóesküre kötelezte Dóczyt²¹⁾. Ez évben perelt Országh Lőrinczcel 6 lovának elvitele miatt²²⁾, a Losonczy-féle Apa és Ároki záloga miatt saját testvérenek, Lászlónak (Erzsébet és Zsófia nevű) lányaival²³⁾; tiltakozott a Dóczy László után maradt javak visszatartása ellen²⁴⁾, mire nézve a király az aradi káptalant bízta meg a vizsgálattal²⁵⁾; megintette Vér Andrást a szék-

1) *Teleki*, Hunyadiak kora, X. 87., 124. — 2) *Budai*, III. »Dóczy.« — 3) A levéltár jegyzéke az orsz. lt. ujonan regisztrált aktáinak 92. és 93. kötetében s elszórton több helyütt is. — 4) Dl. 17076. — 5) A Forgách-ltból *Csanéki*, I. 784. — 6) Dl. 17296. — 7) Dl. 17436. — 8) Dl. 17485. — 9) Dl. 17497. — 10) Dl. 17560. — 11) Dl. 17872. — 12) Dl. 17689. és 17690. — 13) Dl. 17669. — 14) Dl. 17865. — 15) Dl. 17849. — 16) Dl. 18000. — 17) Dl. 17983. — 18) Dl. 17276. — 19) Dl. 17931. — 20) Dl. 17930. és 17932. — 21) Dl. 17920., 18117., 18120. és 18122. — 22) Dl. 18017. — 23) Dl. 18081. — 24) Dl. 18021. — 25) Dl. 18061.

udvari rész és malom visszaváltására¹⁾ s egyúttal eltiltotta őt e javak használatától¹⁾; az aradi káptalan előtt kiegyezett Országh Lőrinczczel az eddig kölcsönösen okozott károkra nézve³⁾; testvérével, Dóczy Péterrel együtt, ki 1482-ben segített Kinisynek a szendrői győzelem kivívásában, a budai káptalan által beigtattatta magát a Nadabak gyarmati, földhídi, keszi, szentmártoni, kétegyházi, szincsei, alatkai, veresegyházi és a bihari őszi részirtokokba⁴⁾, ellenben bele kellett nyugodnia, hogy özv. Dóczyné és Haraszthy Ferencz ellen indított pere halasztást szenvedjen⁵⁾.

1479-ben kedvező ítéletet nyert a Lőkös Demeter domomáli szölejének elfoglalása miatt ellene s özv. Dóczy Lászlóné ellen indított perben⁶⁾; zálogba vette Németh Márton simándi lakos görhei és erdőhegyi zálogjóságát⁷⁾, az aradi káptalan előtt Szedecsy Jónás és Gellyén Péter szedecsi (temesi) részét⁸⁾ Ábrahámffy István árváinak benesi és nagybozvai (aradi) birtokait⁹⁾, és Simándy István jánosházi zálogát¹⁰⁾; egyúttal nagy pert indított a királyi kincstár ellen, melynek monostori jobbágyai az ő Szöllős arad- és Tótfő temesmegyei falvait feldúlták¹¹⁾. — 1480-ban ellenmondott annak, hogy Czeczey Mártont beigtassák a székkudvari, kútsai, mácsai és miskei Keczer-javakba¹²⁾; hogy Országh Lőrincz Apa, Ároki, Gyarak s Kő falvakat más aradi, zarándi és csanádi falvakkal együtt megszerezze¹³⁾; hogy Gyanthei István Apácza és Udvari aradi falvakat eladja¹⁴⁾; ő-maga 100 aranyon megvette Garai Szakács Benedek kovászi telkét¹⁵⁾, Panády Gergelytől magához váltotta 40 aranyon 12 évre a temérdekegyházi¹⁶⁾ s Kereký Demetertől 10 aranyon a csentei részeket¹⁷⁾.

1481-ben szerzett zálogjóságai: Szedecsyéktől Szedecs részei 26 aranyon¹⁸⁾, Kötegyáni Köthe Jánostól a Keczerféle székkudvari, kútsai és mácsai javak 100 aranyon¹⁹⁾, Csályay Istvántól Apácza és Udvari részei 50 aranyon²⁰⁾; ugyanez egy csálai malomhelyet örökáron adott el neki²¹⁾. Letiltotta Somogyi András Csályay István jánosházi birtokának használatától²²⁾, Csomboli Lászlót s Istvánt, Kaza Mártont s Baky Lászlót és Gergelyt pedig Hetény, Orothalma és Orottava elfoglalásától²³⁾. 1482-ben az aradi káptalan beigtatta Dóczyt Apáczában és Udvariban a Csályay-zálogba²⁴⁾, Csanád- és Temesmegyékben a Rábéy Sebestyén-féle javakba²⁵⁾, 1483-ban Balogh Mihálynak erdőhegyi, görhei, szenteskirályi, hegénházi, köbli és (Biharban) atyási²⁶⁾ s 40 arany fejében Majsy László nyéki zálogába²⁷⁾, 13 aranyért Csályay Istvánnak jánosházi jobbágytelkébe²⁸⁾, 200 aranyon Dienessy Bernát aradmegyei részeibe²⁹⁾, 80 aranyért Besseney András jánosházi és 5 frtért Eösy János péteri részeibe, mind zálogjogon³⁰⁾. Ugyanakkor megszerezte a királytól a maga s testvére, Péter és ennek fiai (János és Miklós) részére örökjoggal az állítólag örökös nélkül elhunyt Erdőhegyi Tamásnak összes jóságait³¹⁾, melyekbe (Erdőhegy, Görhe, Szenteskirály, Hegénháza, Köbli és Biharban Atyás részeibe) be is igtatta őt az aradi káptalan, de ifj. Erdőhegyi Miklós, Balázs, Bernát és Mihályné ellenmondása mellett³²⁾. A vagyonért reszkető harami bán

1) Dl. 18012. — 2) 18013. — 3) Dl. 18069. — 4) Dl. 18042. — 5) Dl. 18088. — 6) Dl. 18167. — 7) Dl. 18163. és 18183. — 8) Dl. 18194. — 9) Dl. 18165. — 10) Dl. 18164. — 11) Dl. 18189., 18192. és 18212. — 12) Dl. 18411. — 13) Dl. 18318. — 14) Dl. 18337. V. ö. 18370. és Századok, 1870. — 468. l. — 15) Dl. 18351. — 16) Dl. 18362. V. ö. 18363. — 17) 18317. — 18) Dl. 18532. — 19) Dl. 18495. — 20) Dl. 18548. — 21) Dl. 18549. — 22) Dl. 18516. — 23) Dl. 18490. — 24) Dl. 18619. — 25) Dl. 18620. — 26) Dl. 18787. és 18856. — 27) Dl. 18833. — 28) Dl. 18825. — 29) Dl. 18745. — 30) 18782. és 18761. — 31) Dl. 18812. — 32) Dl. 18814. U.-a. évben Erdőhegyi Istvánt letiltotta Erdőhegyi Tamásnak Erdőhegyen levő részirtoka használatától. Dl. 18862.

ugyanekkor erősen perelt testvérének, Lászlónak özvegye ellen, ki Szárafalva és Perjémes csanádi, Csama, Remete, Szent-András és Rékas temesi helységek negyedrészt, a zarándi Apát és Árokit s az aradi Köt és Gyarakot a kocsi- és ígáslovakkal, ezüstneműekkel, sőt a Dócz falut illető oklevelekkel együtt visszatartotta¹⁾. Mátyás király viszont utasította, hogy visszaadja a Jaksicsok jobbágynak s az értök jótálló soklói nemeseinek javait, míg a temesi comes az ügyet meg nem vizsgálja²⁾.

1484-ben Nagy Jánostól 27 aranyon a görhei³⁾, Erdőhegyi Dorottya-tól 60 aranyon a bekényi⁴⁾, Kölcey Andrástól 8 aranyon a temesmegyei rábéi stb.⁵⁾, Bekényi Lászlótól 14 aranyon a bekényi⁶⁾, Pathócsy Orsolyától 100 aranyon az apáczai és udvari részt vette zálogba⁷⁾. Aradmegye törvényszéke előtt arról vádolta özvegy Ongor Jánosnét, hogy szódi várnagya által megtámadtatta neki jobbágyságait⁸⁾ s Jaksics Istvánt és Ispán Miklóst, hogy Zádorlakárról hatvan hátsalóvát elhajtották⁹⁾; a mi különben csak kölcsönbe mehetett, mert ő meg, nemes cselédeivel együtt, a Jaksicsok udvari, szécsényi, kerekegyházi és bessenyői jobbágynak hatalmaskodott¹⁰⁾. — 1485-ben is folyt a per s bővült Ongorné ellen azzal, hogy annak egy ménesi jobbágya Dóczynak egy liki jobbágyságát nyíllal mellbelőtte¹¹⁾. Perelt egy ló s annak nyerge miatt, melyet Simonfy Miklósnak egy köblösi jobbágyságánál találtak meg¹²⁾. 1486-ban, hogy változatosság is legyen a dologban, Kovásziban 2 házat és 1 kúriát zálogba vetett a csanádi püspöknek, mi ellen a tulajdonos Gúti Ország Sebestyén és Lőrincz tiltakozott¹³⁾. 1000 aranyon örökáron ekkor vette meg Horváth Páltól Vizes aradi falu felét¹⁴⁾. Hogy földesúri tekintélyét megővje, Zarándmegye előtt bepanaszolta saját szentmártoni jobbágyságát, Tatár Pétert, ki a lopás miatt általa rárótt homagiumot még meg nem fizette¹⁵⁾ s följelentette Czeczey Lőrincz székudvari tisztjét, ki nadabi kúriáját megrohanta¹⁶⁾, Buda Jánost, ki gyarmati malmát leronttatta¹⁷⁾ s Farnossy Lászlót és Ethele Györgyöt, ki szentgyörgyi pusztáját háborgatta¹⁸⁾.

1487-ben Dóczy Pétert és Jaksics Istvánt bírta meg a király, hogy Solymos és Lippa várát visszavegye Bánffy Miklóstól¹⁹⁾; s Dóczy Péter, Imrét is maga mellé vevén, valóban ostromolta is Lippát. Távollétét felhasználva, Imre tisztjei 394 arany helyett 644 aranyat követeltek az Erdőhegyiektől a Dóczy kezein levő zálogjóságok kiváltásáért²⁰⁾; különben a vezér sietett is tiltakozni az ellen, hogy ő eme zálogjavakat kész volna visszaengedni Erdőhegyi Baláznak²¹⁾. — Simonkeréki Hathy Tamás 17 aranyért s 24 dénárért elzálogosította neki jánosházi részbirtokát²²⁾, ellenben Ábrahámffy István önkényesen visszafoglalta a zálogul kezén levő aradi Almaszeget²³⁾. Nagy János eltiltotta Szokoly János csanádi püspököt és Dóczy Pétert s Imrét, hogy, a szomszédság jogán, a csanádi Munárt és Gedest s a temesi Kakatot eladják, vagy elzálogosítsák²⁴⁾; Czeczey Lőrincz viszont ő intette meg a székudvari malom visszaváltására²⁵⁾. Ugyanakkor Aradmegye egy zádorlakai jobbágynak Jász-Pélnél történt megöletése miatt tartott vizsgálatot²⁶⁾. — 1488-ban kibékült a Bakyakkal²⁷⁾, zálogba-

1) Dl. 18784. és 18785. — 2) Dl. 18874. és 18908. — 3) Dl. 18918. — 4) Dl. 18937. — 5) Dl. 19019. — 6) Dl. 18941. — 7) Dl. 18940. — 8) Dl. 19001., 19078. — 9) Dl. 18994., 19023., 19090., 19092., 19093., 19098. V. ö. 19048. — 10) Dl. 18973. — 11) Dl. 26031. — 12) Dl. 19083. — 13) 19126. — 14) Dl. 19142. A beigtatás 1487-ben, Dl. 19265. — 15) Dl. 19131. — 16) Dl. 26034. — 17) Dl. 19115. — 18) Dl. 26035. — 19) Dl. 19303. — 20) Dl. 19307. — 21) Dl. 19313. — 22) Dl. 19236. — 23) Dl. 19244. — 24) Dl. 19232. — 25) Dl. 19273. — 26) Dl. 19259. — 27) Dl. 19351.

vette Erdőhegyi Tamás 14 jobbágytelkét Tamáshidán¹⁾ s 80 aranyon az egész Dud falut²⁾; Szöllőssy Gergelytől pedig 50 aranyon 4 temesi és krassói helységet vett át³⁾. Haraszthy Ferencz a maga apáczai és kisudvari részbirtokait «testvéri hajlandóságból» örökre átengedte Dóczynek⁴⁾, kit nemcsak Czecey Máté intett most meg némely székudvari, mácsai és kútasi jószágok visszatartása miatt⁵⁾, hanem Mátyás király is örökös parasztsággal fenyegette őt, ha jogtalanságoztól jövőre nem óvakodnék⁶⁾.

1489-ben Dóczy Imre a szomszéd Zarándmegye egyik nagybirtokosának, Ósi Bethlen Domokosnak özvegyét, Margitot vette nőül s ennek fiaival egyezkedett anyjuk jegyajándéka és hozománya érdekében⁷⁾. A mellett folytatta a vagyongyűjtést; 150 aranyon zálogba vette Pipály Lászlótól és Thársy Páltól a békési Halásztelek részeit és Zimán nevű halastavuk egy harmadát⁸⁾; Erdőhegyi Balázstól 50 aranyon a zarándi Barzát⁹⁾; Csomboli Péter árvájától, szintén az aradi káptalan előtt, Nagy-, Közép- és Alsó-Csombol, Temérdekegyház, Erdős, Szakálháza temesi és Tornyes csanádi falvak részeit 300 aranyon¹⁰⁾; megintette Majsys Lászlót a zarándi Szent-Ivántelege zálogösszegének visszafizetésére¹¹⁾; perelt az emberétől, Kerekes Istvántól ellopott és sződi Major Péternél Szent-Miklóson megtalált ló¹²⁾, egy betlenősi tisztjének, Nagy Ozsvátnak Haraszthy Ferencz csálai¹³⁾ s egy gyarmati molnárának Buda János jobbágyai által való megveretése, valamint Czecey Lőrincz ellen székudvari kúriájának feladulása s Pethő Balázs és mások ellen a temesmegyei birtokain való kártételek miatt¹⁴⁾.

1490-ben Aradmegye egy ízben ugyan már néhainak nevezte Dóczy Imrét¹⁵⁾, de kétségtelenül László helyett, kinek javai megszerzésétől eltiltotta Haraszthy Ferenczet, Országh Lőrinczet és Ábrahámffy Sebestyént¹⁶⁾ s Arad törvényszéke előtt ügyvédet vallott¹⁷⁾. Deszken és Likiben is épen ekkor nyert ideiglenes kedvezést Corvin Jánostól a gabona- és borkilenczetre nézve. Vele még később is jó viszonyban élt¹⁸⁾. — 1492-ben zálogba vette 100 aranyon Szakál Benedek vásári¹⁹⁾ és Csegedy Mátyástól s Vér Andrástól a Nadaby-féle részbirtokokat 600 aranyon²⁰⁾. Ez évben vizsgálat folyt ellene, mivel Nyékről özv. Barcsay Péterné s fia, Barcsay Péter javairól 7 jobbágyot lefoglalt, 5-öt elhajtott s az erdőken is kárt tett²¹⁾. — 1493-ban még együtt igtatta be az aradi káptalan őt s nejét némely csegedi (bihari) és nyéki (zarándi) részjószágba²²⁾, s 26 aranyon zálogba vette Besseney Kristóf szentdemeteri összes részeit²³⁾; az év második felében azonban már nem élt Dóczy Imre, ki oly nevezetes szerepet játszott Arad- és Zarándvármegye birtokviszonyainak történetében, mert oly mélyen belenyúlt épen a köznemesség anyagi érdekeibe. Ő kezdte építtetni a zádorlakai várkastélyt és Zádorlakraól nevezte magát. Míg Zarándban inkább csak zálogszerzésre fordított több ezer aranyat s úgyszólván uzsorása volt e megye népének, Aradban örökjoggal vásárolt uradalmakat.

Kiskorú fia, Ferencz, helyett egyelőre özvegye, Margit vette át az uradalmak bonyolult gazdasági és pénzügyi igazgatását. Már 1493. decz. 13. ügyvédekét vallott²⁴⁾. 1494-ben örökáron megvette Nadaby Lázár na-

1) Dl. 19365. — 2) Dl. 19414. — 3) Dl. 19406. — 4) Dl. 19364. — 5) Dl. 19362. — 6) Dl. 19391. — 7) Dl. 19555. — 8) Dl. 19587. — 9) Dl. 19560. — 10) Dl. 19559. — 11) Dl. 19508. — 12) Dl. 19470. — 13) Dl. 19589. — 14) Dl. 19477. — 15) Dl. 20143. — 16) Dl. 19164. — 17) Dl. 19629. — 18) Dl. 19647. és 19682. V. ö. 19793. — 19) Dl. 19822. — 20) Dl. 19833. — 21) 19796. — 22) Dl. 19954. — 23) Dl. 19964. — 24) Dl. 20108.

dabi, tótfalvi, háromházi, gyarmati, földhídi, keszi, szentmártoni, veresegyházi és ködegyházi, zarándmegyei részjóságait¹⁾). Azonban a sok ügyvéd mellett is törvénybeütközött tett, midőn öröklött, vett és zálogbirtokaiban fiát, Ferenczet és Tótselymesi Tarcsay Jánost tette örököséivé; miért is II. Ulászló e bevallást megsemmisítette²⁾), — gyámúl január 22. Haraszthy Ferenczet rendelte ki és Kinisy Pál temesi comesnek is pártfogásába ajánlta a családot³⁾). Kinisy azonnal meg is hagyta Aradmegye nemesi- nek, főkép az aradi káptalannak, hogy míg az özvegy be nem fejezi a férje által Zádorlakon kezdett várkastély építését, a jóságokra átköltözni akaró jobbágyokat magukhoz fogadni ne merjék⁴⁾). Corvin János, tekintve férje érdemeit, az özvegynek szintén elengedte a solymosi uradalmat illető borkilenczedet⁵⁾). Komlósy Mihály elösmerte, hogy 5 arany forintnyi tartozását az özvegy teljesen kiegyenlítette⁶⁾). — 1495-ben az aradi káptalan beigtatta Dóczy Ferenczet több temesi helységbe⁷⁾), az özvegy pedig még azon évben — előbb eltiltván a Jaksicsokat az aradi Szent-Margita nevu pusztán a borkilenczed szedésétől⁸⁾) — a Muthnokyaktól 2000 aranyon a maga s fia részére örök áron megvette Zádorlakán, Likiben, Deszken, és Szöllösön levő összes részjóságait⁹⁾). Egy Csegedy Mátyás és Somosy Bertalan ellen folytatott pörét II. Ulászló Zarándmegye törvényszékéhez utasította¹⁰⁾). 1496-ban az özvegyet Szapolyay István nádor ötvened magával tisztító-eskü letételére kötelezte a férje által az aradi káptalan ellen elkövetett kártételekre nézve¹¹⁾). 1497-ben az özvegy az Erdőhegyiek¹²⁾), a kalodvai remeték¹³⁾) s gyulavarsáni Tálás András¹⁴⁾) ellen pereskedett. Nem csoda, ha beleunt a gazdálkodásba. Még azon évben 5000 arany forintért fiának, Nagylucei Dóczy Ferencznek vallotta be Arad-, Zaránd, és Temesvármegyékben levő összes jóságait, melyek őt örökség, jegyajándék, vagy zálog czímén illetik¹⁵⁾); a király azonban 1498-ban megtiltotta mind a rendeknek, mind a szolgabíráknak ez adomány foganatóságát¹⁶⁾). Mindamellett, ugyancsak a király parancsára, szept. 15. a budai káptalan beigtatta őt és fiát Zádorlaka, Szöllös, Deszk, Liki aradi falvak és Szent-Mária aradi puszták birtokába¹⁷⁾), a csanádi káptalan pedig felsőbb rendeletre vizsgálatot tartott a miatt, hogy Jaksicsék a vizesi határban elszántották Dóczyék egy dűlőjét¹⁸⁾). 1499-ben II. Ulászló is elösmerte, hogy az özvegynek nincs többé birtoka Aradban, hanem hogy minden a fiáé, az egészségének helyreállítása végett Olaszországban időző Ferenczé¹⁹⁾).

1500 óta Dóczy *Ferencz* állott uradalmi élén. Mint ilyen perelt — már ez évben — 3 zádorlakai jobbágya miatt Országh Lórincczel²⁰⁾) és gyakran tartózkodott Zádorlakon, honnan 1501-ben is utasította testvérét, Lászlót, mint járjon el némely pozsony-, mosony- és györmegyei javak megosztásában²¹⁾). 1504-ben 1300 aranyon e testvérevel, édes anyjával és Tarcsay Ferenczczel közösen vette meg özv. Pathócsy Bálintnétől az apáczai és udvari pusztát²²⁾) s együtt perelt (1505.) Szentmártoni Szánthó Pállal a nadabi vízimalom lerontása miatt²³⁾). Nagy csapás volt a családra, hogy 1506-ban, az országbíró ítélete következtében, a Dienessyeknek visszaadni tartozott Dóczy Ferencz a zádorlakai uradalmat, még pedig fej-

1) Dl. 20157. — 2) Dl. 20154. — 3) Dl. 20135. — 4) Dl. 20189. — 5) Dl. 20185. — 6) Dl. 20229. — 7) Dl. 20240. — 8) Dl. 20345. — 9) Dl. 20359. — 10) Dl. 20262. — 11) Dl. 20450. — 12) Dl. 20565. — 13) Dl. 20573. — 14) Dl. 20604. — 15) Dl. 20623. — 16) Dl. 20685. — 17) Dl. 20659. és 20716. — 18) Dl. 20692., 21160., 21525. — 19) Dl. 20584. — 20) Dl. 26078. — 21) Dl. 21053. — 22) Dl. 21307. — 23) Dl. 21394.

vesztés büntetésének terhe alatt¹⁾. 1507-ben halasztást nyert ügyében a királytól²⁾, minek következtében a Dienessyek a helyszínén lázadást szítottak³⁾ s ez lehetett oka, hogy régi örökségökbe őket be sem igtathatta az ezzel megbízott aradi káptalan⁴⁾. Dóczy tehát intra dominium maradt s úgy perelhetett 1509-ben Czibakékkal⁵⁾, 1510-ben Gyarmathy Ferenczcel⁶⁾ s a Nadabyakkal⁷⁾, 1511-ben Szokoly Jánossal⁸⁾, Jaksics Péterrel⁹⁾ stb., míg Ravazdy Péterrel 1510-ben kiegyezett az aradi uradalmaikban kölcsönösen elkövetett sérelmekre nézve¹⁰⁾. 1511. okt. 21. Dóczy már paplant is ígért a nádornak, ha Zádorlaka ügyében barátságosan kiegyezteteti őt a Dienessyekkel¹¹⁾; ezzel azonban majdnem egyidőben bevallotta 3000 aranyon Aradban, Zárandban és Temesben levő összes jószágait, mint zalogot, Tarcsay Miklósnak, ki az ellene s testvérei ellen indított támadásban Lipcse zólyom- és Saskő bars megyei várakat megvédelte¹²⁾. De még mindig birtokon belül perelt 1514-ben Bessenyei Istvánnal¹³⁾.

1514-ben Dósa György hadai megégették Dóczy Ferencznek a zádorlakai kúriában talált okiratait¹⁴⁾; de csakhamar alkalmat is nyílt azután a népszerűtlen főúrnak, hogy boszút álljon a fölkelés aradi részesein, mert 1515-ben Ulászló király őt aradi főispánná nevezte ki¹⁵⁾. E méltóságában azonban csakhamar Rozgonyi János váltotta fel. 1517-ben még mindig perelt Dóczy Iratos és Bozos¹⁶⁾, 1519. pedig Dienessy Tamással Zádorlaka stb. miatt¹⁷⁾. 1519-ben igényt támasztott Csályay László örökségére¹⁸⁾; 1520-ban több arad-, temes- és zarándmegyei részjóságát kötötte le azon esetre, ha a kiszabott határidőre meg nem fizetné azon 2000 forintot, melylyel Maczedoniay Miklósnak tartozott¹⁹⁾. Ugyanekkor ápr. 23. II. Lajos király megajándékozta őt az utód nélkül elhunyt Mezőgyáni Mihálynak Zádorlaka, Szöllős, Liki és Deszk falvakban és Szent-Mária pusztán levő összes javaival²⁰⁾. 1525-ben a Csályay László magvaszakadtával neki és Keserű Mihály boszniai püspöknek ajándékozott Valka, Tófája, Fejéregyház, Csála és Csege miatt perelt a nőágon való rokonokkal²¹⁾. 1525. márcz. 16. Dóczy Ferencz kérelmére a király a krakói gymnasiumban tanuló Dóczy Jánosnak ajándékozta az esztergomi Szent-Tamás-előhegy prépostságát, melyet Székely János, hitváloztatása miatt, az esztergomi kanonoksággal együtt elvesztett²²⁾. 1526-ban a péterváradai táborból írt nejének, Forgách Margitnak, kitől a török ellen való hadjáratra a maga és Forgách Zsigmond részére háts lovakat s fegyvereket kért²³⁾.

A család tekintélye nem szűnt meg a mohácsi csata után sem. 1549. június 28. I. Ferdinánd Ferencz fiait, *Miklóst* és *Gábort* felhatalmazta, hogy Miklós az ő fiát átadja Izabella királyné szolgálatára s ez Izabella területén, a zádorlakai kastélyban lakhassék, mely idáig testvéröké, *Lászlóé* volt, annak halála után pedig idegen kézre jutott; a másik ellenben Ferdinánd területén lakjék s mindkettő híve maradjon a királynak²⁴⁾. 1552-ben Miklós Tóth Mihálylyal résztvett a szerencsétlen szegedi ütközetben, öccse, Gábor, pedig 1562-ben a szécsényi csatában, honnan csak álruhában szabadúlhatott; 1561-ben még az övé volt Aradban Zádorlaka, Deszk, Ara-

1) Dl. 22503. — 2) Dl. 21790. — 3) Dl. 21807. — 4) Dl. 22187. és 22196. — 5) Dl. 21895. és 21911. — 6) Dl. 21982. — 7) Dl. 21999. — 8) Dl. 22173. — 9) Dl. 22211., 22214., 22886. — 10) Dl. 22061. — 11) Dl. 22221. és Hazai Okl. 452. — 12) Dl. 22134. — 13) Dl. 22199. — 14) Dl. 22715., 22765. és 22766. — 15) NRA. fasc. 1660. nro 28. — 16) Dl. 22886. és 22961. — 17) Dl. 23236. — 18) Dl. 23253. — 19) Dl. 23344. — 20) Dl. 23367. — 21) Dl. 24046., 24105—6. — 22) Dl. 24109. — 23) Dl. 24316. — 24) NRA. fasc. 1663. nro 28.

nyos-Szöllős és Apácza; s 1563. nov. 20. Miklóssal együtt új adományul kapta számos nyitra-, bars-, pest- és temesmegyei jószágon kívül Aradban az egész Zádorlaka kastélyt és mezővárost, a Maros folyó révén ott szedett vámmal együtt, továbbá a Vizes, Deszk és Liki falvakban s Udvari és Szent-Mária, Zarándban pedig a Veregyházteleke, Kisegyházteleke és Cserepesegyházteleke pusztákon levő ősi részirtokokat¹⁾). A mint azonban megszűnt Arad vidékén a Habsburgok hatalma, a Dóczyak is elvesztették minden jószágukat és befolyásukat.

Dósa Máttyás András fia, Károly-Róbert király híve és komája panaszkodván, hogy László, néhai erdélyi vajda, Panádot, az ő aradmegyei örökös birtokát hatalmasul elfoglalta, azt a király 1315. május 13-án neki ismét visszaadta²⁾. Ezen Dósa, vagy Davsa mester 1317—1322. erdélyi vajda, Bihar, Szabolcs, Szatmár, Zemplén és Szolnok főispánja, 1322. táján Magyarország nádora, Debreczennek is földesura és első felvirágoztatója volt³⁾. Fia, **Jakab**, 1337—1351. közt Szabolcsmegeye főispánja, úgy látszik, többször megfordult Arad- és Zarándmegyében; 1844-ben a nadabi határban, kútásásközben, megtalálták pecsétnyomóját, melynek körirata: «SM. JACOBI F. DVCEE COMITIS. DE. ZABOLCH»⁴⁾.

A Dósák pecsétje.

— A nevezetes család, melynek panádi földesuraságáról nincs többé szó, s mely Péterben Csanádnak s így Aradnak is 1404—1423. közt egy püspököt adott, a XV. század elején kihalt.

Endes fia Endre, 1290-ben simándi nemes; ennek fia 1339-ben János⁵⁾,

Erdélyi-család Ellefalfváról (Ellősfalfváról, Aliosról) írta magát 1422-ben Kolozsváry Tamásnak Kis-Csálába való beigtatásánál⁶⁾. Így 1447-ben is⁷⁾. Erdélyi László és Erdélyi, másképp Ellesfalvy János 1449. apr. 26. mint szomszédok tanúskodtak az aradi Molnai-pusztá ügyében⁸⁾. Zarándban is elterjedt a család. E. Benedek kisleányi nemes 1519. júl. 12. homo regius volt⁹⁾. Halála után fiától, Györgytől a Massayak elfoglalták a nyéki részirtokot; azonban, érettebb kort érvén el, 1536. decz. 16. azt önként visszaadták¹⁰⁾. **Szentmiklósi** Erdélyi Mihály 1485-ben mint szomszéd volt jelen Dóczyanak Udvariba és Apáczába való beigtatásánál¹¹⁾.

Ethele (Itebei) András 1475-ben Lippavár egyik alvárnagya s 1489—1499 közt sági földesúr volt¹²⁾. Ez utóbbi évben mint homo regius vizsgálta azon erőszakoskodásokat, melyeket Haraszthy Ferencz emberei és

¹⁾ Lib. Reg. Ferd. et Max., 557—8. — ²⁾ Anjoukori okm. I. 380. — *Gentilis* követségei, LXXV. I. — ³⁾ Szűcs, Debreczen tört. I. 53. *Komáromy* András »Dózsá nádor és a Debreczeni-család« (Turul, 1891., 1—9. és 67—78.) című tanulmányában összeállítja a reá vonatkozó adatokat s egyúttal kimutatja, hogy nem volt sem a Káta-, sem az Abanemzetség tagja. — ⁴⁾ Azaz: Sigillum Jacobi filii Dosae (Ducze) comitis de Szabolcs. *Török* Gábor ajándékából a nemz. muzeumé. — ⁵⁾ Zichy-okm. I. 552. — ⁶⁾ Dl. 11171. — ⁷⁾ Dl. 19274. — ⁸⁾ Tört. Adattár, II. 284—6. — ⁹⁾ Bölöni-it. — ¹⁰⁾ U.-o. Nro 25 B. — ¹¹⁾ Dl. 19040. — ¹²⁾ Dl. 17660., 19470. és 29891. Századok, 1875., 682. I. Tört. Adattár, II. 379—381.

mások az Aradi káptalan jobbágyain Ség, Csála és Asszonylaka vidékén elkövettek. — Zarándban 1488-ban Ethele György bozosi jobbágyai más földesurak jobbágyaival együtt fegyveres kézzel hatalmaskodtak Posgay Gáspár földvári birtokán¹⁾.

Farkas, Hazug, János és András 1290-ben arad-simándi nemesek voltak²⁾. — Farkas Imre, talán más családból, 1518. ápr. 30. mint bese-nyői nemes vett részt a Bakyak részére Bak faluban tartott határjárás alkalmával³⁾. Farkas Boldizsár 1561-ben kétsopronyi birtokos volt.

Fazokas cs. 1487-ben bernóti birtokos⁴⁾.

Fejéregyházy-család 1444-ben a Temérdekegyházyakkal együtt földesúr Simánd, Petercse, Told és Berbencze helységekben. 1446-ban Füvesen is bírt s igényt támasztott Simánd, Földvár, majd Apáca és Udvari részeihez is; Simándra, Földvárra, Újlakra, Csegrére s a család törzsfészékét képező Fejéregyházra nézve még azon évben egyezkedett a martoni Kisekkel. 1449-ben a Fejéregyházak zálogba vették Czibak Katalintól Mátyustornya és Csertelek részeit⁵⁾. Fejéregyházy János deák 1449. ápr. 26. tanúskodott, hogy Bothos György az aradi káptalantól Molnaispusztát elfoglalta⁶⁾. Ugyanőt és F. Bálintot 1454. febr. 6. királyképéül jelölte V. László a Hunyadiaknak a kerekegyházi uradalomba való beigtatásához; s febr. 24. Bálint tényleg mint ilyen szerepelt⁷⁾. János deák 1455. szept. 17. jelen volt Lippán, midőn Keszy Balázs deák solymosi várnagy és neje az aradi káptalan javára végrendeletet tett⁸⁾. — 1467-ben Zarándban is említnek Fejéregyházakat⁹⁾.

Fekete (Kéri) Gergely, az aradi káptalan 1325. jún. 5. kelt bizony-sága szerint, nem váltotta ki Kér nevű faluját, melyet 9 márkáért Szeri Pósa mester várnagynak zálogba vetett¹⁰⁾.

Feltói, l. a zarándiak közt.

Filpe, Tamás fia, 1290-ben társ volt, midőn az arad-simándiak a Csanád-nemből való Dénestől megvették Simándot. 1339-ben 3 fia élt: Miklós, Tamás és Fodor¹¹⁾.

Fintha, l. a zarándiak közt.

Fodor (Lipvai) Pál és Sárly Pál 1335. szept. 20. az aradi káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy ellenfele, Balázs, Tamás fia, magát nemesnek mondhatta, vagy hogy őt valaki a per tartama alatt a nemességbe emelhesse¹²⁾.

Folthy László 1487-ben, mint aradmegyei birtokos, több társával együtt panaszkodott, hogy Bánffy Miklós most is Solymoshoz szedeti a szálló-kilenczedet¹³⁾.

Forgách (Ghymes) cs., l. a nemzetségek közt, 280—1. l.

Foris Imre deák 1507. mint szomszéd jelent meg Corvin özvegyének Lippa és Solymos uradalmába való beigtatásánál.

Földváry-család törzshelye az Arad és Zaránd határán levő Földvár; birtokos mind a két megyében. Övé Aradban Papi s részben Kasza, Zarándban pedig az egész Dombiratos. Virágzásának kora I. Ferdinánd utolsó éveire esik. 1552-ben Losonczy István, a temesvári hős, Földváry *Isván* deákot küldte feleségéhez, segélyhozás végett¹⁴⁾. Utóbb királyi

¹⁾ Dl. 19378. — ²⁾ Zichy-okm. I. 551. — ³⁾ Münchener lt. Brand. fasc. 39. nro 296. —

⁴⁾ Dl. 19274. — ⁵⁾ A nagymihályi lt.-ből *Csánki*, I. 784. — ⁶⁾ Tört. Adattár, II. 284—6. —

⁷⁾ *Haan-Zsitlinsky*, 68—9. — ⁸⁾ *Fábián*, I. 254—7. — ⁹⁾ Dl. 30883. — ¹⁰⁾ Anjouk. okm. II. 196.

— ¹¹⁾ *Zichy-okm.* I. 550—6. — ¹²⁾ Hazai Okl., 206—7. — ¹³⁾ Dl. 19274. — ¹⁴⁾ *Fábián*, I. 40.

dicator és exactor volt s mint ilyen, ő készítette el 1561-ben Csanád-, Zaránd-, Arad-, Békés-, Külső-Szolnok- és Csongrádmegyék adókiivetését, melyben oly fontos topographiai és családtani adatok maradtak reánk¹⁾. Majd Békés Gáspár ügyvivője volt Miksa királynál, s 1566-ban élénk részt vett Gyulavár védelmében. I. Ferdinánd gazdagon jutalmazta hűségét; 1556. szept. 6. neki és Olcsároovics Demeternek adta a csanádi káptalan szolnokmegyei Martfő és Földvár nevű falvait²⁾. 1558. június 12. Henyey István hűtlensége következtében a zarándi Dombiratóst és Henyeynek Gyulán levő házáat kapta testvéreivel, *Fánossal és Mihálylyal együtt*³⁾. Bornemisza Benedek gyulai várnagy azonnal beigtatta őket e javakba, később azonban kiderült, hogy Henyey Istvánt méltatlanul vádolták hűtlenségről, mire 1560-ban Földváry visszaadta Dombiratóst Henyeynek, de ez továbbra is meghagyta őt annak birtokában⁴⁾. 1558. aug. 2. Ferdinánd Jaksics Péter magvaszakadtával neki s testvéreinek (*Bálint, Fános, Mihály*) adta a mintegy 20 jobbágytelekből álló aradmegyei Nagyfalut⁵⁾. A török hódítás e családot is más vidékre sodorta.

Frangepán, I. Hohenzollern- és Hunyadi-család.

Gaál (Gyulai), I. a zarándiak közt.

Garay, I. Dorosma-nemzetség, 270—I. I.

Garay János és Péter, néhai Sovány fiai, testvérökkel, Anna aszszonynyal együtt a csanádi káptalan előtt 1466. okt. 23. elengedte azt az esküt, melyet Ilona, Ravazdy Péter özvegye és fia, Miklós, a király ítéletlevele szerint e napon századmagával letenni lett volna köteles, hogy tisztázza magát Kisfalud erőszakos elfoglalásának vádjá ellen; viszont Ravazdyné és fia azon helység másik felét, melyet zálogjogon bírtak, a záloglevéllel együtt visszaadta nekik; miért is Garay Jánosék az ellenök hatalmaskodás miatt indított pört megszüntették⁶⁾.

Gekedy aradmegyei nemes-család 1480. körül virágzott⁷⁾.

Gergely 1290-ben simándi nemes; fiai (1339.) Ágost, István és János.

Geszthy Miklós 1389-ben aradi főispán volt. Geszthy Mihály fiának, Lászlónak özvegye 1463-ban a maga s fiai, László és Mihály, valamint leánya Anna részére, özv. Máchadonyai Miklósné s Forgách Felix társaságában 2000 tiszta magyar arany forintért zálogba vette Szeri Pósa István aradmegyei 12 faluját⁸⁾. Geszthy Ráfael az aradi káptalanban 1510-ben mester- s 1514—1517. örkanonok volt.

Gettyey János fia, János, fiutód nélkül elhunyt testvérének, Gergelynek leányait (Klárát, Sárát, Katalint, Margitot) mind saját, mind testvére ősi és szerzett javaiban (Gettye, Hosszúfalva és Sármelléke Zalában; Szent-András, Komlós, Káka, Csabacsűri és Szentetornya Békésben és Csanádban, Ötven-Ablaka Aradban és Szárafalva Zarándban) férfiivadékaikban örökbe fogadta⁹⁾.

Giskra (Brandisi) Jánost Csehországból Erzsébet özvegy királyné hitta be V. László érdekeinek védelmére. Sokáig rettegett vezére volt a zsebrákoknak. 1445-ben maguk az ország rendei választották meg egyik főkapitánynak, de 1449. és 1451. ismét harcolni kényszerült vele Hunyadi. Az 1453. trónra lépett V. Lászlónak Cilleyvel legfőbb tanácsadója volt.

¹⁾ L. az adózásról szóló fejezetben, 174. I. — ²⁾ *Lib. Reg.* Ferd. et Max. 224. —

³⁾ U. o. 341. — ⁴⁾ NRA. fasc. 1088. nro 28. — ⁵⁾ *Lib. Reg.* 342. — ⁶⁾ Erdélyi muzeumi lt. 346. — ⁷⁾ Dl. 32394. — ⁸⁾ Dl. 15897. — ⁹⁾ NRA. fasc. 1085. nro 16.

Az 1457. évi forradalomban sikertelenül harczolván a nemességgel, hűséget esküdött (1458.) Mátyás királynak, de nemsokára Kázmér lengyel király mellett ütött pártot. Mátyás azonban hódolatra szorította s teljes megadásra kényszerítette a zord főurat. 1462-ben 25,000 aranyon és Zólyom várán kívül Lippa városával ajándékozta őt meg¹⁾. 1464-ben Soly mosvár megtartásában tanúsított hű szolgálatai fejében Mátyás király Arad-, Zárand- és Békésvármegyék kamaranyereségéből évenként ezer aranyat utalványozott számára²⁾. 1468-ban Borzlik mezővárost s az Aradban és Temesben hozzátartozó 28 falut Giskra elzalogosította Pán Mátyásnak³⁾, mit a király csak 1471-ben hagyott helyben s Pán beigtatása csupán 1472. történhetett meg⁴⁾. Második felesége, Országh Ilona, Mihály nádor leánya, férje halála után kénytelen volt eltérni, hogy 1488. Bánffyék elfoglalták Solymost; jegyajándékának s hozományának visszafizetése miatt azonban még 1503. is perelt velök⁵⁾. Giskra igényeit a Podmaniczkyak örökölték.

Glesán Miklósnak 1561-ben részjóságai voltak Ötven-Ablakosban, a zarándi Gyula-Varsándon, Bökényben és Eleken.

Gyanthey Istvánt, 1461—1468. az aradi káptalan mester- s 1469—1481. örkanonokját, 1480. Dóczy Imre ugyanazon káptalan előtt eltiltotta Apácza és Udvari falvak eladásától vagy zálogba-vetésétől, Baký Lászlót és Csályay Istvánt pedig azok megszerzésétől⁶⁾.

Gyerky János és Czegze László 1435-ben megcserélte az aradi Gyerken levő birtokát⁷⁾. 1519-ben Gyerky Gáspár és Boldizsár is igényt tartott a magvaszakadt Csályay László aradmegyei javaira⁸⁾.

György, Kalád fia, hatalmas kényúr, 1220. táján, valószínűleg maga II. Endre által felhívatva, elpusztította az aradi káptalan javait s elhajtotta a prépostnak 150 juhát, miért a Rómába utazott érsek sürgetésére a pápa őt 1221-ben kiközösítette. A következő évben a felek, Adorján bíbornok sürgetésére, olykép békültek ki, hogy György úr 98 márka tiszta ezüstöt fizet a 150 juhért, ellenkező esetben az esztergomi érsek, egri püspök és egresi apát beigtathatják őt Csörévi nevű praediumának birtokába, sőt abban örökösen is megtarthatják, ha György úr még ekkor is vonakodnék fizetni⁹⁾.

Hagymás (Berekszói) Lászlót 1439-ben az aradi káptalan beigtatta Soly mos-vár uradalmába, melyet Albert királytól zálogjogon nyert¹⁰⁾. Ez uradalmát azonban, melyet hűtlensége miatt azonnal elveszített, már 1440-ben Gúti Miklós és János kapta¹¹⁾, s így a 76 faluból álló hatalmas uradalom csakhamar gazdát cserélt. Azonban Hagymás László hasonlónevű fia 1446-ban már a két Országhgal egyetértve cserélte el Hunyadi Solymosvár és Lippa uradalmát a bosári és suppani uradalomért¹²⁾ s még azon évben Hagymás László és Miklós, minden jog fenntartása nélkül, örökáron adta el Soly mos és Lippa uradalmában levő részeit Hunyadi Jánosnak¹³⁾. Csak 120 év múlva foglalt ismét tért a család Aradban, midőn Miklós szörényi bán és Tárczay Lucza harmadik fia, Kristóf, 1557—1564.

1) *Bonfin*, 542. — 2) *DL*. 15999. — 3) *DL*. 17263. — 4) *DL*. 17304., 17155., 17263. — 5) *DL*. 21224., 21502. — 6) *DL*. 18337. *Szászadok*, 1870., 468. l. — 7) *Szászadok*, 1873., 248. — 8) *DL*. 23253. — 9) *Theiner*, Monum. I. 37. *Fejér*, III. 3., 406. — 10) *DL*. 13375. — 11) *DL*. 13597. — 12) *DL*. 13927. — 13) *DL*. 13974. Galádi Hagymás Kristóf különben 1505. még mint szomszéd vett részt Ugraynak a temesi javakba való beigtatásánál. (Új helyi-It. III., 27.)

huszti kapitány s 1566-ban János Zsigmond hadainak főkapitánya, 1560. aug. 18. a fejedelemtől Csúcs falut kapta adományul fiával, Miklóssal együtt¹⁾. A fiú még apja életében elhunyt s a hatalmas főúr, kit Zsigmond halála után a székelyek Erdélyország fejedelmévé szerettek volna tenni, 1577-ben, midőn Erdély hadait Váradra vezette, maga is elhunyt. Magvaszakadtával Nagy- és Bél-Zerendet, Szent-Mártont, Otlakát, Tamászt és Bozost Bocskay István nyerte²⁾.

Hajnal-család ősi fészke a Maros balpartján levő Simánd. Simándi Hajnal István 1514-ben Dósa Györggyel, nemes-létére, résztvett Dóczy Ferencz zádorlaki kúriájának megrohanásában³⁾.

Halász Péter 1507. mint szomszéd volt jelen Corvin János özvegyének a solymos-lippai uradalomba való beigtatásánál.

Haraszthy János és ennek fia, Jakab, valamint unokái, Péter, János és László, Zsigmond királytól még 1405-ben nyertek czímert⁴⁾. A családnak leghíresebb tagja s a Jagellók romlott korszakának egyik legjellemzőbb képviselője Haraszthy *Ferencz* aradi főispán, szörényi, majd boszniai bán. A vitézi pályán találjuk őt már 1478-ban, midőn perhalasztást nyert, míg a kir. seregből visszatérhet⁵⁾. Ugyanakkor Dóczy Imre eltiltotta őt Dóczy László javainak megszerzésétől⁶⁾. 1479—82. ő és Pathócsy Bertalan, 1483. Szokoly András, 1485—89. pedig ez és Haraszthy volt a szörényi bán⁷⁾. 1486-ban egyedüli szörényi bán volt, ugyanakkor aradi főispán⁸⁾ s ilyenül említik 1516-ban is⁹⁾; de e hivatalt vagy nem viselte mindig, vagy nem élt minden czímével, mert 1489-ben csak szörényi bánnak írják¹⁰⁾. Legtöbbet bajoskodott Dóczy Imrével, kinek unokatestvére, Dóczy Zsófia volt első felesége. 1482-ben Dóczy őt domómáli szölleje elfoglalásával vádolta¹¹⁾. 1488-ban Moyzes Mihály halálával kapott apáczaí és kisudvari részszejárait «testvéri hajlandóságból» Dóczy Imrének adta¹²⁾. 1489-ben csálai jobbágyai bántalmazták Dóczy tisztartóját¹³⁾. 1490-ben Solymos és Lippa várak kapitánya gyanánt szerepelt¹⁴⁾, midőn Dóczy Imre letiltotta őt néhai Dóczy László javainak megszerzésétől¹⁵⁾. 1491-ben Beatrix királynétól kapott örkényi (pestmegyei) birtokába beigtattatni rendelte őt II. Ulászló¹⁶⁾; 1492-ben Corvin Jánostól zálogba vette Solymos és Lippa uradalmát 3800 forintért¹⁷⁾. 1494. jan. 22. a király őt rendelte gyámúl özv. Dóczy Imréné s fia, Ferencz mellé¹⁸⁾; ugyanakkor perelt a lippai és kovászi szöllejében a Báthoryak által okozott károk miatt¹⁹⁾. 1496-ban Gúti Ország Lőrincz 50 arany fejében Ménez kötötte le neki²⁰⁾. Ugyanakkor II. Ulászló menedéklevelet adott Zsigmond pécsi püspöknek, hogy minden podgyászával együtt bárhova is szabadon utazhassék, de csak Haraszthy Ferencz kíséretében²¹⁾. 1498-ban az országgyűlés megróttá őt Koszorúvár elvesztése miatt. Ugyanakkor Corvin János az országgyűlés színe előtt is bepanaszolta Haraszthy Ferenczet, kinél egyik vára zálogban volt, hogy a zálogösszeget elfogadni vonakodik²²⁾. 1499-ben Haraszthynek csálai várnagya erőszakoskodott az aradi káptalannal szemben²³⁾. 1500-ban olykép vette

1) *Fábián*, I. 7. és 206. — 2) NRA. fasc. 1769. nro 14. — 3) Müncheni lt. — 4) *Nagy*, Magyarorsz. Csal. V. 51. — 5) Dl. 18088. — 6) Dl. 18021. — 7) *Pesty*, A szörényi bánság, I. 286—7. — 8) *Lehóczky* (Stemmatogr.) sajtóhibából 1586-ot ír. — 9) *Fábián*, I. 192. és Dl. 22753. — 10) *Hazai* okm. VII. 483. — 11) Dl. 18640. — 12) Dl. 19364. — 13) Dl. 19589. — 14) Dl. 19647. és 19682. — 15) Dl. 19614. — 16) *Pesty*, Szörényi bánság, I. 287. — 17) Müncheni lt. Brand. fasc. 15. nro 88. — 18) Dl. 20135. — 19) Dl. 20100. (Istvánnak írva.) — 20) Dl. 20422. — 21) Dl. 20504. — 22) *Hazai* Okm. IV., 438. és *Fraknói*, Bakócz Tamás, 71. — 23) Századok, 1875., 682.

át Országh és Pathócsy csálai palotáját, hogy nekik a helyett Csála-várban új kőházat épít, különben elveszti Kőben levő részjóságát¹⁾. 1503-ban Pathócsy Bertalan elősmerte, hogy Haraszthy neki 400 arany forintot lefizetett²⁾, ellenben Zsigmond ó-budai préposttól és Losonczy Alberttől nem akarta elfogadni a Szöllős és Csigerfalva zálogjóságért járó 500 aranyat³⁾. 1507-ben egyik emberét a pálülési borkilenczed beszédésekor a Bakyak majdnem halálra verték⁴⁾. 1508-ban némely javát bevallotta Dóczy Zsófiától való leányainak, Katának, kit Cseh Zsigmond és Annának, kit Bakos Mihály vett el⁵⁾. Ugyanakkor a család más tagja, Haraszthy György és fia, Gáspár, 8000 aranyon Békés-, Arad- és Zarándmegyékben Ábrahámffy Jánostól több jóságot vett zálogba⁶⁾, miről Haraszthy Ferencz másolatot kért 1519-ben a garammelléki Szent-Benedek konventjétől⁷⁾. 1510-ben Corvin János özvegyével a pálülési borkilenczed miatt perelt⁸⁾, 1511-ben pedig Pálülése birtokából kiverte az oda épen akkor beigtatott Eperjesi Pathócsy Jánost⁹⁾. 1518-ban bevallotta Temesmegyében 36, a lugosi kerületben 10, Aradban 15 (Csála-kastély, Külső- és Belső-Csála, Jászpél, Pongrácz, Almaszeg, Keresztúr, Kovászi, Kő, Gyarak, Pálülése, Panád, Sárffő, Tófája, Gergelpertója), Pestben 4, Fejérben 1, Pozsegában 8 s így összesen 74 faluból s részből álló óriási uradalmát lévai Cseh János fiának, Zsigmondnak s nejének, az ő leányának, Katának; továbbá Bakos Mihálynak s nejének (leányának), Annának, vejei hű szolgálatainak és — az általuk lefizetett 25,000 forintnak fejében¹⁰⁾. Időközben elvesztette aradi főispáni méltóságát¹¹⁾, s vele minden politikai súlyát; most, úgy látszik, a gazdálkodás nyűgétől is szabadulni akart. Másodszor nősülve, Cseh László özvegyét vette el s ugyan erős atyafiságba lépett felesége korábbi családjával, mert egyik leányát, mint láttuk, Cseh Zsigmondhoz s a másikat Bakos (máskép Pakos) Mihályhoz adta férjhez. 1519-ben ő is igényt tartott Csályay László örökségére s 1520-ban unokaöcscsétől, Dóczy Ferencztől elfoglalta Liki falut¹²⁾. Élt még 1535-ben is, midőn az aradi káptalan Szombathely, Bátya, Csolt és Fejéregyháza birtokában háborgatta. Mivel 1478-ban kezdett szerepelni a vitézi pályán, ekkor már körülbelül 20 és így 1535-ben 77—80 évesnek kellett lennie. Ekkortájbán történhetett, hogy Haraszthy határozottan I. Ferdinánd pártjához csatlakozott, másrészt pedig hamispénzveréssel szennyezte be nevét; e miatt Izabella királyné, mint hűtlent s hamispénzverőt, megfosztotta csálai uradalmától s azt, Haraszthy halála után, 1548-ban Petrovics Péternek ajándékozta¹³⁾. Így veszett ki a híres család Aradból. — Zarándban távolról sem volt ily gazdag a család. Ott az 1508-ból említett Haraszthy György és Gáspár szerzett zálogjóságot s 1528-ban H. Gergelyt, ki 1519-ben Aradban is zálogbavette Ábrahámffyk némely jóságát¹⁴⁾, az aradi káptalan letiltotta egy Körösgát építésétől¹⁵⁾. Milyen rokonságban álltak e zarándi Haraszthyak az aradi ággal, nem tudom megmondani. Ferencznek volt ugyan egy testvére, János, de annak leányával, Annával, Siráky Boldizsárnéval, ez az ág kihalt.

Herczegh (Szekesői) Henrik bán fiának, Péter bodrogi comesnek (1343.) unokái, *Ráfael* bosniai vál. püspök, *Fülöp* és *Pál* 1437-ben úgy

1) Dl. 20907. — 2) Dl. 21214. — 3) Dl. 21152. — 4) *Bunyitay*, II. 167. — 5) Szent-benedeki konvent lt. fasc. 93. nro 12. — 6) Dl. 11254. — 7) *Haan*, 135—7. — 8) Münchener t. — 9) *Fábüin*, I. 162. — 10) Szentbenedeki konvent, protoc. B., 163. I. — 11) Dl. 22753. — 12) Dl. 23352. — 13) *Rácz*, Zaránd, 114—6. — 14) *Haan*, 135—7. — 15) U.-o. 149—51.

egyezkedtek Héderváry Lőrincz nádorral s ennek fiaival, Imre bánnal és Miklóssal, mint János vajda (Miklós fia, János unokája s a nevezett Henrik bán dedunokája) fiainak, Lászlónak és Henriknek örökösseivel, hogy a Herczeghek a család csanádi, továbbá Két-Sopron, Varjas, Mikeháza, Lukácsfalva, Kinged, Szionda, Kangafalva, Batonya és Tompa szárazérmelléke-kerületi s Dombegyház, Iratos, Vizes, Marján, Abony, Két-Kupa, Kerecsen-Ardó, Vasegyháza, Medgyes, Nádas és Háromasszonyfő aradmegyei helységeket s pusztákat kapják¹⁾. Ráfael és Pál 1444-ben Caesarini Julián bibornoknak esküvel fogadta, hogy küzdeni fog a török ellen s úgy látszik, részt is vett mindakettő a várnai csatában. A legifjabb testvér, *Pál*, 1455-ben Harapkai Bothos Andrásnak és Györgynek magvaszakadtával feleségének, Bothos Annának kezével megkapta a Bothosok 43 faluból álló hatalmas uradalmának felét; nevezetesen Aradban Serfeld, Fellak, Farkasteleke, Szombathely, Dombegyház, Iratos, Két-Sopron és Vizes falvakat, olykép, hogy sógorával, Bazini Szentgyörgyi György gróffal, Bothos Margit urával, közösen bírja azokat²⁾. A család tagjai közül Miklós 1459-ben Mátyás főpohárnoka lett, Miklós 1526-ban részt vett a mohácsi csatában s Imre I. Ferdinánd alatt iudex curiae méltóságot nyert. 1546-ban a Herczegh-család Hód és Vásárhely városok, Két-Sopron, Varjas, Mikeháza, Lukácsfalva, Kinged, Sziond, Kandatfalva, Batonya és Baktornya, a Szárazérmelléke kerületében levő falvakba akarta magát beigtattatni, minek a Héderváryak ellenállottak³⁾.

Hohenzollern György, brandenburgi örgróf, Stettin, Pomeránia, Rügen, Ansbach és Bayreuth hercege, s nürnbergi örgróf, Achilles Albrecht választófejedelem másodszülettének, Frigyesnek fia, született 1484. márcz. 4. Kilencz testvére lévén, atyja Magyarországra küldte «szerencsét próbálni» s II. Ulászló, kinek nővére volt György édes anyja, mindenkép azon dolgozott, hogy megszerezze számára Corvin János özvegyének, Frangepán Beátrixnak kezét s vele a Hunyadiak hatalmas uradalmait. Az özvegy sokáig vonakodott s végre is úgy egyeztek meg, hogy nem György örgróf veszi őt nőül, hanem ő fogadja férjül Györgyöt, ki megesküdött, hogy felesége jószágait el nem idegeníti s hogy őt magát nem viszi ki a külföldre. Az esküvő azután meg is történt Gyulán, 1509. január 25.⁴⁾ s a fényes ünnepeken kétségkívül résztvett Arad- és Zárándvármegyék főnemessége is. E házasság szerencsétlen volt. A hercegnek, ki 1509. márcz. 5. már maga iránt is hűségre eskettette Solymos és Lippa kapitányát, tobzódásai tömérdek pénzbe kerültek s ha ezek ellen Beatrix szemrehányásokat tett, férje megverte s hajánál fogva húzgalta végig a földön. Néhány hónap múlva már elhunyt a boldogtalan asszony s kis leánya, Erzsébet mellé temették a gyulai templomba⁵⁾. György örgrót sietett biztosítani magát felesége vagyonában. Az év végén már a budai káptalan egy emberével utazott le az alföldre s új adomány czimén éjjel, szinte lopva, a szomszédok értesítése nélkül, az ország régi szokásainak sérelmével igttattatta be magát 1509. karácsonya táján Simánd birtokába, mi ellen az aradi káptalan 1510. január 3. erélyesen tiltakozott. Nagybátyjá-

1) *Fejér*, X. 7., 893—5. — 1440-ben a Szekcsői Herczeghek Zomlini Gábor deák oklevélhamisítása következtében megszerezték a hódmezővásárhelyi uradalmat is, de ismét elvesztették azt 1448-ban, midőn kiderült Gábor deák hamisítása. (*Teleki*, X. 250. stb.) — 2) *DL*. 14942. — 3) *Tört. Tár*, VI. 28. és *Tört. Ért.* 1882., 156. — 4) *Fraknói* a Századokban, 1877., 460. — 5) *Szerény* emlékirata, 45. Ő-maga is ott volt a temetésen. Mindi amellet nagyon összezavarja az eseményeket; pl. ő 16 évig tartó házasságról beszél.

nak, II. Ulászlónak is érdekében állott, hogy az alföldön 252 falu ne kerüljön valami magyar dynasta kezére; azért Györgyöt már 1510. márcz. 22. megajándékozta mindazon javakkal, melyek a Corvin-uradalomhoz tartoztak, kijelentvén, hogy ezzel nem sérti az ország ama törvényét, melynél fogva idegeneknek örökös jószágot adni nem szabad. Övé lett Gyula vára s a «részént Békés-, részént Zarándmegyében levő» Gyula mezőváros, az egész Simánd mezőváros, Vári, Pél, Morócz, Vadász, Sámolykeszi s még 72 zarándi s békési egész és 4 részjóság, Aradban Solymos-Lippa ura-

György, brandenburgi őgróf.

dalma 180 aradi, temesi és csanádi helylyel, nem is említve a Hunyadban és Szlavóniában fekvő birtokokat. Az őgróf azonnal építtetni kezdte Lippa várát, melynek élére 1512. Bodó Miklóst állította; de német alvárnagyot tett Solymosba s általában véve Németországból hozatott be tisztartókat. Ezek annyira zsarolták a népet, úgy elhanyagolták a várvédelem ügyét s olyan gazdálkodást vittek véghez, hogy a magyar urak utoljára is országgyűlésen szólították föl a királyt, vegye ki a német őgróf kezeiből a roppant uradalmat s adja oda érdemes hazafiaknak. II. Ulászlót nagyon kényes helyzetbe sodorta ezzel. Az őgróf varasdi jószágán tanácskozott embereivel, miként csillapítsa le a rendeket; abban álla-

podtak meg, hogy Miksa császárt kéri föl közbenjáróul. A császár pártfogása hatott is és II. Ulászló valóban meghagyta őt a Corvin-uradalomban. A nép maga is el volt keseredve; s könyvemnek más fejezete szól róla, hogy 1514-ben épen György őrgróf uradalmában hatalmasodott el legjobban Dósa György forradalma. Dósa azzal hatott legerősebben a német földesúr ellen nekibúsult solymosi várkatonákra, hogy hiszen a vár és uradalma II. Ulászló ajándékából úgyis Dósáé, magyar emberé lesz. E küzdelem a György és Szapolyay közt való személyes gyűlölködést is

Frangepán Beatrix.

nyilvánosságra hozta. 1514. szept. 2. óta György őrgróf, mint a levert parasztok védője lépett föl Aradban s kétségtelen, hogy e tekintetben érdemeket szerzett.

Pazarlása s az a félelem, hogy egyre erősödő ellenségei végre is megfoszthatják földesüktől, uradalmi részenek eladására ösztönözte az őrgróft. 1515. decz. 11. meg is nyerte II. Ulászló beleegyezését, hogy Solymos és Lippa várakat a hozzájuk tartozó helységekkel együtt bármely honpolgárnak eladhassa. Talán arra is gondolt, hogy atyja halála után (1515.) őt illette Ansbach és Bayreuth kormánya, melynek gondjait azon-

ban testvérére, Kázmérra bízta s maga az őt gyűlölő, de jól jövedelmező Magyarorszában maradt. II. Ulászló ugyan 1516. márcz. 13. szintén meghalt, de őt rendelte II. Lajos egyik gyámjául s így befolyása, melyet kortársai Cilleivel hasonlítottak össze, még jobban növekedett. Szapolyayval szemben azonban nem volt elég erős; ez az 1514. évi polgárháború költségei fejében Solymost és Lippát magának tartotta és követelte, sőt, mivel az 1508. évi törvények értelmében külföldi nem is lehetett gyámja a királynak, a modern Cillei ellenében Hunyadi János szerepét, a kormányzóságot igényelte. Az áprili országgyűlés lelkesen csatlakozott mellé és zajosan követelte György eltávolítását. Az őrgróf ágyúkkal lövetett a Buda várát ostromló nemesekre. Szapolyay távozott s György az ország élén maradt; Solymost és Lippát azonban mindamellett sem menthette meg, hogy a lengyel király személyesen is közbelépett. Csak 1516. jún. 6. egyeztek ki a hatalmas urak. Miksa császár Folkisdorfer Gáspár neuburgi prépostot s Ausztria marsallját, Mraxy János kapitányt s Cuspinianus Jánost, — a lengyel király János gnéznai érseket s Lengyelország primását, Szidloviczky Kristóf nádort, krakkói főkapitányt és kancellárt s még két várnagyát küldte ki, kik, Szathmáry György pécsi püspökkel és kancellárral együtt, mint választott bírák jártak el ez ügyben. György őrgróf személyesen, Perényi nádor pedig János vajda nevében kijelentette, hogy szívökön viselvén az ország és király ügyét, egyességre hajlandók; gyűlölködésekkel, viszályokkal felhagynak, egymás iránt kölcsönös szeretettel és testvéri érzelemmel viseltetnek s jól és hű alattvalói lesznek Lajos királynak. János vajda a kezén levő Solymos és Lippa várát a bírák jelenlétében, nevékhöz és méltóságukhoz illő tisztességes szavak kíséretében adja vissza György őrgrófnak, ki e várat 22,000 magyar forintért azonnal eladja Perényi nádornak. — A szerződés megszegőjére 40,000 forintnyi büntetést szabtak; ennek egyharmada a királyé, egy a szerződés megtartójáé; egy harmadot a török ellen emelt végvárok oltalmára fordítsanak. Az őrgróf még aznap eladta a két várat Perényi Imre nádornak, ez pedig rögtön elcserélte Szapolyay Jánossal és Györggyel Sárosváráért. Miksa császár, Füssenből 1516. júl. 20. kelt levelében, köszönetét fejezte ki György iránt, hogy jelentékeny veszteségére nem gondolt, midőn ekként szerződött. «Du wellest — írta — in solhem guetem willen gegen vnns beharren, vnd den genannten vnnsern lieben Sun Kunig Ludwigen in getrewem beuelh haben». Teljes bizalmáról, kegyelméről s barátságáról biztosítja s reméli, hogy hasonlót tapasztal az ő kedves fia, II. Lajos részéről is.

György őrgróf Aradban nem volt többé földesúr; annál jobban érdeklődött a zarándi részek iránt. Gyulai várnagyai, 1517-ben Horváth István, 1519-ben Skaricza György, nem csekély károkat okoztak a szomszéd köznemeseknek, kiknek rovására terjeszkedtek, — Simánd lakosságát pedig az aradi káptalan ellen, mely e várost tőle visszaperelte, fölkelésre lázították, a kanonokokat mindennek összeszedték s őket a biztos haláltól csak néhány nemes közbelépése mentette meg. Míg így folyton gyűlöletesebbé tette nevét, saját tisztjei is ellenőrzés nélkül csalták, lopták az őrgróft; Gál-Ispán gyulai tiszttartó 8000 frtott sikkasztott tőle, a mit ugyan tisztázott azzal, hogy Medgyest eladta, más falvait pedig zálogba vetette az őrgrófnak, másrészt azonban egyremásra vásárolta magának Zarándban a jószágokat s rohamosan meggazdagodott. Simándot, úgy látszik, sikerült megtartania Györgynek. 1523-ban még föltétlenül katolikus

plébánost nevezett ki Simándra; 1524. már ő-maga áttért a protestantismusra s a következő 1525. kikötötte Simánd új plébánosánál, hogy a szentszékhez csak a gyulai tisztek, vagy a simándi bírák meghallgatása után forduljon. A könnyelmű herczeg, ki Budán dívatba hozta az álarczos bálokat és a költelezésnek száz nemét, a mohácsai vész után végkép elhagyta hazánkat. Uradalmait, melyek János király — a gyűlölt Szapolyay — hatalmába jutottak, — csakhamar elvesztette. Kinn azonban Bajorországban, Anhaltban, Bayreuthban, Nürnbergben 1527. óta önállóan kezdett uralkodni és csakhamar merészen mondta oda, hogy inkább veszítse fejét, mint hogy hitét — Luther vallását — megtagadja. «Löwer Först, — nit Kop ab!» csillapította őt, a maga rossz németiségével, V. Károly császár; s György őrgrofnak helyén maradt a feje is, a szíve is. «Jámbor»-nak, «hitvalló»-nak nevezték az ágostai hitvallásúak; ő-maga nem csekély szerepet játszott a világtörténelmi jelentőségű vallásküzdelmekben s ez a fiatalágában könnyelmű brandenburgi őrgrof — mint előtte százhat évvel, egy másik brandenburgi, Zsigmond — köztiszteletben, megsiratva húnyt el 1543. december 17-én¹⁾.

Horváth (Razviai) János és Podmaniczky János kapta 1508-ban II. Ulászlótól a Corvin Kristóf elhunytával a kincstárra szállt Ötvenablaka arad-, Szent-András, Csabacsüd, Szentetornya, Szent-Miklós és Királyság békés- és Donáttornya csanádmegyei falvakat²⁾.

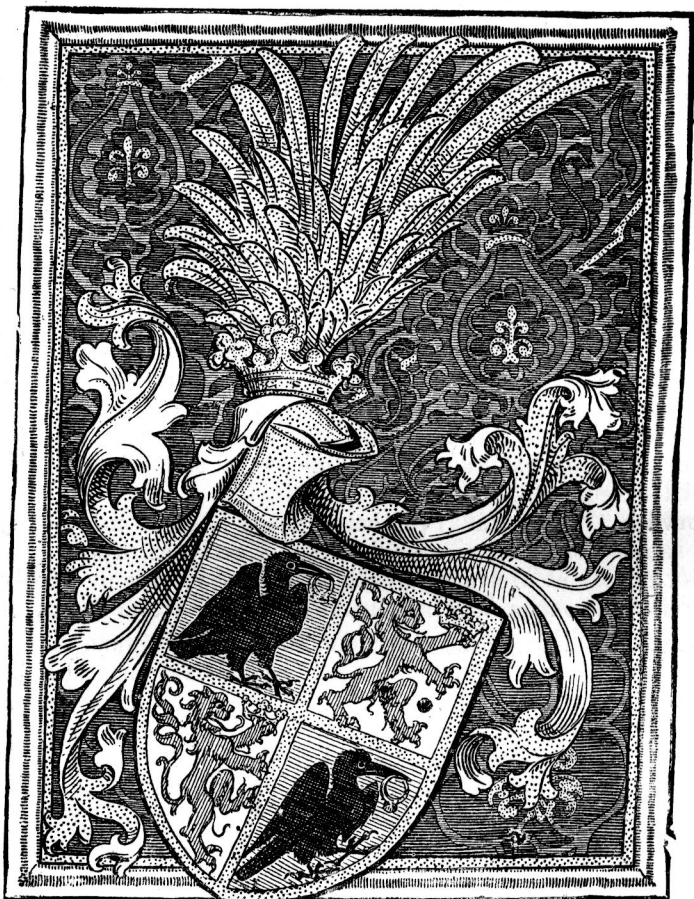
Horváth (Sarlai) Mátyást, Haraszthy Ferencz tisztartóját, nemes ember létére a Bakyak halálra verették, midőn a pálulési szőlőhegyeken a borokat kilenczedelte³⁾.

Horváth (Vizesi) Pál 1485-ben a maga vizesi, király- vagy nagyhegyesi, salánki, valamint a zarándi Somos, Kecskerez, Kereki, Szederkény, Sokló, Gorsás-Ósi és Gelvács falvakban levő részjóságait Vizesy Tóbiással elcserélte⁴⁾, azonban már a következő évben eladta Dóczy Imrének⁵⁾.

Hunyadi-család, délszláv eredetű, mely rokonságban állt több délszláv és albán fejedelmi családdal. Ősei hazánkban mint a Balkánról bevándorló néptörödékek vajdái és vezetői telepedtek meg⁶⁾. Vajk, vagy Vuk 1409-ben már a hunyadvári uradalmat kapta, mint Zsigmond király testőr-katonája. Feleségétől, Morsinay Erzsébettől, 2 leánya s 3 fia született; a fiúk: *János*, utóbb Magyarország kormányzója, egy másik *János*, szőrényi bán s *Vajk*⁷⁾. 1434. január 17. a két Hunyadi János, néhai Vajk fiai, már Aradmegyében is földesurak lettek, a mennyiben Bázalben Zsigmond király az aradi Papi mezővárost a Maroson levő révvel s más javakkal együtt 1200 arany forinton Oláh Jánosnak, néhai Hunyadi Vojk udvari katona fiának s testvéreinek, szintén Oláh Jánosnak s örököseinek ajándékozta⁸⁾. A következő 1435. évben azonban ugyanők, 300 arany ráfizetése mellett, elcserélték a Lugos környékén levő Komjáti mezővárossal és az

1) A legtöbb adatot a müncheni kir. és a budapesti orsz. levéltár anspachi okleveleiből merítettem. Ezek közül csak néhány van közzétéve. Brandenburgi György magyarországi tartózkodásáról pár év előtt Boroszlóban *Neustadt* Lajos adott ki egy tanulmányt s röviden *Fraknoi* értekezett róla (Századok, 1877., 459—60.). A reformatioiban vitt szerepéről a legtöbb kézikönyv megemlékezik; egész más hangon, mint a hogy hazai fróink tárgyalják II. Ulászló s főképp II. Lajos udvarában tanúsított magatartását. — 2) Dl. 21848. — 3) *Bunyitay*, II. 161. — 4) Dl. 19084. — 5) Dl. 19142. — 6) *Telekí*, a Hunyadiak kora, I. 26—62. Dr. *Réthy* a Turulban, 1884., 137—142. *Csánki*, Hunyadmege és a Hunyadiak. (A m. tört. társ. kirándulása Dévára. Budapest, 1887. — 8—31. l.) stb. — 7) *Csánki*, id. h. 27. — 8) Dl. 12574. és *Fraknoi*, Mátyás király, 73.

egész komjáti területtel¹⁾. 1444-ben az aradi káptalan előtt György rác despota és Albánia ura, felesége Ilona s fiuk Lázár, Gergely és István, valamint leányuk Katalin s ennek leánya, Cilley Erzsébet Világosvárat s a hozzátartozó Širi, Galsa, Meszt, Körösbánya (máskép Czibebánya), Kisbánya (máskép Medvéspataka) mezővárosokat s az ott levő bányákat; továbbá a kalodvai, aranyági, kápolnai, csúcsi, fejdkörösi, halmágyi és ribiczei kerületekben, Zaránd- és

A Hunyadiak címere.

Aradmegyékben levő falvakat, valamint a magyar és oláh nemes várnépeket s az egyházak kegyuraságát Hunyadi János erdélyi vajdának s általa fiainak, Lászlónak és Mátyásnak s minden örökösöknek ajándékozták az összes jogokkal együtt. Különösen fölemlítik, hogy Hunyadi a magáéból 95,000 frtnál nagyobb összeget költött Rác- és Albánországnak a törökök kezei közül való kiszabadítására²⁾. A gyulafejevári káptalan Héderváry nádornak 1445. márcz. 10. kelt parancsára márczius 16. és következő napjain

¹⁾ Dl. 12707. — ²⁾ Dl. 13785. és 13786. (1489. évi másolat.) Ugyanennek töredéke: Pray-féle kéziratok, XIV., 23. (Budapesti egyet. könyvtár.)

be is vezette a Hunyadiakat ezen javakba, miről ápr. 8. tett jelentést a nádornak¹⁾. E szerint kárba veszett Maróthy László macsói bánnak tiltakozása, melyet a Hunyadiak világosvári birtokszerzése ellen szintén a fejevári káptalan előtt emelt²⁾. Hunyadi János vajda már 1445. január 25. készült lemenni Aradmegyébe³⁾, de csak ez év nyarán nézhette meg nagyszerű új uradalmát; június 15. Aradon Serjén Orros György csanádi alispánt a csanádmegyei Tóti faluval ajándékozta meg⁴⁾. 1446-ban Gúti Országh Mihály és János és Berekszói Hagymás László fia egy-, valamint Hunyadi János másrésről, a budai káptalan előtt oly csereszerződést kötöttek, melynek értelmében amazok Solymosvárra és Lippa mezővárosra való összes jogaikat átruházták Hunyadira s utódaira, Hunyadi ellenben ez uradalom fejében Bosár mezővárost és Suppán falut, valamint ezek uradalmát adta nekik⁵⁾. Még azon évben Hagymás László és Miklós örökaron, minden jog fenntartása nélkül adta el Solymosvárban s Lippa mezővárosban és uradalmakban örök- vagy zálogjogon bírt összes részjóságait Hunyadinak⁶⁾. Úgy látszik, azonnal hozzáfogott Solymosvár megépítéséhez s a költségek fedezése végett több nemest is a szállótized fizetésére szorított⁷⁾. Várnagygyá Keszy Balázs deákot tette, kit már 1448-ban utasított a kéri 8 ökörrrel együtt elidegenített jószágok visszaszerzésére⁸⁾. 1451-ben György despota, békét kötvén Hunyadi János kormányzóval, szégyen terhe alatt örök barátságot fogadott iránta s ennek megerősítésére tízéves unokáját, Cilley Ulrik leányát, Erzsébetet eljegyezte fiának, Mátyásnak; s ha ez ígéretet ő vagy utódai nem teljesíthetnék, vagy teljesíteni nem akarnák, akkor egyebek közt az időközben kezökre visszakerült Világosvárat és uradalmát is örökösen átadják a Hunyadi-családnak⁹⁾. Ugyanazon évben ápril 10. Temesvárott a maga világosvári uradalmához tartozó Kápolna, Halmágy és Kisbánya vajdaságában megerősítette Moga halmágyi vajdát¹⁰⁾. 1451. decz. 21. Marczaly János 1000 aranyon zálogba vetette Hunyadi kormányzónak az aradmegyei Nagy-Szécsényt és Papit¹¹⁾ s a következő évben ugyanazon budai káptalan előtt ő s testvérei Nagy-Szécsény, Papi, Kamarás aradi egész falvakat s a bihari Nagy-Léta és Kakat falvak felét a hozzátartozó pusztákkal együtt 600 aranyért örök áron eladták a kormányzónak és fiainak, kik úgyis zálogjogon bírájt e javakat¹²⁾. 1453. az aradi káptalan Hunyadit a király parancsára beigtatta Soggya, Supán és Thwerd temesgyeyei oláh kerületekbe¹³⁾. Ugyanez évben Hunyadi János Mesztet némely erdélyi birtok fejében elcserélte a Losonczyakkal¹⁴⁾; 1454. febr. 24-én pedig, a király febr. 6.-i parancsára Kerekegyház, Iratos, Dombegyház, Asszony, Veres-Vinga és Kerek-Vinga egész falvakba, s Baktornya, Batornya, Két-Sopron, Szihond és Kinged falvak részbirtokaiiba, melyek mind Arad-, Csanád- és «esetleg más» vármegyékben vannak. Erről a káptalan márcz. 10. tett jelentést.

Ez volt «itthon», Aradban a legnagyobb magyar hős, ki 1456. aug. 11. történt elhunytáig a nemzet régi harczmodorának alkalmazásával számos diadalt aratott a török népen, melynek szultánja benne mégis a világ

1) Münchener It. Ung. Docum. 22. — *Teleki*, X., 159—164. — 2) NRA. fasc. 1066. nro 2. Eredetiét nem láttam. — 3) M. Tört. Tár, 1861., IX. 150. — 4) *Pesty*, Szörényi bánság, III. 46—7. — 5) Dl. 13927. — 6) Dl. 13974. — 7) Dl. 19274. — 8) Kaprinay-kéziratok, 43. k. 223. — 9) NRA. fasc. 1524., nro 6. A Dl-ban nincs meg. Kiadta már *Spiess*, Archiv. Nebenarbeiten, I. 173. és *Fejér*, Genus, incunabula et virtus J. Corvini, 149. l. — 10) Dl. 30188 — 11) Münchener It. Hung. Doc. 33. b. sz. — 12) Dl. 14588. — 13) Egyet. Magy. Encycl. III. 670. — 14) Dl. 15852.

egyik legnagyobb emberét tisztelte. Mint államférfi, hat éven át (1446—52.) a legnehezebb viszonyok közt kormányozta hazáját s alapelvül a szigorú igazságot választotta. Feddhetetlen és következetes jelleme, kötelességérzete és honszeretete nemcsak a hanyatlásnak indult lovagkorból magaslik ki, hanem túlél s túlragyog minden más kort és időt is.

Fia, *Mátyás*, a dicsőséges király, aradmegyei birtokait sem választotta szét szorosán a koronajavaktól; az őt egyénileg illető javakat anyjára, a Szilágyi- és Báthory-családokra szállította át. A királyi és Hunyadi-javak pontosabb szétválasztását idővel az tette szükségessé, hogy törvénytelen származású fia, *Corvin János* részére nem látta biztosítottak a trónt; az azért való küzdelemre tehát anyagi erővel kellett őt ellátnia. Az 1473. ápr. 2. született gyermeket már 1484. nov. 11. földesurrá tette a délvidéken²⁾. A nagy király halála után 1490. jún. 17. az ország 33 főura s Corvin János közt kötött szerződés nem érinti a herceg arad- és zarándmegyei uradalmait³⁾, csak általában jelenti ki, hogy megmarad atyjától bárhol örökölt jószágában, kivéve az ország által visszaváltandó Komáromot, Pozsonyt és Tatát. Július 4-én azonban Tolnamegyében, a Sárvízen túl, a Csontmezőn Kinisy Pál szétverte a szerencsétlen trónkövetelő hadait, javait fölprédálta s Munkács, Solymos, Lippa és Medvevárákra, s Rokonok és Lokaveczt kastélyokra vonatkozó okiratait is elvette; pedig ezek nélkül nem

Corvin János névalírása.

védhette Solymosra és Lippára táplált igényeit Bánffy Miklós ellen⁴⁾. Egyébiránt Solymos és Lippa kapitánya, Haraszthy Ferencz, 1490-ben már Corvin János embere volt⁵⁾ s maga Corvin is gyakran leuta-

zott ügy békésmegyei (gyulai) uradalmába⁶⁾, mint Aradba; ide, a hogy ő maga írta, 1492-ben a török jövetelének híre miatt nem rándulhatott le⁷⁾. A solymos-lippai uradalomban is egyre gyakorolta ugyan földesúri jogait⁸⁾, 1494-ben mégis tanácsosnak látta, hogy erre nézve a kincstárral alkudozzék; minek neszt véve, Bánffy nemcsak eltiltotta őt Solymos és Lippa eladásától⁹⁾, hanem, még azon évben igató parancsot is eszközölt ki e jöszágra II. Ulászlótól¹⁰⁾. A per folyt még 1498-ban is¹¹⁾ s ha oly háborgatásokkal is, mint gyulai uradalmának varsándi, pili stb. falvaiban¹²⁾, fenntartottra földesúri jogait és gyakorolta azokat 1504. okt. 12. történt haláláig. Egyetlen fia, *Kristóf*, csakhamar elhúnyván, özvegyének, Frangepán Beatrixnak kezével György brandenburgi örgróf kapta a gyulai, solymosi és lippai uradalmat. Négy nemzedékben a Hunyadi-család: a vagyonszerző János kormányzó, fia Mátyás, a nagy király, ennek fia János, horvát-, tót- és dalmátországi bán s ennek fiacskája Kristóf 70 éven át Arad- és Zarándmegye legtekintélyesebb uradalmát bírta¹³⁾.

1) Dl. 14800. Közli *Haan-Zsilinszky*, 67—9. 2) *Teleki*, V. 302. — 3) Dl. 19657—8. Ennek jelentőségére nézve l. *Horváth*, Magyarok tört., III. 241—2. stb. — 4) Dl. 20053. — Kiadta Hazai Okm. VII. 484—5. — Századok, 1869., 734. — 5) Dl. 19647. és 19682. — 6) *Karácsonyi*: A Hunyadiak békésm. birtokai. (Békésm. tört. társ. évk. XII., 34—56.) — 7) Dl. 19793. — 8) Dl. 19647., 19682., 20185. — 9) Dl. 20226. — 10) Dl. 20184. — 11) Dl. 20773. — 12) Dl. 20281., 26062. stb. — 13) *Teleki*, a Hunyadiak kora, *Csánkinak* kiegészítő dolgozatával 12 kötetben; *Fraknoi*, Mátyás élete; *Csánki*, Mátyás udvara; *Horváth*, Corvin János élete stb.

Huszár (Ivánházi) István 1510-ben pállúlesi szőlőbirtokos¹⁾.

Ilyey-családé 1358-ban Bánliget, Kalánháza, Alsó- és Felső-Zámsor némely része²⁾. Osztályos volt a család a vele egy faluból való Dienessy-családdal s 1455-ön túl a kettőnek története egybeolvad. (L. Dienessy).

Ivánházy László 1485-ben Arad egyik szolgabírája; Gergely 1510-ben pállúlesi szőlősgazda.

Jakos (Lippai) Imrét és Pétert az aradi káptalan 1470-ben nem igtathatta be az aradi Beseny (Beesen) faluba, mert Bánffy Miklós fegyveresen ellenállt³⁾.

Jaksics (Nagylaki) *István* és *Markó* Aradban 1465. óta szerepelt. Róluk a nemzetiségek fejezetében lesz szó. 1478. István és *Demeter* Fellakot, Serfestet és Farkastelkét kapta Aradban. 1480. a király vizsgálatot rendelt jószágainak háborítói ellen⁴⁾. 1482. a két úr egy illetéktenül elítélt jobbágya miatt perelt Kötegyáni Jánossal és Czecey Lőrinczczel⁵⁾. 1483. Mátyás király javokra döntött⁶⁾, s 1484. vizsgálatot rendelt nagyiratosi, nagylaki, kerekegyházi jószágai háborgatói, Czecey Lőrincz és Dóczy Imre ellen⁷⁾. 1487. Jaksics István volt Mátyás egyik kir. biztosa Solymos visszafoglalásánál. 1498. Demeter fiai, *János*, *Demeter* és *György* dombegyházi és iratosi jobbágyaikkal elszántatták özv. Dóczyné vizesi egyik dűlőjét⁸⁾. 1501. István fiai, *István* és *Márk* igényeivel szemben II. Ulászló új adományul adta Szombathelyt a kalodvai pálosoknak⁹⁾. 1503. Jaksicsek a Dóczyakkal egy Vizes és Dombegyháza közt levő dűlő miatt perlekedtek¹⁰⁾. 1508. *Péter* és Demeter basarági tisztökkel, Iván deákkal, az aradi káptalan Evest nevű jószágán hatalmaskodott; 1511., a vizsgálat idején, Demeter már nem élt¹¹⁾. Ugyanakkor az aradi káptalan Istvánt és Márkot eltiltotta a kalodvai pálosok szombathelyi jószágának megvétele-től¹²⁾; mégis megvették, miért a káptalan 1517. decz. 12. újra tiltakozott¹³⁾. Ugyanakkor Péter úrral Vizesyék pereltek egy vizesi dűlő miatt. 1530. Jaksics Márk s elhunyt testvérének, Péternek fiai (*Demeter*, *Miklós* és *János*) Fellak várát, szombathelyi részöket és csanádi javaikat 30,000 aranyban elzalogosították Márk nővérének, Polyxenának s leányainak, kiket e javakba 1536. igtatott be a csanádi káptalan¹⁴⁾. Márk halála után leányai, Erzsébet (özv. Dóczy Miklósné) és Scholastica (Zeleméry Lászlóné) olykép osztoztak meg atyjuk örökségén, hogy Scholasticának jutott Nagylak város fele és az egész Mezőhegyes, Királyhegyesfalú, Rákos és Fellak pusztá Czfresd várral, néhány jobbágy Csomorkány csanádi mezővárosban, és a Maroson túl Temesben levő Paterlakához tartozó hét faluból 3 egészen, a hetediknek, Boldogasszony-Paterlakának pedig fele; viszont Erzsébetnek jutott Nagylak másik fele, Sámson és Kútas, felerészben Szombathely, Sasvár vár a mezővárossal, néhány csomorkányi jobbágy s Paterlakának többi része Nagylak várral. Ellenben közös maradt a Lugos körül levő 8 falu¹⁵⁾. Jaksics János magvaszakadtával Ferdinánd király 1558. júl. 26. Torony falut s Dombegyháza és Butonya (Bwthonya) csanádi falvak részeit Ghymesi Forgách Imrének adta¹⁶⁾.

Jász, I. a zarándiak közt.

1) *Müncheni-lt.* — 2) *Pesty*, Krassómegeye tört. III. 42. — 3) *DI.* 18370. — 4) *DI.* 18739. — 5) *DI.* 18874. és 18908. — 6) *DI.* 18974. — 7) *DI.* 20692. — 8) *Fábián*, I. 234—5. — 9) *DI.* 21160. és (1506-ból) *DI.* 21525. — 10) *Tört. Tár*, 1890., 338. — 11) *Fábián*, I. 235. — 12) *U.-o.* I. 208. — 13) *DI.* 22886. — 14) *NRA.* fasc. 1838. nro 92. — 15) *U.-o.* fasc. 759. nro 43. — 16) *Lib. Reg.* Ferd. 338—9.

Karay-cs. 1448-ban a bulcsi apáttól zálogjogon megszerezte, de 1478. már nem birta többé Újlakot¹⁾.

Kasza (Kaszai) Márton Dóczy Imre az aradi káptalan előtt 1481-ben eltiltotta Hetény megszerzésétől²⁾. Solymosvár építéskor Hunyadi János Kasza János kaszai nemest is szőlőkilenczed fizetésére szorította³⁾. Aradban 1561-ben Kasza Jánosé volt Asszonylakának és Ságnak mind a 4—4 telke.

Kasza (Kenézi) Benedek 1484-ben Dóczy Imre egyik nemes tisztje Aradban⁴⁾.

Kasza (Somosi) család 1464—1498. közt szintén aradmegyei nemes⁵⁾. 1522-ben, midőn a kislelkesi malmot Massay Benedeknek, eladták, életben voltak Kasza János felesége, Dorottya s leányai: Katalin (Fügedy Györgyné) és Ilona (Vásáry Andrásné). Velök, úgy látszik, kihalt a somosi Kasza-család.

Kasztha Demeter 1559. június 1-én, Ferdinánd királyhoz való hűlensége miatt, elvesztette csanád-tompai részjóságait s az aradi egész Két-Sopron falut⁶⁾.

Kálvay (Kálvai) Ferencz özvegye és árvája, Albert, 1539. szept. 21. megvette Petrovics Pétertől a csálai uradalom egy részét⁷⁾.

Káthay (Csegekáthai) Jánosé volt a XVI. század közepén az aradi Szent-Miklós egy része. 1560. júl. 2. Káthay Imre, Kisserjényi Pál és Bethlen Anna kapta, Móré Péter magvaszakadtával, Morócz és Szincse részeit s az egész Alatkát⁸⁾. 1561. Káthay János szentmiklósi, Imre pedig eleki birtokos. Ez időben több jóságot is szerzett a család Zarádban, főkép Mágócsy Gáspár gondosságából, kinek unokanővére, Margit, Káthay Ferenczhez ment nőül. Az utolsó Káthay, *Ferencz*, 1668-ban egyéb javaival együtt Ötvenes, Kovászi, Panád és Cserfalva zarándi (!) falvakat és Csurá, máskép Torna aradmegyei pusztáját is örökáron eladta báró Keglevich Miklósnak⁹⁾.

Kebles György mester 1507. mint aradi kanonok és nemes Kebles Albert mint a sződi kastély várnagya vett részt a Pethőknek a sződi kastély uradalmába való beigtatásán¹⁰⁾.

Kenéz János 1518-ben közbirtokos volt az aradi Nyárréven¹¹⁾.

Kenther (Ivánházi) István 1484-ben zarándi alispán¹²⁾, 1485—1487. Aradmegye egyik birtokosa¹³⁾ s 1505-ben ugyanezen megyének egyik követe a rákosi országgyűlésen.

Kerecsényi, l. a zarándiak közt.

Kerey István lippai nemes volt 1475-ben¹⁴⁾.

Kerekegyházy, l. Hermán-nemzetség, 278—9. l.

Kerekgyártó Gergely 1507-ben Báthory György kalodvai udvarbírája volt.

Keresszegi (Kisfaludi)-család 1450-ben Cserteleken, Pókatornyán és Két-Sopronban birtokos¹⁵⁾.

Keserű Mihály bosniai püspök 1519-ben Dóczy Ferenczczel együtt kapta Csályay László aradmegyei javait. (L. Dóczy, 302. l.)

1) A Sztáray-ltból *Csánki*, I. 783. — 2) Dl. 18490. — 3) Dl. 19274. — 4) Dl. 18973. — 5) Dl. 24837., 29826., 19274., 20692. — 6) *Lib. Reg.* Ferd. 411. — 7) *Márki*, Csála és vára, 9—10. — 8) *Lib. Reg.* 473—4. — 9) *Extractus diversarum causarum.* (Aradi lyceumi Orczy-könyvtár, »A. 69.« sz. kézirat, 249—250. l. Közöltem *Tört. Értes.*, 1884., 167—8. l.) — 10) Hazai Okm. V. 399—403. — 11) Müncheni lt. fasc. 39. nro 296. — 12) Dl. 18994. — 13) Dl. 19040. és 19244. — 14) Dl. 17660. — 15) A nagymihályi ltból, *Csánki*, I. 785.

Keszy Balázs deák 1448-tól solymosi várnagy, 1451-ben baki földesúr¹⁾, nejével, Anasztáziával, V. László engedelméből Lippán 1455. szept. 17. tett végrendeletében több aradi birtokot hagyott az aradi káptalanra, mely ezért majdan minden héten gyászmisét mondat lelkők üdvéért az aradi egyházban. Míg az örökhatyók élnek, ők élvezik Szombathely, Fejéregyház, Botegyház, Háromoltárom és Kamarás részjárságainak jövedelmét; Anasztázia még akkor is, ha Balázs halála után férjhez menne; második házasságából születendő gyermekei azonban jogot ne tarthassanak ezen javakra²⁾. 1458. január 23. Szilágyi Mihály kormányzó ezen nemes Literáti Balázs solymosi várnagyot küldte Mátyás királylyá választatásának hírével Kassa város tanácsához, melynek figyelmébe ajánlta Balázs deák megajándékoztatását³⁾. 1468. ápr. 19. Gyulay János és Csanády Ambrus aradi kanonokok azon részjárságokat, melyeket Keszy Balázs deák az aradi Szombathely s a zarándi Fejéregyház falvakban 600 arany forintért nekik elzálogosított, ugyanazon összeg fejében az aradi káptalannak zálogosították el⁴⁾. Már 1456-ban elzálogosította a csanádi püspökségnek Babost⁵⁾, 1471-ben pedig a csanádi káptalannak Vicze, Keszi, Millenfalva, Sárszó, a három Nádasd, Büvefalva, a két Etre, a két Parti, Zintheri, Száldobos, Dorsz, Miszelecz, Udvari, Tövissegyház, a két Mohos, Horpataka és Szent-Miklós-telke, részben a felismerhetetlenségig eltorzított nevű falvakat⁶⁾. 1499-ben Miskey Gergely 2 jobbágytelket Otlakán olykép adott fogadott testvérének, Keszy Péternek, hogy azt tőle utóbb is csak 50 frt. lefizetése mellett válthassák vissza a rokonok⁷⁾.

Kérő Ferencz 1475-ben lippai várnagy volt⁸⁾.

Kis (Apáczai)-család 1450 körül virágzott⁹⁾.

Kis (Martoni)-család ugyanakkor tűnt föl. 1446-ban Simánd, Földvár, Újlak, Fejéregyház és Csegze részjárságaira nézve a Fejéregyházyakkal egyezkedtek¹⁰⁾. 1484-ben a király a fiúutód nélkül elhunyt martoni Kis Ferencz csegzei javait a Csornayaknak adta¹¹⁾. Zarámban azonban tovább is virágzott a martoni ág. 1517-ben martoni Kis Ferencz jánosházi birtokos volt; négy lánya maradt: Orsolya, Krisztina (Kamuti Hathy Pálné), Ilona és Ágnes¹²⁾.

Kis Pál özvegye, Baky Margit, 1414-ben Pálulése közelében a Mátrahegyen levő szöllejét Maróthy Jánosnak adta el¹³⁾. 1478-ban Kis Balázs fiúutód nélkül hunyván el, Fellak, Serfest és Farkaspaták nevű pusztáit a király a Jaksicsoknak adta¹⁴⁾.

Kis Mihály és Benedek 1494-ben a Báthoryak nemes szolgálja volt Aradmegyében¹⁵⁾.

Kolbász (Alsóegregyi), I. a zarándiak közt.

Kolozsváry (Mikeszászai és Kolozsvári) Tamás 1421-ben a Benkékkel osztozkodott Külső- és Belső-Csála, Tófája és Gergerforra aradi falvakon¹⁶⁾; Kis-Csálába 1422-ben itatták be¹⁷⁾. Ez alkalommal Kolozsvárról írta magát; de 1426-ban ismét Mikeszászáról nevezték őt, midőn leányait, Dorottyt és Margitot, ugyanazon javakba bevezette az aradi káptalan¹⁸⁾.

1) A nagymihályi ltból *Csánki*, I. 785. — 2) *Fábián*, I. 254—7. — 3) U.-o. I. 219—220. I. — 4) *Tört. Adattár*, II. 328. Csánki szerint (I. 785.) 1469-ben az egész Szombathelyt az aradi káptalannak zálogosította el a Keszy-család. (Perényi-lt.) — 5) Dl. 30214. — 6) *Csánki*, I. 785. — 7) Dl. 20841. — 8) Dl. 17660. — 9) *Sztáray*-okl. II. 471. — 10) *Csánki*, I. 784., a nagymihályi ltból. — 11) U.-o. I. 783., a Forgách-lt-ből. — 12) Dl. 22974. — 13) Dl. 10267. — 14) *Fábián*, I. 253—4. — 15) Dl. 20100. — 16) Dl. 11116. — 17) Dl. 11171. — 18) 11839.

Valószínű, hogy ugyanazon család ez, melyből az Anjouk idejében az első nagy magyar szobrászok, Kolozsváry Márton és György származtak; sőt, hogy Tamásnak ezek közül valamelyik volt az apja.

Könczöl-cs. 1495. aradmegyei birtokos¹⁾. K. Albertnek Gelvácson is volt némi birtoka 1561-ben.

Kőváry, I. Hermán-nemzetség, 278. l.

Krajnik (Fivesi)-család 1450-ben virágzott²⁾.

Krassói Simon 1507. mint szomszéd jelent meg Corvin János özvegyének Lippa, Solymos és Pálülése kastélyaiba való beigtatásánál³⁾.

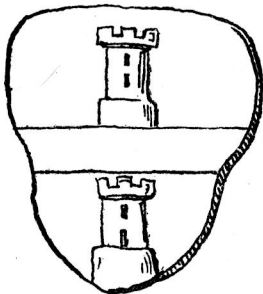
Kulcsár (Csálai)-család okleveles nyoma Aradban 1450. óta⁴⁾. *Tamás* 1484. királyember-jelölt a kalodvai remetéknek a szombathelyi rész-birtok miatt folyt perében⁵⁾. Továbbá említik 1495-ben⁶⁾ és 1498-ban is⁷⁾.

Kutfey (Nagyúti)-család 1452-ben aradmegyei birtokos⁸⁾. 1507-ben Kutfey Harusnak részjószága volt a sződi kastélyban⁹⁾.

Laczkfy (Kerekegyházi), I. Hermán-nemzetség, 278—9. l.

Lábathlan Mihály csongrádi főispán unokája *Gergely*, ki 1444-ben Várnánál a törökök fogságába esett. Megszabadulván, világosi kapitány lett. Mint ilyet említik 1458-ban Szilágyi Mihály megszabadulásánál. Poszsinál 1460-ban esett el. Egyik fia, András, zempléni főispán volt, majd a székelyek ispánja. A másik, *Fános*, Zaránd-, Arad- s más szomszédos vármegyékben akart terjeszkedni. 1463-ban az aradi káptalan előtt Teleki Varjasy János és Csiray Benedek tiltakozott az ellen, hogy Albert csanádi püspök, Lábathlan János vagy bárki más Csomorkány, Királyhegyese, Demeny, Rétkert, Fecskés, Nagyfalú, Harmad, Mezehegyese, Palota, Sámson csanádi, — Szent-András, Csabacsüde, Királysága, Donáttornya, Szentertornya, Kútas, Földvár és Kernye békési, — Kun-Ágota, Kupa zarándi s Dombegyház aradi falvakat s az aradi Két-Sopron, Kinged, Szihond, Szombathely, Batonya és Búktornya részjóságait megszerezze¹⁰⁾.

Lándor Sándor 1464-ben kapott czímeres nemeslevelet. A népes (néha Tyopának nevezett) család egy ága Aradba is átszármazott¹¹⁾.

Lépes-czímer.

Lépes (Váraskeszi, Szádjai és Váradjai) Loránd fia, *Fános*, Szombathelyi Andrást basarági plébánossá nevezvén ki, Dósa Péter csanádi püspök 1407-ben Szombathelyinek megengedte ez állás elfogadását¹²⁾. 1438-ban Váraskeszi Lépes *Loránd* erdélyi alvajda (1427—1438.) mint szomszéd volt jelen a Gyula, Vári, Ószi, Gelvács és Várajt közt eszközölt határjáráson¹³⁾. Váraskeszi Lépes *Bernát* 1505-ben Zaránd egyik követe volt; 1515-ben, halála után, egykori jóságait így sorolják fel: Váraskeszi, Csanakeszi, Talpas, Tóttalu, Monyorós, Ökörítő, Kalocsa, Tolmács, Barakony, Tamány falvak és Sződi puszta¹⁴⁾. — A családnak 1407-ben említett hármas előneve s az a körülmény, hogy 1318-ban Lépes Miklós a maga Perek nevű földét Becsey

1) Dl. 20343. — 2) *Sztáray*-okl. II. 471. — 3) Münchener It. Ung. Doc. fasc. 28. no 214. — 4) *Csánki*, I. 786., a nagymihályi lt-ból. — 5) *Tört. Adattár*, II. 354—5. — 6) Dl. 20343. — 7) Dl. 20692. — 8) *Sztáray*-okl. II. 471. — 9) *Hazai okm.* V. 399—403. — 10) Dl. 15862. Ez uradalmak egy részét azonban még azon évben Szilágyi Erzsébet, más részét pedig a Maróthy-család kapta. (Dl. 15814. és 15818.). — 11) *Nagy* Iván, VII., 20—22. — 12) *Bölni*-lt. — 13) *Haan-Zsilinszky*, 44. — 14) Dl. 30270.

Imre Perek és Bodpétörfölde nevű falujával elcserélte, Aradvármegye történetében nagy figyelmet érdemel; annyival inkább, mert ezen utóbbi adatot, melyet más helyen (290. l.) Aradra nézve nem fogadhattam el, erősíteni látszik az a tudat, hogy Lépes János a mi Peregüinkkel szomszédos Basaragon kegyúri jogot gyakorolt. Tényül csak azt vehetjük, hogy Aradban, honnan Zarándba is átszármazott, igen régi birtokos a Lépes-család. — Az sincs bebizonyítva, hogy ennek arad-, vagy zarándmegyei ágából származott volna az a Lépes György, erdélyi püspök, ki 1442. márcz. 18. hóshalált halt a szentimrei ütközetben¹⁾. Mindenesetre rokonságban állhatott a zarándi Lépesekkel, kik közül Loránd ugyanakkor szintén Erdélyben viselt méltóságot.

Lévay Zsigmond és Zsófia, Forgách Zsigmondné, anyjuk, Anna halálával, 1525-ben tiltakoztak az ellen, hogy Csályai László aradmegyei uradalma idegen kézre kerüljön²⁾. 1539. szept. 21. Lévay Zsigmond özvegye, Anna, a maga és leányai, Anna és Dorottya részére, mégis pénzen kényszerült megvenni a csálai uradalom egy részét³⁾. Utóbb e vár ismét Petrovics, majd a török kezére kerülvén, Ferdinánd király 1552-ben megígérte Lévay Jánosnak, Forgách Jánosnak és Pászthóy Jánosnak, hogy azon esetre, ha Csálát, Lugost, Zsidóvárt és Rékast a törököktől visszavenné, azokat, mint jogos tulajdonosoknak, nekik adja⁴⁾. Ebből azonban semmi sem lett.

Lippay-család, melynek jószágait nem ösmerjük, több tanult férfiút adott a hazának. Lippay Tamás 1500. Bécsben, Ferencz 1504-ben s Imre (ki baccalaureus is lett) 1524-ben Krakóban, Kristóf 1544. és Péter 1568-ban Wittenbergben tanult; Ambrus 1519-ben aradi kanonok volt, János deák pedig 1526-ban Tomory egyik vitéze, ki Kassáról 4 mázsa puskaport vitt le Pétervárad oltalmára.

Lőrincz 1290-ben aradmegyei simándi nemes. Fiai 1339-ben János és István⁵⁾.

Macedóniai (néha Mácsadonyay) *János* 1449. ápr. 26. mint szomszéd tanúskodott a Molnai-pusztá ügyében⁶⁾. 1463. Szeri Pósa István Kasza, Kér, Ároki, Belső- és Külső-Zábrány, Nyárrév, Cseralja, Kiskér, Giroltfalva, Árpatarló, Hidegfő és Papfalva helységeket e családnak s a Forgáchoknak zálogosította el⁷⁾. Időközben (1471.) e javakat a király a gúti Országoknak és a nádasdi Ongoroknak adta; 1472-ben azonban egyebek közt a Macedóniak is fenntartották igényeiket⁸⁾. 1520-ban Dóczy Ferencz az országbíró előtt kötelezte magát, hogy ha határidőre meg nem fizetné azon 2000 forintot, melyet M. Miklóstól kölcsön vett, e hitelezője Temesben Tóft és Németit, Aradban Apácza falut, Udvari pusztát s Vizes falu felét s azon részjóságokat, melyeket Papd, Peterd, Csatád, Öcse, Szedecz temes-, Jánosháza, Szent-Márton, Nadab, Háromház, Földhíd, Keszi zarándi falvakban s Tótfalu, Veresegyházteleke, Kidegyházteleke és Cserepegyházteleke zarándi pusztákon bír, elfoglalhassa s az összeg visszafizetéséig használhassa⁹⁾.

Makay Imre 1520. aradi kanonok, Albert 1561. almaszegi birtokos.

¹⁾ Négyszázados kereszt örökíti ez eseményt Gyulafejérvárott a Lépes- és az Ompoly vize mellett levő Práter-útca végén. A kereszten Jézus és az átszúrt püspök képe függ. A vetésen keresztül még csak gyalogösvény sem vezet a kegyeletes emlékhöz. — ²⁾ Dl. 24046. — ³⁾ *Fábián*, I. 214—5. — ⁴⁾ NRA. fasc. 798. nro 2. — ⁵⁾ *Zichy*-okm. I. 550—6. — ⁶⁾ Tört. Adattár, II. 284—6. — ⁷⁾ Dl. 15897. — ⁸⁾ Dl. 17282. — ⁹⁾ Dl. 23344.

Makófalvy, I. Csanád-nemzetség, 267. lap.

Marczali-család virágkora a XV. század első felére esik. M. Miklós erdélyi vajda volt, ki urát 1415. a konstanci zsinatra is elkísérte. Két fia, *Imre* és *János* 1437. a Duna mellett Verőczét kapta. Ugyanők s atyai nagybátyjuk, Dénes bán fiai, *György* és *István* 1439-ben Aradmegyében Papit és Kingedet, Csanádban pedig Kamarást és Tótit kapták (Albert királytól¹⁾), 1442-ben pedig I. Ulászlótól Aradban a két Szécsényt²⁾. Imre csakhamar az ország méltóságai közé emelkedett. Tárnokmester, somogyi és verőczei főispán lett s 1448. hőshalált halt a rigómezei ütközetben. Testvére, János, 1452-ben a maga, továbbá István s ennek fia, János és György s ennek fia László nevében is a budai káptalan előtt Nagy-Szécsény, Papi és Kamarás aradi falvakat, a bihari Nagy-Léta és Kakat felét a hozzátartozó pusztákkal Hunyadi kormányzónak, ki a nélkül is zálogban tartotta a Marczali-javakat s fiainak 600 arany forintért olykép adta el, hogy ha a kikötött időben azokat ki nem válthatnák, Juta veszprém- és Maros somogy megyei falvakat elfoglalhassák³⁾. Aradban a Marczaliakkal többé nem találkozunk.

Maróthy, I. Gútkeled-nemzetség, 276—8. lap.

Martoni-cs. 1404: óta említve⁴⁾; 1447-ben birtokos Martoniban és Füvesen⁵⁾. 1485. M. Péter egyik vezér Dóczyék zádorlakai 60 lovának elhajtásakor⁶⁾. Martoni János 1519. Szilasról nevezte magát és ott is lakott⁷⁾.

Mándy Kelemen özvegyének, Bethlen Annának, Ferdinánd király 1560. márcz. 8. *új adományul* adta az ősei által régtől fogva bírt Szent-tornya, Csabacsüd és Szent-András békési, Ötvenablakú aradi s Otlaka zarándi falvakban levő részjóságokat, melyekre vonatkozó iratai elvesztek⁸⁾.

Márkusy Dézs fiának, Lorándnak fia, István mester 1343. márcz. 9. az esztergomi káptalan előtt Szolnok-, Bihar- és Aradmegyékben levő birtokait ezer márkáért eladta Becsey Tötösnek⁹⁾. Övé volt az aradi Földvár is.

Mezőgyáni Mihály Muthnoky Mihálylyal közösen kapta a hűten Illyey-Dienessy János aradi javait (Zádorlakát egészen s Liki és Deszk részeit), melyekbe az aradi káptalan 1465. be is igtatta őt¹⁰⁾, mi ellen a Dienessyek a következő évben tiltakoztak. Muthnoky pár év múlva elhunyt s Mezőgyáni az ő részét is megakarta szerezni Zádorlakán, Likiben, Deszken, Szöllösön és Szent-Márián, mi ellen azonban az árvák protestáltak¹¹⁾. Itt és Csenezházán levő részjóságait Mezőgyáni M. 1470-ben «testvéri jóindulathból és szeretetből» Dóczy Imrének örökre bevallotta¹²⁾. Így előzte meg az 1478-ban kimondott s rá és Dóczyra nézve kedvezőtlen ítéletet, melyet a kúria a Dienessyek javára hozott. Mihály nagy kort ért; magvaszakadtával a király 1520. ápr. 23. zádorlakai stb. részjóságait Dóczy Ferencznek adta. Nemsokára a zarándi ág is elvesztette javait. M. *Boldizsár* ugyanis (talán az 1499. otlakai birtokos gyanánt említett M. *Máté* és Brigitta fia) János királyhoz szegődvén, 1527. nov. 13. Bánkamárás nevű zarándi faluját I. Ferdinánd Brandenburi Györgynek adta¹³⁾.

Méreg Ferencz 1561-ben Aradban Almaszeg, Tófó, Ellősfalva és

1) Dl. 13662. — 2) Dl. 13667. — 3) Dl. 14588. — 4) Dl. 9000. — 5) *Csánki*, I. 786., a nagymihályi lt.-ból. — 6) Dl. 19090. — 7) *Bölini*-lt. Nagyváradon. — 8) Lib. Reg. Ferd. 438. — 9) *Zichy-okm.* II. 53—4. és 59. — 10) Dl. 16594. *Csánki* (I. 784.), a beigtatásról megfeledezve, 1467—8-ra teszi az adományozás idejét. 1512. az országbíró is elrendelte ez igtató-levél kiadását. (Dl. 22284.) — 11) Dl. 16732. — 12) Dl. 17076. — 13) Lib. Reg. I. 67.

Baka, Zarándban Gelvács, Kolt, Miske, Gorsásósi, Szántusháza, Septely és Boros-Megyer falvakban bírt.

Miklós, Máté fia, és István apja, 1290—1339. simándi nemes volt¹⁾.

Mindszenti-cs. 1366. osztzkodott a Telegdiekkel Fizes, Baltaháza, Kovácsfalva, Pozsoga, Hidegfa, Jelenkő, Disznóól, Bonnfalva, Szalatnakuta és Pesztőczfő falvakon²⁾.

Mojzes (Csálai) Miklós halálával Mátyás király az apáczai és kisudvari (aradmegyei) részjőszágokat Haraszthy Ferencznek, ez pedig Dóczy Imrénnek adta. (L. Haraszthy).

Mondolay-cs. 1451. baki birtokos³⁾.

More, l. a zarándiak közt.

Moróczy, l. u. o.

Muthnoky Mihályt 1465. Mezőgyáni Mihálylyal egyszerre igtatták be Zádorlaka egész s Liki és Deszk részbirtokába. 1468. már árvái tiltakoztak ezeknek, valamint Szöllős és Szent-Mária aradi falvaknak továbbadományozása ellen. Özvegyét s két fiát (Mátyást és Pétert) 1473. Dóczy Imre megintette ezen részjőzásaik visszaváltására⁴⁾. Úgy látszik, nem váltották vissza, mert 1478. a Dienessyek tiltakoztak az ellen, hogy ezeket Dóczy Imre bírja⁵⁾. 1484—5-ben M. Dénes volt a sződi kastély várnagya⁶⁾. 1495-ben M. Mátyás és Péter a csanádi káptalan előtt eladta özv. Dóczy Imrénének s fiának Zádorlaka, Liki, Deszk, Szöllős és Szent-Mária aradi falvakban levő összes részjőzágait 2000 arany forinton⁷⁾. 1498. Ulászló el is rendelte Dóczyéknak e részekbe való beigtatását⁸⁾, mi meg is történt⁹⁾. Aradban ezentúl nem szerepelt a Muthnoky- (vagy Mothnoky-) család.

Nadányi, l. Borsa-nemzetség, 261. lap.

Nagy (Asszonylaki)-cs. 1444-ben aradmegyei földesúr¹⁰⁾. Nagy Balázsé 1561-ben Panád, Szent-Pál és Kovászi egyrésze. 1648. Rákóczy György fejedelem megnemesítette ugyan Nagy Ferenczet, de 1649. évi adománylevelében megjegyezte, hogy ősei is háborítatlanul bírták már az aradi Deszk és a csanádi Palota egy részét¹¹⁾.

Nemes (Ivánházi) Mihály 1510. pálülési szőlősgazda¹²⁾.

Nemes (Kaszai)-cs. 1494. aradmegyei földesúr³⁾.

Németh (Csegezi)-cs. Aradban 1450. körül virágzott¹⁴⁾.

Olcárovics Demetéré volt 1561-ben Aradban az egész Marján, Zarándban Kétegyház, Csanádban Varjas, Tornyá és Batonya. 1566-ban mint lovaskapitány hősiiesen esett el Gyula védelmében s legényei mint atyjukat siratták¹⁵⁾. Három utóbbi faluját 1582-ben Szászgy András kapta. (L. ezt.)

Ongor (Nádasdi) János, ki már 1449-ben zarándi főispán volt, a gúti Országokkal együtt kapta 1471-ben Szeri Pósa István magvaszakadtával Aradban Sződi várát s városát, Szent-Pál és Mácsalaka városokat uradalmakkal, Kaszát, a két Zábrányt, Nyárrévet, Cseralját, Kis-Hodost, Cserfalvát, Hidegfőt, Kért és Árokit¹⁶⁾. 1485. okt. 15. Aradmegye vizsgá-

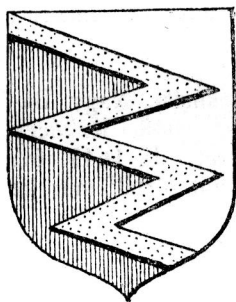
¹⁾ *Zichy-okm.* I. 552. — ²⁾ *Csánki*, I. 788. — ³⁾ *Sztáray*-okl. II. 475. — ⁴⁾ *DI.* 17497. — ⁵⁾ *DI.* 18120. — ⁶⁾ *DI.* 19078. és 19098. — ⁷⁾ *DI.* 20359. — ⁸⁾ *DI.* 20659. — ⁹⁾ *DI.* 20716. — ¹⁰⁾ *Csánki*, I. 786., a nagymihályi lt.-ból. — ¹¹⁾ Erdélyi Lib. Reg. XXIII. 66b—67a. és XIV., 45b—46a. — ¹²⁾ Müncheni lt., limb. — ¹³⁾ *DI.* 20100. — ¹⁴⁾ *Sztáray*-okl. II. 471. — ¹⁵⁾ *Békesm.* tört. évk. VII., 25., 29. — ¹⁶⁾ *Pesty*, Krassómege tört. III. 428., 430. — 1472. a Pósa leánya eltiltotta őt e javak elfogadásától. *DI.* 17282.

latot tartott az özvegy Ongor Jánosné sződi várkapitánya, Muthnoky Dénes és ménesi jobbágyai által Dóczy Imre ellen Likiben elkövetett hatalmaskodások ügyében¹⁾. Fia, Ongor János, 1498-ban sződi várkapitánya, Salathiel Bertalan által elfogatta az aradi templom építéséhez szükséges fák elhozatala végett a rékasi erdőre menő káptalani jobbágyokat²⁾. 1506-ban, midőn az általa jogtalanul elfoglalt sződi uradalmat a Pethőknek visszaadta, II. Ulászló öt *néhai* vajdának írta³⁾.

Orod, I. Arady.

Orros (Serjéni) György csanádi alispán 1445. június 15-én Aradon Hunyadi Jánostól Tóti falut kapta Csanádban⁴⁾. László 1454. február 24. mint szomszéd vett részt Hunyadi Jánosnak a kerekegyházi uradalomba való beigtatásán⁵⁾. 1475. Orros László és Balázs résztvett Berendy Miklós solymosi várnagynak Lippán való letartóztatásában s Patak-vár ostromában⁶⁾. 1505. febr. 14. Ó. András mint szomszéd volt jelen Ugray Jánosnak némely temesi birtokba való beigtatásánál⁷⁾.

Ország (Gúti és Csálai) Gáspár fiai, *Mihály* és *János* Aradban 1437. Pél, Szárccsaháza és Pongrácz falvakat⁸⁾, Zarándban — már 1433-ban — Földvárt kapták⁹⁾. 1440-ben ugyanők nyerték Solymos-vár és Lippa-város uradalmát 73 faluval, melyet a hűtlen Hagymás László elvesztett. A budai káptalan be is igtatta őket¹⁰⁾. — Utóbb azonban e jószágot Giskra kapta, ki Ország János leányát vette feleségül. 1471-ben Ó. *Mihály*nak ajándékozta Mátyás király a Szeri Póság uradalmainak felét¹¹⁾ s ugyanakkor Ó. *Sebestyén* Gyarak mellett a Mátrahegyen egy szőlőt adott a Miklósyaknak¹²⁾. 1472. Ország Mihályt, Lászlót, Sebestyént és Lőrinczet a Póság, Geszthyek stb. eltiltották némely aradmegyei birtok elfogadásától¹³⁾. 1474. Csálai Ó. *Lőrincz*, János fia¹⁴⁾ péli részjószágába Dóczy Imrét igtatták be¹⁵⁾. 1475. Gúti Ó. Sebestyén Kovásziiban egy jobbágytelket adott Szakács Benedeknek¹⁶⁾. 1478. Kovászi egy részét a Haraszthyaknak adta zálogba¹⁷⁾; ugyanakkor Aradmegye vizsgálatot tartott a G. Ország Lőrincz által Dóczy Imrétől elvett hat ló ügyében¹⁸⁾. 1480. Dóczy eltiltotta Lőrinczet s László özvegyét Gyarak, Kő arad-, Apa és Árki zaránd- s más megyebeli

Ország-czímer.

részjószágok elfoglalásától¹⁹⁾. 1481. meghalt, több mint száz éves korában, Ország Mihály nádor, ki oly jelentős szerepet játszott hazánk történetében; testvére, János, ugy látszik korábban hűnyt el, mert 1481. néhainak írják őt, midőn az általa Csálán bírt malomhelyet Csályay László Dóczy Imrének engedte át²⁰⁾. Fiát, Lőrinczet s leányait Dóczy Imre 1482. a Domómál stb. elfoglalásáról vádolta²¹⁾. 1485. mint szomszéd volt jelen Csálai Ország Lőrincz Dóczynak Apácza és Udvari birtokába való beigtatásánál²²⁾. 1486. ugyanő s nagybátyja, Sebestyén, tiltakozott az ellen, hogy Kovászi nevű falujok némely részét Dóczy Imre János csanádi püs-

1) Dl. 19078., 19098., 26031. — 2) Tört. Adattár, 1872. — 379—381. 1. — 3) *Hazai Okm.* V. 397—9. — 4) *Pesty*, A szörényi bánság, III. 46—7. — 5) *Haan-Zsilinszky*, 69. — 6) Dl. 17660. — 7) Újhelyi-lt. fasc. 3. nro 27. — 8) Dl. 13093. — 9) Dl. 24523. — 10) Dl. 13597. — 11) *Csánki*, I. 786—7. — 12) Dl. 17208. — 13) Dl. 17282. — 14) *Budai*, Lex. III. 22—3. — 15) Dl. 17872. — 16) Dl. 17709. — 17) *Csánki* I. 786. — 18) Dl. 18017. — 19) Dl. 18318. — 20) Dl. 18549. — 21) Dl. 18640. — 22) Dl. 19040.

pöknek zálogosította el¹⁾. Ugyanazon évben azonban Sebestyén úr az aradi káptalan előtt saját kisöccse, Lőrincz és neje Erzsébet ellen is tiltakozott, mivel ezek Aradban Belső-Csálát s ott levő palotáját külső-csálai részjóságával együtt elfoglalták²⁾. Ennek oka vagy következménye lehetett, hogy Sebestyén úr, szintén 1486-ban, Belső-Csálát a várral, Külső-Csálát, Tófáját, Szárcsaházát, Pongráczot, Jászpélt, Földvárt, Keresztúrt, Panádot, Kovászit, Kőt, Gyarakot és Gergelyforrárt, illetőleg ott levő részjóságait, a Haraszthyaknak zálogosította el³⁾. 1487. azonban O. Lőrincz még Jászpélben megtartotta a maga részeit⁴⁾. 1490-ben Aradvármegye közgyűlésén Dóczy Imre O. Lőrinczet eltiltotta néhai Dóczy László javainak megszerzésétől⁵⁾. 1495-ben őt és Haraszthy Ferenczet az aradi káptalan II. Ulászló parancsára felszólította néhai Országh János leánya, Katalin, továbbá férje, Szuhay Miklós és fiuk, Szuhay János leánynegyedének Kovászi, Kő, Gyarak, Keresztúr, Panát, Földvár, Pél, Szárcsaháza, Pongrácz s mindkét Csála aradi falvakból való kiadására⁶⁾. 1496-ban Lőrincz Haraszthy Ferencztől 50 aranyat vett föl s ennek fejében Ménesit kötötte le⁷⁾. 1498-ban övé volt a szódi vár egy része⁸⁾. 1500-ban Dóczy Ferencz zádorlakai 3 jobbágyát elfogatta a szódi uradalomhoz tartozó 14 falujának jobbágyai által és csak 19 frt. váltságdíj mellett bocsátotta őket szabadon⁹⁾, — Haraszthyval pedig ugyanakkor csálai palotáját illetőleg egyezkedett¹⁰⁾; az ott kikötött új kőházra azonban már nem volt szüksége, mert még azon évben, vagy a következőnek elején elhúnyt¹¹⁾, s javai idegen kézre jutottak.

Ödönyf (Edenfi) János 1551. Martinuzzi társa Lippa bevételében, 1552. erdélyi alvajda¹²⁾, 1561-ben gyaraki birtokos.

Ölyvedy Bertalan, Jaksics egyik nemes szolgája, 1485-ben Dóczytól fegyveres kézzel hajtott el Zádorlakra 60 lovat¹³⁾. A család ősi fészke, úgy látszik, a garándi Ölyved.

Paksy Gáspár 1527. márcz. 17. mint aradi főispán, *László* mint aradi nemes vett részt a budai országgyűlésen¹⁴⁾. Gáspár azonban még azon évben mint Ferdinánd híve szerepelt Egernél, Bodó Ferencz elfogatásakor¹⁵⁾. Az előbbi évben két Paksy esett el a mohácsi csatában s utóbb is kitűnt vitézsége által több Paksy; így különösen *János* és *Jób*¹⁶⁾. *Kristóf* 1561-ben kapta Szent-Andrást¹⁷⁾. 1702. a Paksy-család «asszonyemberei» 32.000 frt. fejében megváltották a férfiágon kihalt Paksy-családnak Fejér-, Komárom-, Csongrád-, Szabolcs-, Bihar-, Pozsega-, Kőrös- és Orbácmegyékben, Békésben Komlóson és Szent-Tornyan, Ötvenablakon és Szent-Andráson levő összes részjóságait¹⁸⁾.

Pan (Knyeziczei, utóbb Borzliki) Mátyás és neje, Borbála, 1000 aranyon vette zálogba az aradi Borzlik mezővárost és tartozékait, mely zálogjogában 1471. febr. 6. erősíté meg Mátyás király. 1471. márcz. 6. az aradi káptalan előtt leánya, Katalin, nevében is ellenmondott Borzlik elajándékozásának.

Panády (Fejéregyházi) Pétert 1430. Varjassy Sebestyén az aradi káptalan előtt eltiltotta Vessző (Wezew) aradi falu megszerzésétől¹⁹⁾.

¹⁾ Dl. 19126. — ²⁾ Dl. 24854. — ³⁾ *Csánki*, I. 786. a Forgách-lt.-ból. — ⁴⁾ U.-o. és Dl. 19259. — ⁵⁾ Dl. 19614. — ⁶⁾ Dl. 20343. — ⁷⁾ Dl. 20422. — ⁸⁾ *Tört. Adattár*, 1872. — 379. — ⁹⁾ Dl. 26078. — ¹⁰⁾ Dl. 20907. — ¹¹⁾ *Buday*, Lex. III. 23. — ¹²⁾ *Fábián*, I. 23. — ¹³⁾ Dl. 19090. — ¹⁴⁾ *Fraknói*, M. Orszgy. Eml. I. 100. — ¹⁵⁾ *Buday*, Lex. III. 37. — ¹⁶⁾ U.-o. 37—40. — ¹⁷⁾ Békésm. tört. évk. VII. 119. Nincs igazolva, hogy ez esetben Paksy helyett Papyt kelljen olvasni. — ¹⁸⁾ NRA. fasc. 266. nro 59. — ¹⁹⁾ Dl. 12183.

Papy Ferencz 1491., István 1516—1519. aradi kanonok, Ezsaiás 1548. aradi szolgabíró¹⁾, Lajos 1561. ötvenablakosi földesúr volt 2 portával.

Pathócsy (Iregdi, Eperjesi és Kecskeméti), Aradvármegye egyik legtekintélyesebb családja, mely a Maros mellett fekvő Iregdről, származott²⁾ s erről, majd a szomszéd Eperjesről nevezték. Pathócsy *Miklós* volt az aradi javak megszerzője, ki nőül vevén Maróthy Ilonát, hozományul néhány aradi jószágot kapott. Maróthy János macsói bán legalább 1399. tett végrendelete értelmében elrendelte, hogy, ha örökösök nélkül húnyna el, Pálülését s Levelespatak és Csura aradi falvakban levő részjószágait Patowchi Miklós özvegye, Ilona (az ő nővére) örökölje³⁾. 1418-ban azonban a bán már tiltakozott az ellen, hogy P. *Imre* és Csuray János Keresztúr, Iregd, Hosszúaszó és Pálülése nevű aradi birtokait pusztítsák⁴⁾. 1448. Pathócsy *Miklós* mint szomszéd tanúskodott Molnári-pusztá ügyében⁵⁾. 1449. a család földesúr volt Csura, Buda, Iregd és Keresztúr aradi helységeiben⁶⁾. 1453. Irögdi P. Miklós homo regius⁷⁾. Pathócsy *Bertalan* 1479—1483. Szörény egyik bánja volt⁸⁾ és családját, úgy látszik, zavart viszonyok közt hagyta 1483-ban vagy 1484-ben történt halálával. Egyik fiát, Bertalant, Dormányi Miklós fogadta örökbe; leánya, *Orsolya*, Dóczynek zálogosította el anyai jogon nyert Apácza és Udvari nevű birtokait, *János* pedig olyképp vett föl Dóczytól 100 frtot, hogy ha azt a kikötött határidőre meg nem fizetné, Buda, Iregd és Keresztúr aradi falvakban levő javait veti zálogba⁹⁾. 1487-ben Arad megye alispánja volt P. János, kit a következő évben a király örökös szolgasággal fenyegetett azon esetben, ha Tompa Mihály kárát meg nem téríti¹⁰⁾. 1492-ben P. *Bertalan* fogadott apjától, Dormányi Miklóstól, az alattyáni, kéri és jánoshídi részeket kapta¹¹⁾. Ugyanő és Gúti Ország Lőrincz 1500-ban átengedte csálai palotáját Haraszthy Ferencznek¹²⁾, 1503. pedig az aradi káptalan előtt elismerte, hogy Haraszthy Ferencz neki 400 arany forintot lefizetett¹³⁾. Bertalan a politikai életben is résztvett s 1505-ben ő volt Aradvármegye egyik követe a rákosi országgyűlésen¹⁴⁾. 1504-ben P. *Bálint* özvegye (Csályay?) Orsolya Apáczát és Udvarit 1300 arany forinton örökre eladta *Dóczy* Imre özvegyének¹⁵⁾ Pathócsy Péter, ki Bertalannal osztozott a sződi váron¹⁶⁾. 1514. Dósa György, 1515-ben pedig Bakocs Tamás emberei ellen védte a Brandenburgi György által gondjaira bízott Hunyad várát¹⁷⁾. Bertalannak első feleségétől, ki Czibak-lány volt, *Miklós*, a másodiktól pedig *János* nevű fia született. — Miklós először Bethlen Erzsébetet, másodszer pedig Lévay Katalint vette feleségül¹⁸⁾; ezek egyikétől 1510. táján született fia, *Ferencz*, nagy szerepet játszott a XVI. század politikai változásaiban¹⁹⁾. Hatalmas uradalom várt reá. Nagybátyja, ki 1507. még mint szomszéd volt jelen Corvin János özvegyének Lippa és Solyos uradalmába való beigtatásá-

1) *Márki*, Csála és vára, 11. — 2) E család származásáról l. *Zsilinszky*, Századok, 1888., 612—4. és *Karácsonyi* (Történ. Ért. 1883., 153—163. és Századok, 1889. 121—130.) becces értekezéseit. Karácsonyi bebizonyította, hogy a család nem Békésből, hanem Aradból való. — 3) Dl. 8405. — 4) Dl. 10711. és *Haan*, 47. — 5) Tört. Adattár, II. 303. — 6) U.-o. II. 285. — 7) *Teleki*, Hunyadiak kora, X. 410. — 8) Dl. 18942. — 9) Dl. 18974. — 10) Dl. 19274. és 19391. — 11) *Nagy* Iván, IX. 153—4. — 12) Dl. 20907. — 13) Dl. 21214. — 14) *Katona*, XVIII. 425. — 15) Bálintot már 1485. mint nős embert említik. Dl. 19040. — 16) *Hazai* Okm. V. 399—403. — 17) *Századok*, 1888., 106—7. és Prantner s Künisch jelentése a müncheni lt-ban. — 18) Amazt *Nagy* Iván, IX. 154., emezt *Botka* (Új M. Múzeum, 1860., 122.) és *Karácsonyi* (Századok, 1889., 130.) említi. — 19) *Zsilinszky*, Patócsy Ferencz élete. Századok, 1888. 611—621. és 714—729.

nál s kit nemsokára (1511.) Pálülése birtokába igtattak be¹). 1536. megosztozott testvérevel, Miklós aradi főispánnal a jószágokon, melyek, Kabos Margittal való házasságából fiai nem születvén, ennek családjára szálltak. S reá szállott utóbb a gyulai és világosi uradalom is, úgy, hogy testvéreivel (Boldizsár, Gáspár, Miklós, Lajos, Bernát, Margit) Arad- és Zarándmegyék legnagyobb dynastái közé tartozott s Békésvármegye főispánja volt már, midőn atyja 1539. táján elhunyt²). — Öcscse, *Miklós*, 1542-ben szintén mint zarándi főispán szerepelt. Mindketten lelkes hívei Izabella királynénak; mit a kolozsvári országgyűlés is méltányolt, mert, 1542. érelyesen felszólt, hogy Pathócsy Ferencz továbbra is megtarthassa a gyulai és a világosvári uradalmat³). Ő maga 1543. Csura-Szombatot Móricz Péternek ajándékozta⁴). Uradalmait meglehetősen elhanyagolta, mert többnyire a királyné közelében kellett tartózkodnia, hol folytonosan ellenezte Martinuzzi terveit. E miatt «a barát» őt a szigorúsága miatt elkeseredett népi által elfogatta; csakhamar szabadon bocsátotta ugyan, az egyetértés azonban nem állt helyre. Midőn a Ferdinánd és Izabella között való alkudozások már-már eredményre vezettek, Pathócsy és nagybátyja, Petrovics Péter, Békés-, Arad-, Zaránd- és Temesmegyékben Martinuzzi terveinek meggátolására hadat gyűjtöttek, a szerződés aláírását azonban nem akadályozhatták meg. A testben-léleekben megtört ember sírva búcsúzott el Kassán a királynétól s kibékült a baráttal, ki I. Ferdinánd kegyeibe ajánlotta őt⁵), s még azon évben Pathócsy lovashadnagyai vették vissza Csálát a töröktől⁶). Lippa ostromában személyesen részt vett, a következő évben pedig 6500 frton s Bodókö várának átengedése mellett eladta a gyulai várat a királynak, ki Mágocsy Ferenczet nevezte ki kapitányul. Dombiratosot viszont Henyey Istvánnak vetette zálogba⁷). De még azon évben (1552. ápr.) elhunyt⁸), özvegyet és egy leányt (Zsófiát, Bebek Györgynét) hagyván maga után. Magvaszakadtával I. Ferdinánd 1563. nov. 30. Pálülését s ősei sasfészkét, Eperjest, Pethő Jánosnak s a Kerecsényieknek ajándékozta.

Ferencz testvére, *Boldizsár*, ki 1535-ben még beerte közönséges hatalmaskodással, az aradi káptalan javainak háborításával⁹), bátyjának halála után erősebben kezdett foglalkozni a politikával. 1556. Zarádnál Izabella és János Zsigmond érdekében táborba szállott, hogy megalkotni segítsen az önálló Erdélyt. Boros-Jenő, Dézna, Pankota és Csaba helyőrségét is a maga részére vonta. Hűségét a királyfi Zarándvármegye főispánságával jutalmazta s e méltóságot viselte még 1564-ben is. Saját s testvérei jószágait Ferdinánd már korábban elkoboztatta; csupán Pathócsy Jánost említik még 1561-ben keresztúri birtokosul. Vele záródik Aradban e nagyfontosságú család története.

Pászthory Jánosnak Ferdinánd 1552. megígérte, hogy, ha visszaveheti, csálai jószágait visszaadja¹⁰). 1561-ben csakugyan Panád, Alsó-Csála, Kő és Sáregyház földesurai közt találjuk őt.

Perényi, Abaújból származó nagyhírű család, mely II. Endre idejétől kezdve mind nagyobb javakat szerzett. Perényi *Imre* nádor 1516. jún. 6. olyan szerződésre bírta a Lippa és Solymos uradalmáért versengő Szapolyay Jánost és Brandenburgi Györgyöt, hogy Szapolyay e várakat

1) *Fábián*, I. 249. — 2) *Szilágyi*, Erdélyi országgy. eml. I. 130—2. — 3) *Rácz*, Zaránd, 12. — 4) *Tört. Tár*, 1880., 267. — 5) *Istvánfy*, Hist. 27. könyv, 302. — 6) NRA. fasc. 822. nro 3. — 7) Az évre nézve I. Zsilinszky tanulmányát. (Századok, 1888., 728.) — 8) *Lib. Reg.* 543—4. — 9) *Tört. Tár*, 1890—353. — 10) NRA. fasc. 798. nro 2.

rossz szó nélkül visszaadja az őrgrófnak, kitől viszont 22,000 forinton ő, a nádor veszi meg ez uradalmakat¹⁾. György az országbíró előtt azonnal el is adta Solymost és Lippát Perényinek²⁾, ki azonban pár nap múlva már Szapolyay Jánosnak és Györgynek Sárosvármegyében levő Sáros nevű váráért s 11,000 forintért mindjárt átengedte azt³⁾. Az 1519. elhunyt nádor

Perényi-czímer.

fiai közül Péter 1527-ben anyja, Báthory Borbála jogán, megkapta I. Ferdinándtól Gyulát, Sombolyt és Boros-Teleket⁴⁾. Mint temesi comes és a délvidék főkapitánya, érdekelve volt a Maros vidékén; 1528. Ferdinánd ellenében, ő is részt vett Lippa ostromában, de sikertelenül⁵⁾. Egyik királynak sem volt őszinte híve s mint koronaőr, a szent koronát kiszolgáltatta mindkettőnek, sőt maga is vágakozott reá. Zarándmegyei javain, melyek úgyszólván csakhamar idegen kezekre kerültek, alig tartózkodott s így a reformationnak, melyet az elsők közt vett föl, csak pályája kezdetén, temesi comes korában lehetett a Maros vidékén való terjesztője. Nagyműveltségű s a renaissance-nak hódoló főúr volt, kit a protestáns vallástörténelem magyar János-Frigyesnek nevez⁶⁾.

Perseghy Demeter és Balázs 1449. ápr. 26. tanúk voltak Molnaispuszta ügyében⁷⁾.

Pethő (Gersei) *István*, Sződi Pető fia, már 1449-ben Sződi egyik birtokosa⁸⁾. Családjá, a Nádassyak és nádasdi Ongorok rokona, Zsigmond király korában kezdett emelkedni. 1498-ban Pethő László Corvin Jánosnak egyik várnagya volt Solymoson⁸⁾. A sződi kastélyt a családtól Ongor János vajda erőszakosan elvevén, 1506. okt. 29. II. Ulászló gersei Pethő János, György és Ferencz kérelmére ezt és tartozékait (Aradban Mácsalaka, Zábrány és Kasza, Csongrádban Szer és Szent-György, Temesben Hodos, Csanádban Mágócs és Kútas, Krassóban Agyagos és Ménes, Kévében Barlad falvakat) ismét visszaadta nekik⁹⁾ s a budai káptalan már a következő évben bevezette őket¹⁰⁾. *János* Ulászló feleségének, Annának udvarmestere volt, majd az árván maradt királyi gyermekek nevelését vette át és címerébe e gyermekek arcképeit is megkapta. A király 1507-ben a miatt is dícsérte, hogy az egész magyar történetben nincs nyoma valamely Pethő hűtlenségének¹¹⁾. Testvére, *Ferencz*, még 1518-ban is nyárrévi közbirtokos volt¹²⁾. 1551-ben rövid ideig Ferencz fia, *János* volt Lippa kapitánya; a rácz lakosok fenyegetése következtében azonban kénytelen volt odahagyni a várat, melyet azután Ulemán pasa szállott meg. Utóbb kassai, majd komáromi kapitány, soproni főispán, főpohárnok, kamarás, tanácsos, végre a dunamelléki hadak főkapitánya lett. Övé volt Aradban Háromfűlű, Deszk, Bikács, Ménesi, Sződi, Nyárrév, Zábrány, Bandarlak és Hidegkút egy része¹³⁾. 53 éves korában, 1578. január 22. hunyt el¹⁴⁾. 1561-ben Pethő Péternek Aradban Szent-Pál, Gyelid, Ároki, Deszk, Bike, Bikács, Sződi, Nyárrév, Zábrány, Bandarlak és Hidegkút,

1) Münchener It. fasc. 49. nro 393. — 2) Dl. 22772. — 3) Dl. 22779. — 4) *Kaprinay-kéziratok*, 4r. 28. k., 11. l. — 5) *Verancsics*, Összes művei, II. 29. — 6) *Balogh*, Prot. egyháztört. 39—40. — 7) *Tört. Adattár*, II. 285. — 8) NRA. fasc. 30. nro 36. — 9) *Haszai okm.* V. 397—399. — 10) U.-o. 399—402. — 11) *Buday*, Lex. III. 107. — 12) Münchener It. fasc. 39. nro 296. — 13) *Fábián*, I., 22. — 14) *Nagy* Iván, IX. 264.

Ferencz és Ráskay Margit fiának, Gáspárnak pedig Gyelid és Ároki falvakban voltak részei. A török hódítás következtében a család a dunántúli javakra vonult vissza.

Pethőházy Miklós és János 1475. résztvett az aradi Patak-vár ostromában¹⁾.

Petőfy Balázs liki nemest, ki 1484-ben özv. Ongorné kúriáján lakott, Aradvármegye bizonyosága szerint Muthnoky Dénes sződi várnagy nem verette és nem sebesítette meg²⁾.

Petres (Bernolthi) Benedeket 1449. királyképeül jelölte Hunyadi János a Háromfűlűbe való beigtatáshoz³⁾. 1455-ben Petres János volt Aradmegye alispánja⁴⁾.

Petrovics (Suraklini)-család Pozsegamegyéből származott át a Tiszán túl levő részekbe s Erdélybe. Aradvármegyében a család egyetlen-egy tagja, *Péter* szerzett jószágot. 1514-ben a temesvári csatában, Dósa György elfogatása által tűnt ki először. A történelemben mint János-Zsigmond egyik gyámja, temesvári comes, Martinuzzi politikájának fő ellensége s mint az «első magyar kálvinista» tűnt ki. 1531-ben lippai várparancsnok volt s kevéssel azelőtt (1528.) szerezhette meg Csála várát és uradalmát. Azonban 1535-ben már János király elvette azt tőle s Podmaniczky Jánosnak adta⁵⁾ és keményen ráírt Petrovicsra, ki az aradi káptalan némely jószágát háborgatta⁶⁾. Petrovics azonban Csála ura maradt egészen 1539. szept. 18-ig, midőn a csálai várba hívott aradi kanonokok előtt a várat és uradalmát nővéreinek, Annának (özv. Lévay Zsigmondnénak), Fruzsínának (özv. Russóy Jánosnénak) s Katalinnak (özv. Pathócsy Miklósnénak) és Lévayné két leányának, Annának és Dorottyának, végre özv. Kálvay Ferencznének s fiának Albertnek örökáron eladta 6000 frtért⁷⁾. Mikor azonban Ferdinánddal Izabella királyné egyezkedni kezdett, egyik tanácsosa, Kendy Ferencz, már 1544. jan. 22. azt javasolta Ferdinánd követének, Bornemisza Pál veszprémi püspöknek, hogy a király Petrovicsot, ki Munkácsot szerette volna, Temesvárért Zsidóvárral és Csálával elégítse ki⁸⁾. Nem-ugyan Ferdinándtól, de Izabella királynétól valóban meg is szerezte ő 1548. jún. 9. a néhai Haraszthy Ferencz hűtlensége s a Korsai Csorba Ferencz magtalan halála következtében a kincstárra szállt Csála várát s uradalmát (mind a két Csála, Pél, Bartaháza, Kovászi, Panád, Cserfalva, Gyarak, Kevi, Keresztúr, Deszk falut Aradban, továbbá Tergovistytét Temesben s a szőrényi Zsidóvárhoz kapcsolt Nadrágot és Zidiniczt) s az aradi káptalan őt e javakba június 20. ellenmondás nélkül be is igtatta⁹⁾. 1549-ben Csálában Ujhelyi János volt a várnagy¹⁰⁾ s úgy látszik, ő tőle is foglalta el a várat 1550-ben Martinuzzinak Petrovics ellen küldött serege¹¹⁾. A következő évben rokonának, Pathócsynak lovasai kikergették ugyan onnan a törököket, uradalmát azonban többé nem használhatta. Az 1552. évi 23. törvényczikk összes adományleveleit megsemmisítette. 1554-ben Konstantinápolyba küldött követe hiában sürgette a viszonyok javítását s egyebek közt Fellaknak, Lippának és Csálának magyar kézre való visszabocsátását. 1556-ban Erdélybe sereggel nyomult ugyan s kieszközölte az

¹⁾ Dl. 17660. — ²⁾ Dl. 19001., 19098. — ³⁾ Tört. Adattár, II. 283—4. — ⁴⁾ *Csánki*, I. 786. (Nagymihályi lt.) — ⁵⁾ NRA. fasc. 1019. nro 7. — ⁶⁾ Tört. Tár, 1890. — 353. s Tört. Adattár, III. 87. — ⁷⁾ *Fábián*, I. 214—5. — ⁸⁾ *Horváth*, Fráter György, 204. — ⁹⁾ *Tört. Adattár*, III. 302—5. *Rácz*, 114—7. *Fábián*, I. 151—2. — ¹⁰⁾ *Szirmay*, Ugocha, 73. — ¹¹⁾ *Horváth*, Fráter György, 265—6.

erdélyi nemzeti fejedelemség megalapítását; a következő évben azonban, 70 éves korában, 1557. okt. 13. vagy 15¹⁾. meghalt az ősz államférfiú és katona. Gyermekai nem maradtak.

Péter, Sixtus fia, Gál és János atyja, 1290—1339. simándi nemes²⁾.

Pilethy Mihály 1561. kaszai birtokos.

Podmaniczky (Podmanini) László fia, Mihály s néhai P. László leányának, Margitnak és Mesztegyői Szerecsen Györgynek leánya, Szerecsen Anna, Giskra János özvegyével együtt perelt 1503-ban Bánffy Jánossal Solymosvár miatt, melyre Giskra János öröksége fejében tartottak igényt³⁾. — 1508. P. János és Razvinai Horváth János Ötvenablakát⁴⁾, 1535. pedig János királytól addig is, míg jobb akadna, Csála várát kapta⁵⁾. Testvérével, Ráfaellel együtt a Vág völgyében az ú. n. Zsolnavármegyét alakította, honnan folyton dúlták Sziléziát és Morvát. 1542. Ferdinánd száműzte őket, de csak akkor dőlt meg a hatalmuk, mikor összevesztek egy Sziléziából rablott szép leány fölött, várukat, Beszterczét pedig elfoglalta a leány bátyja. Mindkét Podmaniczky magtalanul halt meg. A bárói rangot a prusszinoviczi és aszódi ág szerezte meg.

Pongrácz (Dengelegi) *János*, 1462—76. erdélyi vajda, Mátyás egyik jeles vezére, a királytól az Erdőhegyiek elkobzott javait kapta; ő azonban ezeket (Erdőhegy, Görhe, Szenteskirály, Sebred, Köbli, Hegenháza) 1472-ben Csentey Benedeknek ajándékozta⁶⁾. Pongrácz 1475-ben Lippa egyik várnagya volt⁷⁾. Mátyás király és Beatrix lakodalmán (1476.) hirtelen halt meg. Özvegye, Erzsébet, már 1483. perelt fia, *Mátyás* nevében a Bánffyakkal, kik az őket zálog címén illető Lippa várat és mezővárost s Töviskvár falut solymosi és borzliki várnagyaik által elfoglaltatták⁸⁾; ő-maga azonban 1484. a Bánffyak idézésére nem jelent meg⁹⁾. 1486. a budai káptalan megidézte Ujlaky Lőrincz herczeg

Pongrácz János pecsétje.

nejét, Pongrácz Mátyás leányát, Katalint, mivel nem fogadta el azon zálogösszeget, melyért Bánffyék Lippa várat és várost nagyatyjának elzálogosították s Lippát nem adta vissza tulajdonosainak¹⁰⁾. Bánffyék ekkor erőszakkal vették vissza Lippa várat, a mi nem akadályozta II. Ulászlót, hogy az 1497. évi országgyűlésen ezt nyíltan kimondó Pongrácz Mátyást hazugnak ne bélyegezze¹¹⁾. — A család azonban nem vesztett el minden tért Arad-Zarándban. Az ifjú Pongrácz *Kristóf* 1561. basarági földesúr volt; 1566. kiváló részt vett Gyulavár védelmében, mely alkalommal párbajban ölte meg őt egy török.

Porkoláb (Östeleki)-család 1478. a gyarmatiak szomszédja¹²⁾. András 1484. tanú az iratosi hatalmaskodás ügyében¹³⁾. Miklós 1510. szállótulajdonos Pálulése vidékén¹⁴⁾. Dénes 1554. Talpas ostrománál esett el. Özvegyének Tótfaluban, Város-Kesziben, Talpason, Ökörítőban, Tolmácson és Barakonyban 1561-ben 17 portája volt.

Porteleky Benedekné, Vácsonyi Mátyás özvegye, a maga és gyermekei (Porteleky Mátyás és Gáspár, valamint Vácsonyi Ilona) nevében

1) *Szilágyi*, Erdélyi Országgy. eml. II. 25. — 2) *Zichy-okm.* I. 552. — 3) *Dl.* 21224. — 4) *Dl.* 21848. — 5) *NRA.* fasc. 1019. nro 7. — 6) *Csánki*, I. 750. — 7) *Dl.* 17660. — 8) *Dl.* 18791. — 9) *Dl.* 18896. — 10) *Dl.* 19129. — 11) *Dl.* 20629. 12) *Dl.* 18042. — 13) *Dl.* 19048. — 14) *Müncheni* lt., rl. rész.

1522. márcz. 22. az aradi Csolton levő részjóságait elcserélte az aradi káptalan zarándi Nagy- és Kis-Sáros nevű egész falvaival¹⁾.

Pósa (Szeri)-család őse Pósa, kinek fia *János* 1290-ben rábírt a Csanád-nemből való kiskorú Pált, hogy tiltakozzzék Simánd eladatása ellen²⁾. E János fia lehetett Szeri *Pósa*, 1325. sebesi és élyedi várnagy, 1330. harami főispán³⁾. Aradban ő a Csanád-nemzetség birtokainak rovására terjeszkedett. Már 1326. eltiltotta a vele egy nemzetségből származó Og és Bor fiait, hogy Illésmonostort elidegenítsék⁴⁾. 1343. Pósa mester krassói főispán szolgája, Baky Péter, az aradi káptalan előtt az ellen tiltakozott, hogy Rajky Lukács az érsomlyói vár több birtokát elfoglalta⁵⁾. Nyílt perben állott ekkor már, Ároki birtoka miatt, Sándor fiával, Péterrel s társaival is, ez ügyben azonban 1342. okt. 13. halasztást kapott⁶⁾. 1344. ápr. 24. Szeri Pósa, János és God mesterek az aradi káptalantól négy évre 20 lippai márkáért bérbe vették a Tisza mellett levő Morotva-halasztavat⁷⁾. — Szeri Pósanak öt fia maradt; László, János, Balázs, István és Miklós⁸⁾. Unokája lehetett egy másik Szeri *Pósa*, kinek fia, *Péter*, 1418. az aradi Fejéregyház és Szécsény betelepítését Fejéregyházy Benedekre bízta⁹⁾. 1446—9. Kebles, 1450. Simánd és Földvár, 1463. Kasza, Kér, Ároki, Belső- és Külső-Zábrány, Nyárrév, Cseralja, Kis-Kér, Giroltfalva, Árpatarló, Hidegfő és Pappfalva¹⁰⁾, 1471. Martoni még az ő családjának jóságga¹¹⁾. Az 1463-ban említett jóságokat «nagyaságos» *István* úr, Szeri Pósa fia, szorúlt helyzetében 2000 forintért a Forgáchoknak és Maczedóniayaknak zálogosította el. Pósa János 1471-ben meghalván, fiú-ágon magvaszakadt; 1472-ben néhai Pósa György leánya, Anna, továbbá Maczedoniay János, Forgách Felix s a Szeri- és Geszthy-nemesek János úrnak több csongrádi és Bike, Kér, Elzen, Bodorlaka, Deszk, Háromfűlű, Nyárrév, Tót-Hodos, Zábrány és Kasza nevű aradi falujára igényeiket fenntartották¹²⁾.

Pörségny Benedek 1449. királyemberül volt jelölve a háromfűlű igtatás alkalmával¹³⁾.

Pöstitócsy (Pevstoch) János fiának, Miklósnak, Mihály aradi prépost 1384. megengedte, hogy Arad mv. határában Szent-Péternek emberemlékezet óta elhagyott templomát saját költségén helyreállíthassa¹⁴⁾.

Ragyvay Simon 1559. augusztus 1. Radnán részjóságot kapott I. Ferdinándtól¹⁵⁾.

Ravazdy (Asszonylakai) *Péter* 1454. mint szomszéd volt jelen Hunyadi Jánosnak a kerekegyházi uradalomba való beigtatásánál¹⁶⁾. Özvegye, Ilona s fia, *Miklós*, 1466. Garay-Jánossal s Péterrel az aradi Kisfalud birtoka miatt egyezkedett¹⁷⁾. E Miklós 1475. Pongrácz János nemes szolgája volt¹⁸⁾. 1497. feleségéül Keczer Annát említik¹⁹⁾. 1498. *Péter* és testvére, Miklós, fát adtak az aradi templom építéséhez s u.-a. évben mint királyemberek is szerepeltek²⁰⁾. 1505. Péter mint szomszéd jelent meg Ugray Jánosnak a temesi Gyarmatba való beigtatásánál²¹⁾. Az ezévi országgyűlésen ő volt Arad egyik követe²²⁾. 1507. Péter úr mint szomszéd vett részt Pethőék-

1) *Adattár*, III. 85—7. — 2) *Zichy-okm.* I. 557. — 3) *Anjouk.* okm. II. 196. — *Kovachich*, Suppl. ad vest. com. I. 272. — 4) *Anjouk.* okm. II. 259. — 5) *U.-o.* IV. 321. — 6) *U.-o.*, 268. — 7) *U.-o.*, 412. — 8) *U.-o.* 268. — 9) *Sztáray-okl.* II. 192. — 10) *Dl.* 15897. és *Csánki*, I. 787. — 11) *Forgách-lt.* *Csánki*, I. 787. — 12) *Dl.* 17282. — 13) *Adattár*, II. 283—4. — 14) *Dl.* 7064. — 15) *Lib. Reg.* Ferd. 407. — 16) *Haan-Zs.* 69. — 17) *Erdélyi muzeum.* Tört. Tár, 1890., 114—5. — 18) *Dl.* 17660. — 19) *Dl.* 20623. — 20) *Tört. Adattár*, 1872., 379—81. *Dl.* 29891. — 21) *Újhegyi-lt.* III. 27. — 22) *Kovachich*, Suppl. II. 336.

nek a sződi uradalomba való bevezetésén¹⁾. 1510., mint sági földesúrnak, határvillongása volt Dóczy Ferenczczel²⁾, kivel 1511. is perelt, de ekkor választott bíróságra bízták ügyöket³⁾. 1513—14. Asszonylakán György őgrófnak egy, a Maroson lehajózó jobbágyát elfogatta és — a vám megtagadása miatt — csak 12 frt. váltsággal akarta szabadon bocsátni⁴⁾. A nagylaki csatában még azon évben május 28. a parasztok fogságába esett Péter úr, kit azután a fölkelők kegyetlenül megöltek⁵⁾. Özvegye, Mártha és fia, *Fános*, bosszút akartak állani megkínzóján s gyilkosán, Kis Lőrinczen, kit pedig még 1508. épen Ravazdy Péter szabadított ki a gyulai várkapitány rabságából s kit földbirtokkal és szabadossággal is jutalmazott. Most elfogatta János úr a hűtelen jobbágyot s a királynak 1515. decz. 21. és 1516. jan. 16. kelt rendeletére sem bocsátotta szabadon⁶⁾. Ezen Ravazdy Jánostól Ferdinánd 1559. jún. 1. elvette s továbbadományozta Fűpereget, Tompát, Kurta-Fejéregyházát, Batonyát s Baktornyát⁷⁾. Mindamellett 1561. még részjószágai voltak Kesziben.

Répás (Ségi, vagy Pörségi)-család 1466. óta szerepel Aradban⁸⁾. Répás Mátyás 1485—95. Aradvármegye esküdtje volt⁹⁾.

Rozgonyi István 1439. a Harapki Bothosokkal együtt kapta Albert királytól a hűtelen Mihály rácz vajdától elkobzott Sárszót és Keszit. Feleségétől, Szentgyörgyi Czečiliától, a galambóczi hősnőtől született fia, János fiát, István aradi főispánt 1519. a maguk világosvári uradalmában osztályos atyafivá fogadták a Báthoryak¹⁰⁾.

Russóy János özvegye, Fruzsina, 1539. megvette Petrovicstól a csálai uradalom egy részét, de csak pár évig volt az övé¹¹⁾.

Sár Domokos 1318. jún. 7. kapta Károly-Róberttől az aradi Fülöpteke és Rigácsteleke nevű földeket, melyekbe őt az aradi káptalan jún. 14. már beigtatta¹²⁾. Sár Pál 1335. szept. 20. az aradi káptalan előtt kétségre vonta Balázsnak, Tamás fiának nemességét¹³⁾.

Sárosy, l. a zarándiak közt.

Sebesy (Dawchi) János 1507. mint szomszéd volt jelen Corvin János özvegyének Lippa, Solymos és Pálfülése kastélyaiba való beigtatásánál¹⁴⁾.

Séghy Ambrus 1475—1489. aradi szolgabíró volt¹⁵⁾. 1510. S. Kelemen pátlúlesi szőlősgazda¹⁶⁾. 1532. Zarándvármegye — a Massayak ellenében — Őstelek jogos birtokosának jelenté ki Kemecei Séghy Pált¹⁷⁾.

Serjényi Máté 1449. királyemberül volt jelölve a háromfülűi ígtatáskor¹⁸⁾. Pál 1561. Két-Sopron és Ivánháza földesura. Rokona lehetett Miklós, ki 1566. hősiek részt vett Gyulavár védelmében.

Simonfy-család 1479. ellőfalvi (aliqsi) birtokos¹⁹⁾. Miklós 1485. Köblősről írta magát²⁰⁾.

Sizman Ferencz magvaszakadtával Gyorok aradi falut I. Ferdinánd 1559. aug. 1. Zagyva Simonnak adta²¹⁾.

Somlyay László 1481—9., az idősb Mihály 1489—91., az ifjabb 1491—1518. és Ferencz 1507. aradi kanonok volt, kétséggkívül aradi birtokos családból.

1) *Hazai Okm.* V. 399—403. — 2) *Dl.* 22061. — 3) *Dl.* 22170. — 4) *Müncheni-lt.* A solymosiak kérelme. — 5) *Márki*, Dósa, 122. és *Künisch* jelentése, 2. l., müncheni lt. — 6) *Müncheni lt.* XLVI. 371. és XLIX. 391. — 7) *Lib. Reg.* Ferd. 411. — 8) *Dl.* 29826. — 9) *Dl.* 19040., 19470., 19589., 20343. — 10) *Dl.* 23295. — 11) *Márki*, Csála, 9—10. — 12) *Anjoukori okm.* I. 473—4. — 13) *Hazai okl.* 206. — 14) *Müncheni lt.* XXVIII., 214. — 15) *Dl.* 16670., 19083., 19470. — 16) *Müncheni lt.* — 17) *Böloni-lt.* Nro 17. B. — 18) *Adattár*, II. 283—4. — 19) *Pesty*, Krassó, III. 451. — 20) *Dl.* 19083. — 21) *Lib. Reg.* Ferd. et Max. 414.

Somosy, l. a zarándiak közt.

Sövényi László 1454. V. László királyember-jelöltje Hunyadinak a kerekegyházi uradalomba való beigtatásánál¹⁾.

Stanissa (Váradjai) András és Péter 1507. mint szomszéd volt jelen Pethőéknek a szödi uradalomba való bevezetésénél²⁾.

Surky Sandrinus 1449. mint «comprovincialis» tanúskodott Molnaispuszta ügyében³⁾.

Szakács (Sekacz) Mihály lippai nemes kiváltságai iránt, melyeket János királytól nyert, Izabella királyné 1540. tiszteletre intette a lippai tanácsot⁴⁾. V. ö. Bereczkfy, 291—2. l.

Szapolyay Benedeknek, a család ősapjának fia, Tamás (1350—8.) mint csanádi püspök működött ugyan már e vidéken, igaz fényt azonban csak Mátyás király idejében nyert a család. Aradban István nádor fia, *János* szerzett jószágot. Szepesváron 1487. született; már 1510. erdélyi vajda volt s a nemesség vezére, főkép Dósa leveretése után. E háborúban a parasztoktól Solymos és Lippa várát is elfoglalta és 1516. csak a német-római császár s a magyar és lengyel király közbenjárására bocsátotta ismét vissza György brandenburgi örgrófnak, ki azonnal Perényi nádornak, ez pedig neki adta el a két várát s uradalmát. Érthető tehát, miért támogatta őt oly lelkesen Arad- és Zarándvármegyék nemessége, midőn a mohácsi veszedelem után Tokajban a királyválasztásról folyt a tanácskozás. A Dóczyak, Báthoryak, Bebekék, Czibakok, Petrovicsok, Glesánok, Bodók, mindannyian aradi urak, buzgó hívei voltak. 1526. nov. 10. az aradiak élénk részvétele mellett koronázták királylyá s már a következő évben, Cserni Jován lázadása leverésében, bőven tapasztalhatta a király az aradiak hűségét, mely futásának szomorú napjaiban sem tört meg. Ezt azzal jutalmazta János király, hogy 1529. sz. kir. rangra emelte Lippát, hol azontúl is többször tartózkodott. Az 1538. nagyváradi békében az általa szerzett javakat is biztosította családjának. — 1539. nőül vette Zsigmond lengyel király leányát, Izabellát, kitől János-Zsigmond nevű fia született. A király 1540. júl. 22. elhunván, Szulejmán szultán 1541. aug. 29. Erdélyre szorította a Szapolyay-ház uralmát s Izabellának és fiának székhelyül Lippát, illetőleg Gyulafejevárt jelölte ki. Ez időtől kezdve egészen a török hódításig (1552.) Lippa királyi birtok gyanánt szerepelt és virágzásnak indult.

A Szapolyay-czímer.

Szállás comes, Moka fia, 1290. többedmagával megvette Csanády Dénestől Simándot. 1339-ben Kozma, Miklós és Simon nevű fia élt⁵⁾.

Szász (Ségi) András és Ambrus 1485—1487. aradi szolgabíró⁶⁾ és ségi földesúr volt.

Szegedy (Zygedy) 1485. zádorlaki birtokos⁷⁾.

Szentgyörgyi (Bazini) György gróf, egy 1209 óta gyakran emlegett család tagja, nőül vevén Bothos András leányát, ipának fiúutód nélkül való halálával 1455-ben V. Lászlótól megkapta a Bothos-uradalom

¹⁾ Haan-Zs. 68. — ²⁾ Hazai okm. V. 399—403. — ³⁾ Adattár, II. 303. — ⁴⁾ Új helyi-lt. II. 37. — ⁵⁾ Zichy-okm. I. 550—6. — ⁶⁾ DL. 19078., 19083., 19244., 19274. — ⁷⁾ DL. 19040.

felét. Ez uradalom Valkóban 18, Szerémben 5, Bácsban 2, Aradban 8, Csanádban 9 s Baranyában 1 faluból állott¹⁾. A Bothosok és Szentgyörgyiek régi hívei voltak a Habsburgoknak. Györgynek atyja, György, 1438—9. koronaőr volt s ő juttatta 1439. Erzsébet özvegy királyné kezére a koronát; fia, az itt említett György, kit V. László ekként kitüntetett, 1459-ben III. Frigyes császárhoz pártolt át, mire Mátyás megfosztotta javaitól. Később ugyan erdélyi vajdává tette Györgyöt a király s másodszer is megkegyelmezett neki, midőn Erdélyben önmagát kiálttatta ki királyúl, a Bothos-javakat azonban többé nem adta neki vissza. (L. Bothos, Herczegh).

Szentmiklós-családnak 1484 óta van emlékezete²⁾. Ősi fészke az aradi Szent-Miklós. Kozma 1507. mint szomszéd vett részt a Pethőknek Sződibe való beigtatásánál³⁾. 1510. ugyanőneki Pálülése hegyein is volt szülleje⁴⁾. 1561. Sz. Balázsé Szent-Miklósnak és Ellősfalvának egy része is.

Szenttamás-család, mely már 1479. Kerekiről írta magát s akkor Zaránd nemesei közé tartozott⁵⁾, csakhamar Aradba származott át, hol az apáczaí és udvari igtatásnál Sz. Barnabás és Tamás homo regiusúl volt jelölve⁶⁾. 1510. Tamás még élt és Jánossal együtt szülleje volt Pálülésén⁷⁾. Ezen Jánost 1517. mint aradi szolgabírótl említik⁸⁾. 1510—17. Erdőkerekinek írta magát a család.

Szeri-Pósa, I. Pósa, 331. I.

Széchenyi Tamás mester, Farkas nógrádi főispán fia s Bota unokája, 1318—1330. Arad-, Bács-, Csongrád-, Közép-Szolnok-, Bars-, és Szerémmegye főispánja, a kunok bírása, majd tárnokmester és erdélyi vajda, Hasznos és Solymos várnagya, végre országbíró. Mint ilyen hunyt el 1354-ben. Családjának valószínűleg ő szerezte meg az aradi javakat. 1341. okt. 6. a Tamáshidával szemben fekvő Endrelakát átengedte Lőrincz fiainak a gömöri Csamatelekért és Konrádföldéért¹⁰⁾. Két fia maradt: Mihály, budai prépost, majd váci s végül egi püspök († 1377.) s Kónya Miklós szörényi bán és pozsonyi főispán¹¹⁾. Ez utóbbinak fiai, Frank mester, szörényi bán és zólyomi főispán, valamint Simon mester 1388-ban Krassó-, Temes-, Keve- és Aradmegyében fekvő birtokait elcserélte Zsigmond királlyal¹²⁾; 1389. azonban Mária királynétől az aradi Györgytelek falut kapták¹³⁾.

Székely Miklós 1443—4. Aradvármegye alispánja volt.

Székely (Vajai) Balázs 1559. máj. 30. Tövisgyházon és Újfaluban, jún. 1. pedig Két-Sopronban s néhány csanádi faluban kapott részjóságot I. Ferdinándtól¹⁴⁾. 1561. Sz. Péter kétsoproni földesúr.

Székelyszeghy Antal 1497. Arad egyik alispánja volt¹⁵⁾. 1498-ban embereivel Csolton és Ségen 200 aranyra rugó kárt okozott az aradi káptalannak¹⁶⁾. 1548., mint homo regius, Sz. János adta át a csálai vár uradalmát Petrovicznak¹⁷⁾.

Szigethy András 1485. zádorlaki nemes volt¹⁸⁾.

Szilasy, I. a zarándiak közt.

Szilágyi (Horogszegi) *Mihály* unokaöcscseitől, Hunyadi Lászlótól és Mátyástól 1456-ban, V. László király temesvári látogatása alkalmával,

1) *DL* 14942. — 2) *DL* 18932. — 3) *Hazai okm.* V. 399. — 4) *Müncheni-lt.* — 5) *DL* 30219. — 6) *DL* 19040. — 7) *Müncheni-lt.* — 8) *Fábián*, I. 208. — 9) Bővebben e könyv 144—5. lapján. — 10) *Anjouk. okm.* IV. 148—155. — 11) *Nagy Iván*, XII. 343—4. *Wagner*, Collect. geneal. II. 130—8. — 12) *Pesty*, Szörényi bántság, I. 266. — 13) *DL* 7539., 7555. — 14) *Lib. Reg.* 392—3., 411. — 15) *DL* 20573. — 16) *Adattár*, 1872., 379—81. — 17) *Rács*, 116—7. — 18) *DL* 19040.

kapta Világosvárt több faluval. 1458. márcz. 19. és május 14. már mint az ország kormányzója jelent meg Szilágyi Mihály Lippán¹⁾, melyet emberei már az 1457. évi forradalomban megszállottak²⁾. Varjast 1458. mint kormányzó adta a kalodvai pálosoknak. De még azon a nyáron elfogatta és Világos várába záratta őt öcsöce, Mátyás király, s onnan csak 1458. nov. 28. szabadult ki. Mátyás különben 1459. szept. 9. visszaadta zarándi javait³⁾. Az öreg hős 1460-ban, mint hadi fogoly, Konstantinápolyban a vérpádon végezte életét. Özvegyénél, Báthory Margitnál a király 1461-ben Diód- és Világosvárt s Túr és Varsány városokat továbbra is meghagyta az azokból szedett királyi ötveneddel együtt; továbbá nász- és jegyajándéka s minden egyéb követelése fejében, melyet férje után támaszthatna, Világosvárat Meszttel s azok uradalmával együtt, végre Túr s Varsány városokat 7000 aranyforintért a kincstár által zálogba vétette, más szóval — a nevezett összeg erejéig — magára vállalta Szilágyi Mihály adósságainak kifizetését⁴⁾. Mikor az özvegy 1464-ben Bánffy Pálhoz ment nőül, a kincstár Szilágyi uradalmait a Báthoryaknak adta el. Ugyanakkor azonban földesasszonyná tette Aradban saját édes anyját, Szilágyi Erzsébetet is, ki különben a férje után örökölt Ötvenablakában s egyéb helyeken mint tulajdonában intézkedett⁵⁾. 1463. Dombegyháza, Kupa, Batonya, Donátornya és Szentetornya falukat s Kerekegyház és Nagyfalu felét ajándékozta neki, az oklevél szavai szerint «mind Aradvármegyében»⁶⁾. A következő évben a donátornyaiak még panaszkodtak, hogy őket, kik Szilágyi Erzsébethez tartoznak, a varjasi határban levő rétjeiken a Jaksicsok háborgatták⁷⁾. A nagyszony, kit a történelem és költészet egyaránt dicsőkörral övez, 1484. táján hunyt el s birtokait a kincstár örökölte.

A Szilágyi-czímer.

Sződy-család 1438. sződi birtokos⁸⁾.

Szuhay Miklós neje, Országh Katalin s gyermekeik, Katalin és János részére, II. Ulászló 1495. az Országh-féle aradi javakból kiadatni rendelte a leányegyed⁹⁾.

Tamás, György fia, 1290. simándi nemes volt; 1339. Sebestyén és Péter nevű fiai éltek¹⁰⁾.

Tar (Tótváradjai) Tamás fiai, Mihályt, Balázst és Mártont, Izabella királyné 1549. febr. 2. megerősítette Tótváradján levő házukra nézve a régi királyoktól nyert minden kiváltságukban¹¹⁾.

Tarcsay (Tótselymesi) *János*, 1490. brucki kapitány, 1505. a székeliek ispánja, Aradmegyében 1494-ben számos jószágot kapott özv. Dóczy Imrénétől; II. Ulászló azonban meghagyta az aradi káptalannak, hogy az erről szóló bevallást addig ki ne adja, míg az országbíró küldöttei az ügyet meg nem vizsgálják¹²⁾. Ugyanakkor őt és feleségét, Bethlen Sárát, kinek kezével a Bethlenek zarándi javaira igényt támasztott, elmarasztalta a Dóczy Imre hagyatékához tartozó Bethlenői, Seprős, Bodon és Csókás-telek falvakban Véglesi Justh András ellen elkövetett nagyobb hatalmas-

¹⁾ *Mátyáskori* dipl. eml. I. 15—16., 25—26. — ²⁾ *DI.* 15423. — ³⁾ A milánói követ jelentése szerint »Li vien conceduto el suo honor, el Contado de Bistrize et tutto quello perpetualmente el Re li havea dado, et luy de restituere *Lippa et il castello*, che havea et ha in suo manj« stb. (Dipl. Eml. I. 65.) Lippa helyett kétségtelenül Világost kell érteni. — ⁴⁾ *DI.* 15567. — ⁵⁾ *DI.* 15836. stb. — ⁶⁾ *DI.* 15814. *Haan*, 71—2. — ⁷⁾ *DI.* 16153. — ⁸⁾ *Szűray*-okl. II. 344. — ⁹⁾ *DI.* 20343. — ¹⁰⁾ *Zichy*-okm. I. 551. — ¹¹⁾ *Fábián*, I. 147—8. — ¹²⁾ *DI.* 20154.

kodás miatt¹⁾. Csak leányai maradtak; Katalin Podmaniczky Mihályhoz, Lucza egy Hagymásyhoz ment férjhez. Tarcsay *Ferencz* 1504. özv. Dóczynéval és Dóczy Ferenczcel s Lászlóval együtt özv. Pathócsy Bálintnéól 1300 arany forintot megvette az aradi Apáczát s Udvarit²⁾; 1511. pedig Dóczy Ferencz 3000 forintért s azért, hogy az ellene s testvérei ellen indított támadásban Lipcse és Saskő várakat megvédelmelte, aradi, zarándi és temesi részjóságait Tarcsay Miklósnak vetette zálogba, — úgy látszik azonban, csak rövid időre³⁾. *Miklós*, Mátyás király egyik vezérének, Tamásnak fia, Bánffy Dorottyát vette feleségül; 1526. Mohácsnál mint sárosi főispán esett el.

Tánczos, l. a zarándiak közt.

Társy, l. a zarándiak közt.

Telegdy, l. Csanád-nemzetség, l. 266. lap.

Temesközy-család 1463. kupai közbirtokos⁴⁾.

Temerdekegyházy-család 1444-ben a Fejéregyházakkal együtt volt földesúr az aradi Simánd, Petercse, Told és Berbencze falvakban s 1452. Tót-Berbencze-pusztán⁵⁾.

Töpe Péter feleségét, Katalin »urnő«-t, Ménesiben 1485. Muthnok Dénes szödi várnagy megverette⁶⁾.

Újlaky Sebestyén, talán ugyanaz, ki 1552. Szigetvárat Horváth Márkkal együtt vitézül védte, 1561. ötvenablakosi földesúr volt.

Vad-család 1444-ben baki földesúr⁷⁾.

Vadas (Ivánházi) László, 1485. aradi szolgabíró⁸⁾, 1487-ben szintén panaszt emelt Bánffy ellen, hogy jogtalanul szedi tőle a szállókilenczedet⁹⁾. — 1399—1446. közt pörségi Vadasokat is említnek¹⁰⁾.

Vajdafy (Csurai) András 1510. szőlősgazda Pálulése vidékén¹¹⁾. 1557. nov. 26. Vajdafy Dömét, mint hűtelent, I. Ferdinánd megfosztotta zarándmegyei javaitól¹²⁾.

Varjasy (Gyarmati és Teleki) László fia, *Sebestyén* 1422. tiltakozott Szabó Pál ellen, ki 133 forintnyi tartozása fejében nem akarja beérni Csanád-, vagy Aradmegyében levő földet elzálogosításával, hanem készpénzfizetést kíván¹³⁾. 1430. Aradban az övé volt Vessző falu¹⁴⁾. Felesége, Besseney Erzsébet, 1434-ben hozomány fejében ú. n. keresztespénzben 400 frtot kapott Besseney Andrástól¹⁵⁾. — 1449-ben Sebestyén úr már nem élt; a család ezentúl állandóan Telek faluról írta előnevét. 1449-ben az özvegy gyermekei (János, Katalin és Zsófia) nevében tiltakozott az ellen, hogy Telek csanádi falut Teleki Varjasy Miklós özvegye, Czeczilia használja¹⁶⁾. 1463-ban az időközben fölserdült Varjasy János és Csiray Benedek az aradi káptalan előtt tiltakoztak az ellen, hogy a király elajándékozta, a csanádi püspök, vagy Lábathlan János és akárki más pedig megszerezze 10 csanádi és 8 békési faluban, továbbá a zarándi Kun-Ágota és Kupa s az aradi Dombegyház, Két-Sopron, Kinged, Sziond, Szombathely, Batonya és Baktornya faluban levő javaikat¹⁷⁾. Majd 1465-ben a Jaksicsokkal gyűlt meg a baja, kik varjasi kúriáját s az egész falut megrohanták és kifosztották¹⁸⁾. 1472-ben már mint munkácsi várnagy til-

1) *DI.* 20212. — 2) *DI.* 21307. — 3) *DI.* 22134. — 4) *DI.* 15818. — 5) *Csánki*, I. 784., a nagymihályi levéltárból. — 6) *DI.* 19098. — 7) *DI.* 28239. és *Csánki*, I. 788. — 8) *DI.* 19040. — 9) *DI.* 19274. — 10) *Csánki*, I. 788. — 11) *Müncheni lt.* — 12) *Lib. Reg. Ferd.* 313. — 13) *DI.* 11270. — 14) *DI.* 12183. — 15) *DI.* 12636. — 16) *DI.* 14287. — 17) *DI.* 15862. — 18) *DI.* 16133.

takozott az ellen, hogy a Jaksicsok, vagy a csanádi püspök az őt illető Telek, Bagd, Fecskés és Földvár nevű csanádi falvakat megszerezzék¹⁾. Ugyanakkor a maga, valamint Therch Mihálynak Varjasy Margittól született fiai, László, Boldizsár, Imre és Péter nevében is mindenkit letiltott az aradi Szent-Miklós megvételeétől²⁾. Azonban hiában s ez időtől kezdve a családnak a felvidéken kellett vagyont szereznie.

Vámos (Újfalvi) Imrét s testvéreit 1472. Dóczy Imre megintette Tótfő visszaváltására³⁾.

Váradjay Ferencz 1469-ben Aradvármegye főispánja⁴⁾ és — nevét tekintve — egyúttal aradi földbirtokos volt.

Várady (Kéméndi) Farkas 1230. táján alapította Hunyadnak ezen egyik legrégebbi családját. István és Balázs 1497-ben II. Ulászlótól nyerte Bulcsot (Bucsit), Váradot (Váradját) és Kapronczát s a Kéméndy nevet ekkor váltotta föl a család a Váradyval. Várady Istvánnak Pöstyéni Évától született ivadéka⁵⁾, úgy látszik, mindig megtartották igényeiket az aradi javakra, mert Várady Zsigmondnak még 1602-ben is külön menedéklevelet adott Basta a városvízi, szádi és bulcsi jószágokra nézve.

Veres Barabás és Péter 1318. mint szomszéd vett részt a fülöp-teleki igtatásnál⁶⁾.

Vetésy Ferenczé volt 1561. Keszi egy része.

Vezekényi Istvánt 1337-ben az aradi káptalan Basarága birtokába igtatta be s az erről szóló oklevelet 1341-ben átírta a király⁷⁾.

Vér-család már 1434. birtokos volt az aradi Csegzén⁸⁾. Talán nem kell e csegzei Véreket megkülönböztetnünk a muronyiaktól, kik Mátyás király idejében nevezetes anyagi gyarapodásnak indultak. Muronyi Vér *András*, az 1449. említett Jakab fia, az Ábrahámffaktól már 1471. zálogba vette Kaproncza, Dobravicza, Peleczke, Damasafalva, Moldovác, Dobokna, Bática, Bábolna és Bozova egyes részeit⁹⁾. 1478. ugyanőt eltiltotta Dóczy Imre a székudvari részjóság s malom használatától s a zálogösszeget követelte rajta¹⁰⁾. 1479. jún. 2-án Vér a Keczerféle székudvari, kútsai és mácsai részjóságokat 656 arany forintért egyenesen Mátyás királynak adta vissza¹¹⁾, a Dóczy által követelt javakat azonban megtartotta s ezek címén még 1488. is földesúr volt Székudvaron¹²⁾. 1491. aug. 11., midőn az aradi káptalan Tarcsa és Szarvas határát Vér András javára be akarta járni, Köki Borsuk Márton fegyveresen ellenállt; Tarcsa és Edeles birtokába azonban mégis bevezette a káptalan¹³⁾. 1492-ben Csegedy Mátyással együtt 600 aranyért továbbzálogosították a Nadaby Lázár által nekik elzálogosított javakat¹⁴⁾. Az a nevezetes menedéklevele, mely 1493-ban kelt, magyar nyelve miatt egész kis irodalmat támasztott¹⁵⁾. 1494. Vér András, kinek ekkor már négy fia volt, t.-i. György, János, Ferencz és András¹⁶⁾, II. Ulászló udvarnokai közé tartozott¹⁷⁾. 1504. az erdélyi Branicskán kelt *magyar* levelében néhány, a szabolcsi Földesen és Szent-Miklóson kezén levő, zálogjóságot továbbzálogosított atyjafia, Vér Mihály leányának, Kata-

1) Dl. 17290. V. ö. 13765. (1444.), 14443. (1451.), 16298. (1466). Mindez oklevelek inkább Csanádmegyére vonatkoznak. — 2) Dl. 17289. — 3) Dl. 17296. — 4) *Wenzel*, *Encycl.* III. 681. — 5) A leszármazás táblája Nagy Ivánnál, *Magyarorsz. csal.* XII. 47—53. — 6) *Anjouk. okm.* I. 474. — 7) *Encycl.* III. 670. — 8) *Csánki*, I. 788. — 9) *NRA.* fasc. 1821. nro 38. — 10) Dl. 18012—3. — 11) *Révay-It.* III. 20. — 12) Dl. 19362. — 13) *Haan*, 301—3. — 14) Dl. 19833. — 15) *Tud. Gyűjt.* 1835. X. 99. *Döbrentey*: Régi magyar Nyelvelmékek. II., XIII. I. *Toldy*, A. M. *Nemz. Irodalom Tört.* 25. Az évszámra nézve: *Nagy Iván*, *Századok*, 1874.. 654—7. — 16) *Haan*, 303. — 17) *Századok*, 1874., 655.

línna¹⁾. Ez a róla szóló utolsó adat. Milyen viszonyban állt vele Vér *Dénes*, ki a fekete-gyarmati templom freskóját készítette, még nincs kiderítve. Később, a XVII. században Aradban ismét mint birtokszerzők szerepeltek a Vérek; András úr halála után azonban, úgy látszik, túladtak zálogjóságaikon.

Vizesy Tóbiás és Vizesi Horváth Pál egymás közt kölcsönösen elcserélték jóságaikat; Vizesy a Vizes faluban levő birtok déli részét a halastóval és gyümölcsöskerttel, valamint a zarándi Óstelek 3 jobbágytelkével együtt Horváth Pálnak engedte át Vizes másik feléért, továbbá Király- vagy Nagy-Hegyest és Somos, Kecskerez, Kereki, Szederkény, Sokló, Gorsás-Ósi és Gelvács zarándi falvakban levő részjóságaiért²⁾. Ugyanazon évben Ménesi bírása Vizesy Bálint volt³⁾. 1506. Vizesy *Imre* deák özvegye, Anna, a Jaksicsokkal perelt, mivel Vizeshez tartozó pusztáinak nagy részét elfoglalták; e pör még 1518. is folyt⁴⁾. 1516. viszont Vizesy *Tóbiás* özvegye pörölt a Massayakkal⁵⁾. 1562. júl. 8. Miksa ifjabb király Cseffy Balázsnak és Vizesy *Farkas*nak, valamint nővérének, Petronellának új adományul adta, 8 bihari jószágon kívül, Aradban Hodost, Bodrogot, Tótit és Kökényfalvát, Zarándban Bánhegyest és Csanádban Király-Hegyest⁶⁾. 1563. máj. 9. viszont I. Ferdinándtól kapták új adományképen Nyék, Kis-Király, Gy.-Varsány, Somos, Komlós, Óstelek Sokló és Kovácsháza zarándi falvakban s Vizes- és Pesze-pusztákon levő részjóságaikat⁷⁾. 1564. Vizesy *János* elhunyván, jóságát unokatestvére, Cseffy Balázs szerezte meg, mi ellen Massay Imre tiltakozott⁸⁾.

Zay (Csömöri)-családnak már a XII. században van okleveles nyoma. Zay *József*, Péter kir. udvarnok fia, Dóczy Kata férje⁹⁾, apósával, Dóczy Gáspárral együtt 1396. jan. 2. Csencsét és Somost elcserélte a Moróczyaknak Széplakon, Csicséren, Mikelakán és Csomajon levő részjóságaikért¹⁰⁾. Zay Demeter fiai ugyanezen időtájban már a pestmegyei Csömörön gazdálkodtak — s 1449-ben Hevesben, sőt Valkó megyében is feltűnt a család. Ez utóbbi ágból 1505. táján született s 1570. húnyt el Zay *Ferencz*, a hős diplomata és író, ki Zay-Ugróczot s a bárói címet kapta¹¹⁾. — 1559-ben a családnak 23 vármegyében voltak jóságai; 1561-ben Aradban Zay *György* özvegyéé Panád, Szent-Pál, Gyelid, Kovászi, Háromfűlű, Ároki, Ötvenablakos, Gyarak, Deszkér, Bike, Keresztúr, Kő, Nyárrév, Hodos és Hidegkút része; Zay *János* özvegyéé Zábrány, Zay *Tamás*é Zarándban Gyarmat és Földhíd és *Miklós* özvegyéé Nagy-Zerénd egy része. Mindezen javak a török hódítás idejében veszendőbe mentek ugyan, sőt a pozsonyi kamara egyenesen el is kobozta azokat, az 1637—8. évi pozsonyi országgyűlés azonban a sérelmek 70. pontjában a Zayak aradi jóságainak visszaadatását is kívánta¹²⁾. Zayak ma is élnek Aradban és Biharban.

1) *Szászadok*, 1872., 478. — 2) *DI.* 19084. — 3) *DI.* 19078. — 4) *DI.* 21525., 22886., 22990. — 5) *Böloni-lt.* — 6) *Leel-Óssy-lt.* Sarkadon, 62. sz. és *NRA.* fasc. 1713. nro 88. — 7) *Lib. Reg.* Ferd. 248. sz., 521—2. — 8) *Böloni-lt.* Nro 44. B. — 9) *Nagy* Iván, XII. 330. — 10) *Nagy*, Vetekedés, 117. — 11) *Thallóczy*: Zay Ferencz, Budapest, 1885. — Sr., 171 lap. — 12) *Szászadok*, 1885., 441.

